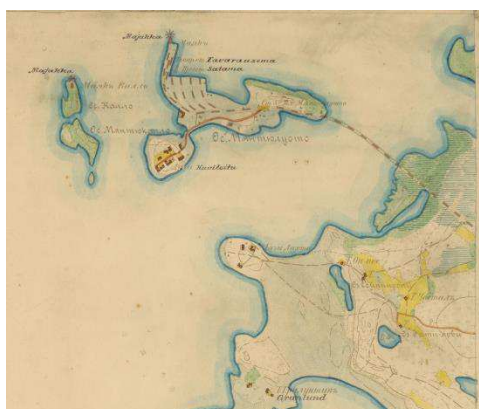

Porin kaupunki

RAKENNETUN YMPÄRISTÖN SELVITYS

Yterin kartanon torpista ja mäkituvista kesäasutukseen ja omakotitaloihin Levon kulttuurimaiseman rakentuminen vuosina 1769–2015

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto.....	1
1.1	Alueen yleiskuva ja maisemarakenne.....	3
1.2	Maisemarakenne	4
1.3	Kohteiden inventointi, raportointi, luokittelu ja aikaisemmat arvot.....	5
2	Levo ympäristöineen historiassa ja maisemassa	7
2.1	Kaksi saarta, Yterö ja Inderö	9
2.2	Levo 1600-luvulla, luodosta niemeksi.....	10
2.3	Levo 1700- ja 1800-luvuilla, torppien ja niittyjen maisema.....	12
2.4	Levo 1900-luvulla - satama ja kesäasutus muuttavat maisemaa	13
2.5	Levo 1960–2015, hiipuva maatalous ja rakennustoiminta	17
2.6	Levo 2015 ja ympäristön kulttuurimaisemat	20
3	Kulttuurimaiseman ilmiöt, kerrostumat ja arvot	22
4	Inventoidut kiinteistöt ja ympäristöt	24
4.1	Karisalmi (ent. Skärsund)	25
4.2	Länsitalo (ent. Vestergård).....	29
4.3	Karjula (ent. Grönlund, Skärstad, Vainela).....	34
4.4	Eskola	36
4.5	Levon raittiasutus	38
4.5.1	Suvela	41
4.5.2	Salmela	42
4.5.3	Kuninkaittenlaakso	44
4.5.4	Maijala	46
4.5.5	Koivula	47
4.5.6	Sorakoski	48
4.5.7	Irjala	49
4.5.8	Huvikumpu	51
4.5.9	Pekkala.....	53
4.5.10	Haanpää.....	55
4.6	Kumpuluodontien omakotitalot, Ilomäki ja Vilpola.....	57
4.6.1	Ilomäki	59
4.6.2	Ranta.....	63
4.6.3	Lehto.....	65
4.6.4	Kumpuluoto.....	67
4.6.5	Varjola	69
4.6.6	Järvensivu	71
4.6.7	Vilpola.....	73
4.7	Fatijärven kesäasutus sekä Friman, Parola sekä Seipinkrooppi.....	75
4.7.1	Naskali	77
4.7.2	Pirkkola	79
4.7.3	Saunala	81
4.7.4	Timola	83
4.7.5	Sylvilä	85
4.7.6	Linnainmaa	87

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy

4.8	Friman	90
4.9	Parola	92
4.10	Seipinkrooppi	94
4.11	Levon urheilumaja ja -kenttä	96
5	Tulokset	100
5.1	Levo ja Yyteri, maiseman ja historian lähtökohtia	100
5.2	Kulttuuriympäristön ominaispiirteitä	101
5.3	Inventoidut kohteet ja alueet	102
5.4	Kulttuuriympäristön arvot, luokitus ja kohteet	102
5.5	Kulttuuriympäristön yleiset huomiot	104
6	Lähteet:	105

PORIN KAUPUNKI LEVON KAAVA-ALUEEN RAKENNETUT YMPÄRISTÖT

1 Johdanto

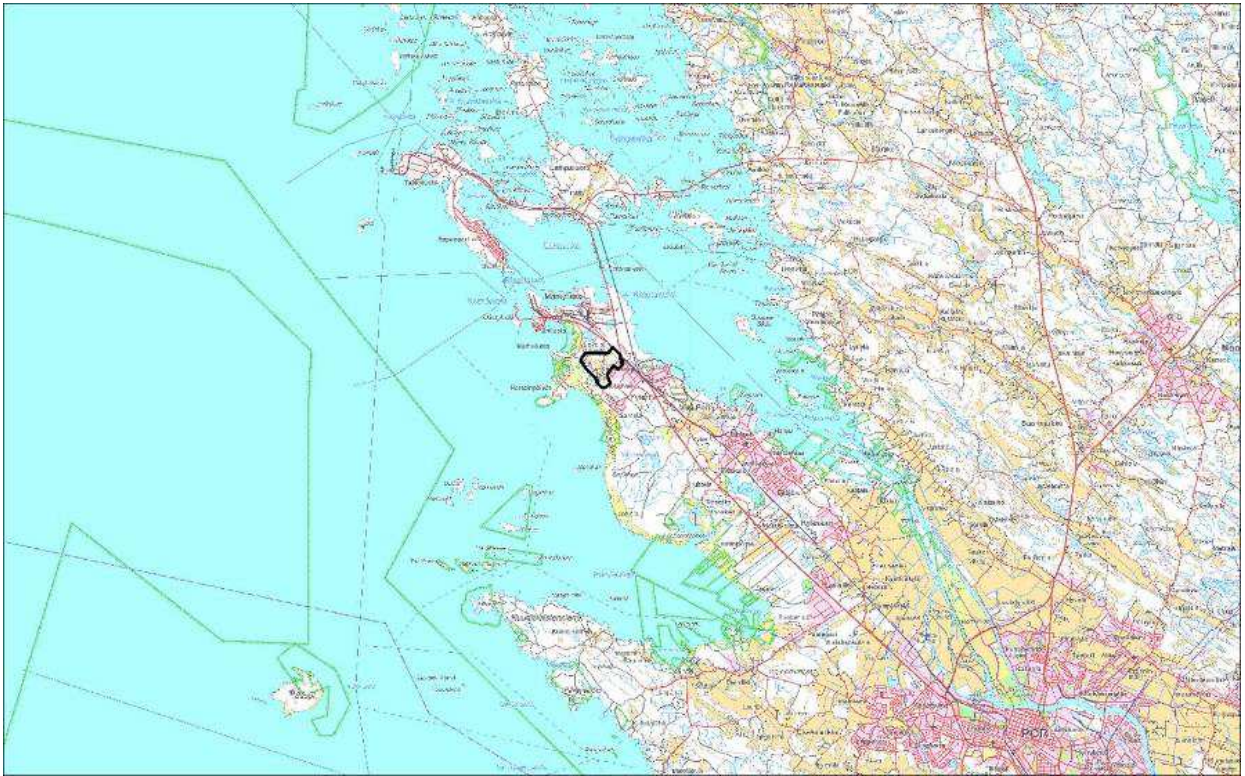
Meri-Poriin sijoittuvan Levon alueen rakennetun kulttuuriympäristön inventointi on toteutettu asemakaavatasoisena. Työ liittyy alueelle laadittavan asemakaavan taustaksi tehtäviin selvityksiin. Rakennetussa ympäristössä on painotettu tilaajan, Porin kaupungin, pyynnöstä alueen historiallista maisemaa, ympäristöjä ja kehitystä. Alueen ensimmäisen asemakaavan tavoitteena on mm. Huvikummuntien oikaisu ja uusien omakotitonttien sijoittaminen Levontien ja Huvikummuntien varsille. Levon maaseutumainen alue Yyterin niemenkärjessä on ainoa kaavoittamaton alue vahvasti rakennettujen sataman, teollisuuden, taajaman ja virkistysalueiden välissä. Maataloustoiminta Levossa on päättynyt, kiinteistöt ovat joko asuin- tai vapaa-ajan käytössä.

Rakennetun ympäristön Inventoinnin kenttätöitä ja raportoinnin on tehnyt Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n tutkija, FM Jari Heiskanen. Selvitystyö tehtiin keväällä 2015. Levon kaava-alue sijoittuu Yyterinniemen kärkeen, sotien jälkeen rakentuneelle Meri-Porin alueelle. Yyterin kartanon entisiä torppa- ja viljelymaisemia edustava asemakaava-alue rajautuu sotien jälkeisen suurteollisuuden, liikenteen, taajama-asutuksen, sataman ja vapaa-ajan ympäristöihin, vaikka varsinaista maisemayhteyttä kaava-alueella ja ympäristöillä ei ole. Pääosin kaava-alueen raja-alue noudattaa vuonna 1923 itsenäistyneiden torppien ja mäkitupien muodostamaa aluekokonaisuutta.

Pohjoisessa kaava-aluetta rajaavat vuonna 1900 valmistunut ja useasti laajennettu Mäntyluodon satama, satamarata ja 1950-luvulla rakennettu Pori-Mäntyluoto -pikatie. Itäpuolella ovat sotien jälkeen rakentuneet Kärme- ja Kaanaan taajamat sekä suurteollisuutta edustava teollisuusalue. Etelä- ja länsipuolella ovat Yyterin kuuluisat dyynialueet ja niihin liittyvät vapaa-ajan rakennuskohteet sekä Fati-järven ympäristössä uudempaa omakotiasutusta. Kaava-alue muodostaa oman, pienipiirteisen maisemakokonaisuutensa, jota kapeat metsävyöhykkeet erottavat ympäristön uudemmista kulttuurimaisemista.

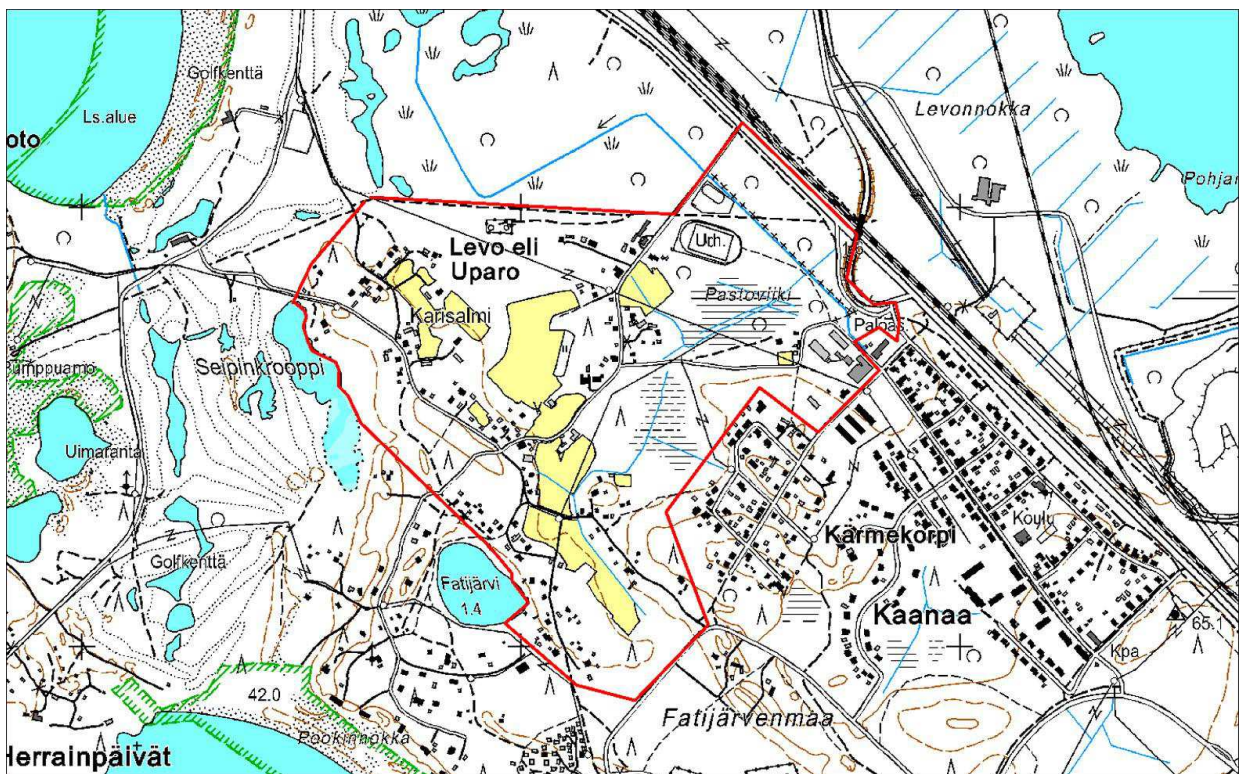
29.05.2015

Kartta: Kaava-alueen sijoittuminen Porin kaupunkialueella

Pohjakartta MML 2015.

Kartta: Kaava-alueen rajaus

Pohjakartta MML 2015

1.1 Alueen yleiskuva ja maisemarakenne

Kaava-aluetta on rakennettu 1760-luvulta alkaen, jolloin niemenkärjen ensimmäinen torppa perustettiin. 1900-luvun alkuun asti kestäneen Yterin kartanon torppa- ja maatalouskauden jälkeen asutus on kasvanut läheisen Mäntyluodon sataman (1900) laajentumisen tahdissa ja vähäisessä määrin läheisen kemiantehtaan ja sen taajaman, Kaanaan, vaikutuksesta. Alueen rakennuskanta käsittää entisiä torppia ja mäkitupia sekä pääosin 1930- ja 1950-lukujen välissä rakennettuja omakotitaloja. Oman kokonaisuutensa muodostaa Yterinniemen kuuluisiin hiekkarantoihin ja dyyneihin liittyvä kesäasutus, jota syntyi kaava-alueelle torppien itsenäistymisen jälkeen 1930- ja 1940-luvuilla. Julkista rakentamista edustavat Levon urheilumaja ja -kenttä, jotka rakennettiin sodan jälkeen Levon alueen reunalle palvelemaan kylämäisen Levon ohella Mäntyluodon ja Kaanaan kasvavia taajamia. Muita palveluita Levon alueella ei ole. Pieniä kauppia toimita alueen kasvuvaiheessa 1930-luvulta 1950-luvulle muutamassa asuinpihan talousrakennuksiin rakennetuissa tiloissa. Pienimuotoinen kauppatoiminta, maatalous ja rakentaminen päättyivät 1960-luvulla ympäristön taajamien kehittyessä. Ajallisesti kaava-alueen rakennuskanta onkin pääosin 1930–1950 -luvulla syntyneitä. Rakennuskanta käsittää entisiä pientiloja ja pieniä mäkitupia, kesäasuntoja ja omakotitaloja. Alueen pääasiallinen rakennustyyppi on satulakattoinen, 1- tai 1,5 kerroksinen, puuvuorattu asuinrakennus. Uudempaa, 1960-luvun jälkeistä, modernia rakennustapaa ja –materiaaleja edustavaa rakennuskantaa on alueella vain yksittäisiä esimerkkejä. Vanhemmasta torppakaudesta muistuttavat entisten torppien pihapiirien yksittäiset rakennukset ja peltojen jäänteet sekä nykyisten tielinjojen pohjana olevat entiset kärrypolut. Alueen torppien ja mäkitupien pienimuotoinen maatalous on väistynyt 1960-luvun jälkeen, minkä seurauksena peltoala on supistunut ja sen rajapinta on hämärtynyt kasvillisuuden lisääntyessä. Levon synty- ja käyttöhistoriaan olennaisesti liittyvät laajat rantaniityt katosivat maatalouden väistyessä 1900-luvun jälkipuoliskolla.

Levon asutus keskittyy nauhamaiseksi tai pieniä ryhmiä muodostaviksi kokonaisuuksiksi aluetta halkovan, torppakauden päätien, Huvikummuntien sekä 1930-luvun Kumpuluodontien sekä 1960-luvun jälkeen nykymuotoon rakennetun Levontien ja Länsitalontien varsille. Maatalouskaudella alkunsa saaneisiin tielinjoihin rajautuvat peltoalueet ovat supistuneet voimakkaasti maatalouden väistyessä 1900-luvun jälkipuoliskolla. Maiseman rajat ovat muuttuneet peltojen ja niittyjen metsittymisen ja metsittämisen seurauksena. Kesäasukuksen painopiste on Fatijärven tuntumassa, johon rakentui tiivis, ajalle tyypillinen kesäasukuksen ryhmä 1930- ja 1940-luvulla.

Mäntyluodon satamaan liittyvää historiaa ja maankäyttöä edustavat myös matalaa harjannetta kiertävät ensimmäisen maailmansodan aikana venäläisten toimesta rakennetut juoksuhaudat, joista on säilynyt kahdessa paikassa tunnistettavia jäänteitä. Toiseen maailmansotaan ja satamaan liittyviä jälkiä ovat alueen muuttamat pommituskuopat. Kaava-alueen eteläosassa on maatuneita sorakuoppia, jotka liittyvät Mäntyluodon sataman rakentamiseen, laajennuksiin ja torppien itsenäistymiseen.

Sorapintainen tiestö on valtaosin syntynyt maatalouskaudella, maiseman rakennetta tai ajan elinkeinoihin liittyviä tarpeita noudattaen. Nuorempia, autoiluajan teitä alueella on vain vähän. Muutokset ovat lähinnä 1950- ja 1970-luvulla toteutettuja Levontien ja Länsitalontien pieniä oikaisuja. Alueen tiestöä ei ole erotettu yleisiksi alueiksi, vaan ne ovat osa asuintontteja, minkä vuoksi kunnalliset perusparannukset ja muutokset ovat olleet vähäisiä. Historialliset liikennereitit palvelivat torppien yhteyttä kartanoon, peltoihin, niittyihin, rantaan ja asutukseen, vasta 1900-luvun jälkipuoliskolla tapahtunut ympäristön asuin- ja vapaa-ajan rakentaminen on lisännyt kaava-alueen läpikulkuliikennettä.

29.05.2015

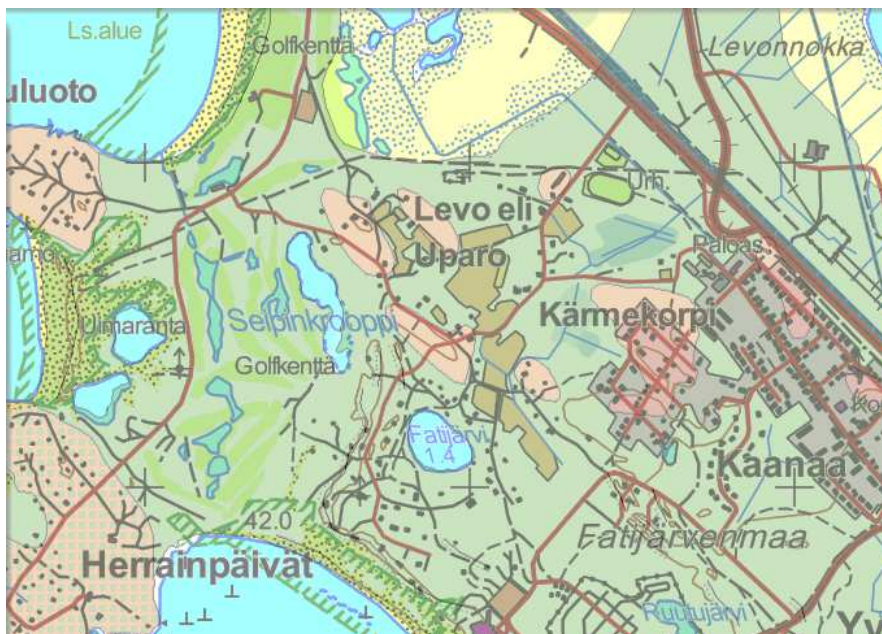
1.2 Maisemarakenne

Maiseman topografisen ja historiallisen selkärangan muodostavat matalat hiekkamoreeniharjanteet, jotka sijoittuvat kaava-alueen eteläreunalle. Harjanteiden pohjoispuolella ja väleissä on alavia, 1600-luvulla merestä nousseita hiekkamaita, joiden raivaaminen pelloksi alkoi 1760-luvulla. Lähempänä rantaa maa-aines vaihtuu karkeaa hietaa sisältäviksi alueiksi. Nykyisin nämä merestä 1800- ja 1900-luvuilla kohonneet ranta-alueet ovat metsittyneet, valtapuuna ovat lehtipuut ja kuuset. Alueen eteläosissa, vanhemmilla maankohoama-alueilla valtapuu on mänty. Alueen eteläreunalla on vanhaan rantaviivaan syntynyt Fatijärven dyynialue. Nykyisin metsittynyt alue syntyi 1700- ja 1800-luvuilla. Dyynialueeseen liittyvät Seipinkrooppi ja Fatijärvi, jotka ovat ns. kangas- tai harjujärvä, jotka syntyivät ketjuksi Yyterin dyynien itäpuolelle 1600- ja 1700-lukujen aikana.

Kaava-alue oli 1600-luvulla pääosin merenpohjaa. Tällöin alueella olivat näkyvissä hiekkamoreenialueet kapeana luotona ja silloisen Yyterinniemen kärkenä. Maisemaa on muokannut maannousu sekä hiekkaperäinen maa-aines, jota tuuli kasaa Yyterinniemen etelärannalla dyynimäisiksi muodostelmiksi. Rantaviiva on siirtynyt 1600-luvun jälkeen noin 200 metriä. Maiseman kehitys on omaleimainen ja hitaassa muutoksessa.

Alueen maatalouskauden asutus, pellot ja tiestö noudattavat näitä maisemarakenteen lähtökohtia. Pelloiksi on ollut mahdollista raivata vain moreenialueita rajaavat kevyet hiekkamaat, asutus ja tiestö ovat keskittyneet moreenialueiden reunamille. Vasta 1960-luvun jälkeen asutusta syntyi myös hiekkamaille raivatuille peltoalueille.

Maaperäkarta, Levo ympäristöineen

Kartta: ote maaperäkartasta. Kartasta näkyvät Levon viljelytoiminnan reunaehdot, moreenihiekka-alueiden rajaamat pellot. Vaaleanpunaisella merkityt moreenihiekka-alueet rajaavat myös 1600-luvun maisemaa, jolloin rantojen alavat hiekkamaat olivat vielä merenpohjaa. Meren pinnalla näkyi vain nykyistä Huvikummuntietä sivua-va luoto ja Kaanaan ja Kärmekeppi taajamista alkava kapea Yyterinniemi.

Kartan maalajit ja värit: hiekkamoreeni (Mr) RT = vaaleanpunainen rasteri, hiekka (Hk) RT = vihreä rasteri, karkea hietä (Kht) RT = keltainen rasteri

Lähde: GTK, pinta ja pohjamaalajit, <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

29.05.2015

Kuva: Levon matalaa moreenihiekkaharjannetta Pekkalan mäkituvan länsipuolella. Etualalla näkyvä matala, myöhemmin metsittynyt sorakuoppa syntyi, kun Mäntyluodon satamaa rakennettiin ja laajennettiin 1900-luvun alkupuolella. Karkeamman moreenin ohella Levosta kelpasivat peltojen raivauksessa syntyneet kiviaidat sataman perustuksiin.

1.3 Kohteiden inventointi, raportointi, luokittelu ja aikaisemmat arvot

Inventointi

Rakennettuun ympäristöön ja maisemaan kohdistuvassa inventoinnissa on kartoitettu kaava-alueen ominaispiirteet, kehityshistoria ja aluekokonaisuudet 1760-luvulta lähtien. Poikkeuksellisen ja edelleen tunnistettavan kehityshistorian vuoksi, maiseman ajallinen tarkastelu on ulotettu myös 1600-luvun puolelle, jolloin kaava-alue oli vielä suurelta osin merialuetta. Levon ympäristöjä ja kohteita arvioitaessa ja analysoitaessa on huomioitu kaava-alueen ympäristön sekä yhteiskunnan kehitys. Kaavoituksessa huomioitavista tai kulttuuriympäristön keskeisiä ilmiöitä ja ominaispiirteitä edustavista alueista ja rakennuksista on laadittu inventointikortit, joissa alueiden ja kohteiden luonne on kuvattu valokuvin, kartoin ja kirjallisesti. Inventointi tarkastelee rakennusten kulttuurihistoriallista arvoa, se ei mittaa rakennuksen teknistä kuntoa. Kohteista on pääosin käytetty niiden kiinteistörekisteriin merkittyjä nimiä.

Selvitys perustuu maastotöiden ohella kirjallisuus- ja arkistomateriaaliin sekä haastatteluihin. Historialliset kartat ovat internetistä löytyvää digitaalista aineistoa tai Kansallisarkistosta. Alkuperäisiä rakennuslupia ei ollut käytettävissä Levon urheilumajan rakennuksia lukuun ottamatta. Selvitykseen liittyvät maastotyöt tehtiin 11.12.2014 ja 21.01.–22.1.2015. Työtä täydennettiin maaliskuussa haastattelemalla Matti ja Atte Huhtamäkeä. Tietoja saatiin myös Susanna Harjunpäältä ja Veikko Frimanilta. Rakennukset on dokumentoitu valokuvaamalla ja kirjaamalla niiden julkisivumateriaalit. Julkisivujen säilyneisyyttä on arvioitu havainnoin ja haastattelemalla alueen asukkaita. Sisätiloja ei ole systemaattisesti inventoitu. Alueen inventoiduista kiinteistöistä, mäkituvista, kesäasunnoista ja omakotitaloista pääosa on nykyisin kesäkäytössä tai autioina.

29.05.2015

Raportti

Inventoinnin alue- ja kiinteistökortit ovat kappaleen 4 yhteydessä. Kaava-alueen ja ympäristön maiseman ja historian kehitystä on esitelty kappaleessa 2 pääosin inventointitietojen, historiallisten karttojen ja maaperätietojen pohjalta. Kappaleessa 5 on työn yhteenvedo ja kulttuurihistoriallisten arvojen luokittelun sisältö. Inventoidut kohteet ja kulttuuriympäristön ikärakenne ja maiseman muutokset on esitelty liitteissä taulukko- ja karttamuodossa.

Liite 1a. kartta: inventoidut kohteet

Liite 1b. kartta: inventoidut kohteet, aluekokonaisuudet

Liite 1c. taulukko: inventoidut kohteet, alueet ja arvoluokat

Liite 2. kartta: Kiinteistöt, rakennusikä ja rakennustyyppit

Liite 3. kartta: Kulttuurihistorialliset arvot ja ominaispiirteet

Liite 4. kartta: Levon maisema 1805/2015

Liite 5. kartta: Levon maisema 1908/2015

Luokittelu

Inventoidut alueet ja kohteet on arvoitettu kulttuuriympäristöarvojen, historiallisten, rakennushistoriallisten ja maisemallisten arvojen pohjalta kolmeen luokkaan, I, II ja III, joissa I luokka edustaa kulttuuriarvojen kannalta merkittävintä kohdetta. Alueiden ja kohteiden huomioimisesta kaavoituksessa on annettu työssä toimenpidesuosituksia. Kaavoituksessa olisi hyvä huomioida I ja II luokan alueet ja kohteet, III luokan kohteet ovat laajempien ilmiöiden ja aluekokonaisuuksien osia, niiden rakennuskohtainen huomioiminen on harkinnanvaraista. Oman kokonaisuutensa ja keskeisen osan alueen historiaa ja ominaispiirteitä muodostavat alueen historiallinen tieverkko ja viljelymaiseman jäänteet, joita ei ole arvoluokiteltu. Niiden kehitys ja muutokset on tuotu esiin kohteiden ja historiakuvausten yhteydessä sekä liitekartoilla. Niiden huomiointi osana rakennettua ympäristöä olisi tärkeää. Kohteiden ja alueiden kulttuuriarvojen numeerinen luokittelu on alueen sisäinen, ominaispiirteitä, ilmiöitä ja säilyneisyyttä korostava.

Aikaisemmat inventoinnit

Kaava-alueelta ei ole aikaisempia rakennusinventointeja. Levon kulttuurimaisemaa on käsitelty vuonna 1994 valmistuneessa Olli Mattilan, Turun yliopiston maantieteen laitokselle tekemässä tutkielmassa laaditussa tutkielmassa. Mattilan työ kattaa koko Yyterinniemen, joten siinä käsitelty Levon alue on näin asetettu myös laajempaan kontekstiin. Työssä Yyterinniementä tunnistettiin seitsemän kulttuurimaiseman osa-alueita, joista yksi oli Levo. Työssä painotetaan Levon alueen säilyneisyyttä Yyterin kartanon vanhoja torppa-alueita edustavana kokonaisuutena. Yyterinniemen kulttuurihistorian ominaispiirteistä on Museovirasto luokitellut valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi ympäristöksi (RKY-2010) Mäntyluodon sataman, Pihlavan huvila-alueen sekä Pihlavan sahan ja asuinalueet. Maakunnallisesti arvokkaita rakennuskohteita ovat edellä mainituissa kulttuuriympäristöissä olevat kohteet sekä Levon alueen tuntumaan sijoittuva hotelli Yyteri vuodelta 1974 sekä Karhuluodon 1900-luvun alun huvilat.

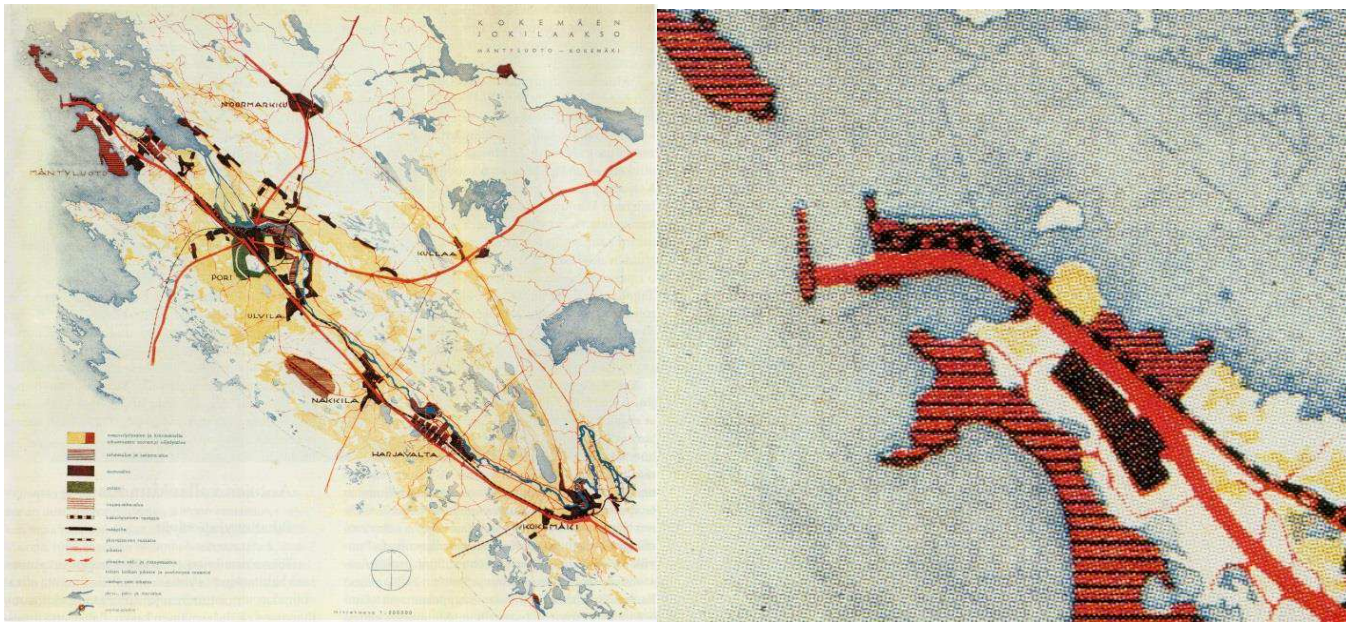
2 Levo ympäristöineen historiassa ja maisemassa

Levon kaava-alue on osa entisen Yterin säterikartanoa, jonka omistuksiin kuului suuri osa nykyisestä Yterinniimestä. Merestä kohonneen niemen historiallinen maanomistus jakautui Yterin ja Kokemäensaaren kylien kesken. Yterin kartanoa edelsi kylä, jossa oli 1560-luvulla kuusi taloa. Yterin kartano muodostettiin 1580-luvulla kylän kolmesta talosta. Saariluonteeseen viittaavalla Yterin (Yterö) kylällä ja siitä muodostetulla kartanolla oli aluksi hyvät kalavedet ja myöhemmin maankohoamisen ansioista laajat luonnonniityt, joiden hyödyntämiseen Levon alueen torpat perustettiin. Torppien perustaminen kehittyvien rantaniittyjen tuntumaan alkoi 1750-luvulla ja niitä oli 1800-luvun alkupuolella noin 20. Lisäksi kartanolla oli ns. augmenttitaloja. Kartanon 1,3 manttaalin maat käsittivät vuonna 1920 noin 1800 hehtaaria, jolloin sen osti, lähinnä metsien takia, Rosenlew-yhtiö. Yterinniemen ja kartanon nykyiset kulttuurimaisemat ovat edustava läpileikkaus 1900-luvun Suomen historiaan, jossa maatalousvaltainen kylä- ja kartanomaisema muuttuu satama-, teollisuus-, taajama- ja vapaa-ajan maisemiksi.

Muutoksen tuulet ovat 1900-luvulla puhaltaneet voimakkaasti Yterinniemellä. Kylän ja kartanon maatalousmaisema on vaihtunut teollistumisen, liikenteen, taajaman ja vapaa-ajan maisemiksi, jotka ovat osa Porin kaupunginosia, Meri-Poria. Yterin maatalousmaisema on supistunut ja laajat rantaniityt ovat metsittyneet. Kartanon maille ovat 1600-luvun jälkeen muodostuneet kuuluisat hiekkarannat sekä suomalaisen teollistumisen historiaan liittyvät Mäntyluodon satama, Kemiran tehdas ja niihin liittyvät taajamat. Muutoksen moottorina ovat olleet satama ja rautatie sekä keskittynyt maanomistus, ensin kartanon, myöhemmin Rosenlewin ja kaupungin maanomistus. Yterin nykymaiseman suuret linjat pohjautuvat Alvar Aallon vuonna 1942 laatimaan, koko Kokemäjoen alajuoksun käsittävään seutukaavaan. Tämän Suomen ensimmäisiä seutukaavoja edustavan aluesuunnitelman tavoitteena oli saada aikaan kokonaisuus, jossa teollisuus, liikenne, maanviljely, asutus ja vapaa-ajantoiminnot palvelevat toisiaan. Yterinniemen alueet muodostivat kaavassa toiminallisen kokonaisuuden, jossa asutukselle, teollisuudelle, vapaa-ajalle, liikenteelle ja maataloudelle oli varattu omat alueet. Seutukaavassa Levon alue oli tarkoitettu maatalousalueeksi, jota taajama, teollisuus, satama, liikenne ja vapaa-ajan alueet rajaavat. Maatalous oli vielä toisen maailmansodan vuosina tärkeässä roolissa, joten sen laaja-alainen huomiointi selittyy sillä. Aalto myös piti tärkeänä maiseman ja maaperän huomiointia, jossa alueille osoitetaan niille sopivinta käyttöä.

29.05.2015

Kokemäenjoen aluesuunnitelma (1942)

Kartta: Vasemmalla Alvar Aallon Kokemäenjoen aluesuunnitelma vuodelta 1942, oikealla karttaote Levon ympäristöstä. Levon aluesuunnitelmassa keltaisella merkittyä viljelyaluetta rajaavat vapaa-ajan, asutuksen, teollisuuden, liikenteen ja sataman alueet. Levon ympäristön osalta suunnitelma alkoi toteutua 1950-luvulla. Viime vuosina asutus on levinnyt myös vapaa-ajan alueille, mikä hämärtää selkeitä rajapintoja. lähde: Joen rytmissä, Porin kaupungin historia 1940–2000.

Yyterin kartano oli 1900-luvun alkuun saakka jakamaton maatila. Maatalouden ulkopuolelle jäivät muutamat kesähuvilat, joita Porin suurporvarit rakennuttivat 1850-luvun jälkeen kartanolta vuokratuille tonteille. Samaan aikaan, 1870-luvulla aloittanut Pihlavan saha ja sen yhdyskunta jäivät kartanon itäpuolelle, Kyläsaaren puolelle. Ensimmäisenä kartanon maista lohkottiin Mäntyluodon satama ja radan tontit. Kartanon torpat ja vuokra-alueet itsenäistyivät 1920-luvulla, 1940-luvulla kartanon maiden pirstoutuminen jatkui pika-asutuslain johdosta. Yyterin kuuluisien hiekkarantojen virkistyskäyttö alkoi 1900-luvun alkupuolella, kasvaen voimakkaasti 1930-luvulla sekä uudistuen 1970-luvulta eteenpäin. Asutusta edustavat kartanon ja sen torppien jälkeen sataman ja teollisuuden ympärille rakentuneet taajamat. Aikaisemmin Porin maalaiskuntaan kuulunut alue on nykyisin osa Porin kaupunkia ns. Meri-Pori. Yyterin niemenkärki, Mäntyluoto, Levo ja Kaanaan taajama liitettiin vaiheittain, vuosina 1911, 1939, 1941 ja 1960 osaksi Porin kaupunkia. Kokonaisuudessaan Porin maalaiskunta liitettiin kaupunkiin 1967.

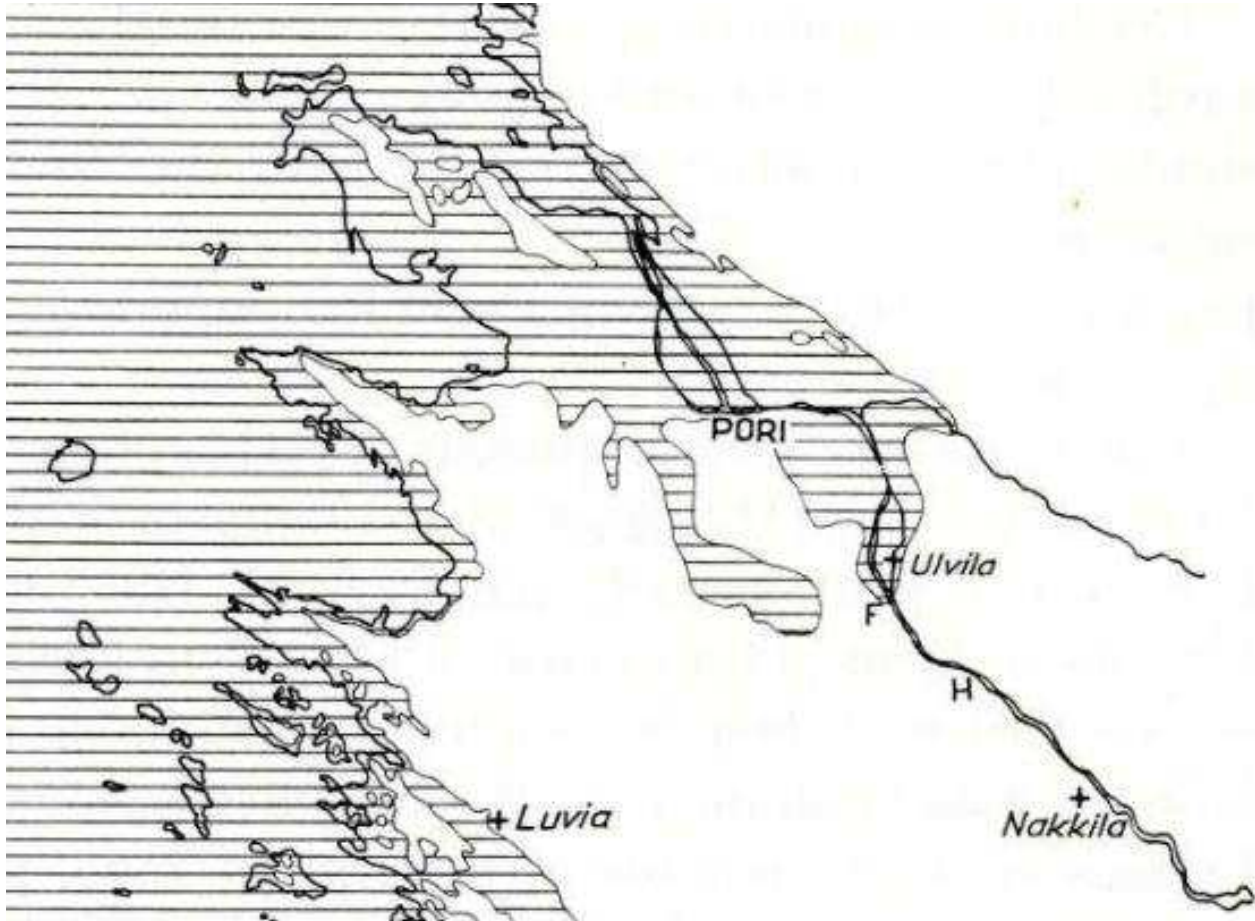
Kaava-alueella on kaksi nimeä. Levon rinnalla käytetään myös Upero-nimeä. Ensimmäinen nimi viittaa mahdollisesti karjatalouteen, jossa levo viittaisi karjan lepopaikkaan. Toinen nimi, Upero, oli kaava-alueella 1800-luvun alkupuolella ollut torppa, jonka nimi voisi viitata alueen historialliseen luonteeseen (Yläsaari). Kartoissa nimet Levo ja Upero esiintyvät vasta sotien jälkeen. Upero-nimi on mm. vuoden 1934 taloudellisessa kartassa merkitty Mäntyluodon ja Levon välisessä salmassa olevaan saareen.

29.05.2015

2.1 Kaksi saarta, Yterö ja Inderö

Vielä ajanlaskun alkuaikoina Yteriniemi oli osa laajaa merenlahtea, joka ulottui pitkälle sisämaahan. Ensimmäinen meren päälle kohonnut luoto nousi merestä vasta ensimmäisen vuosituhannen puolivälissä.

Yterin maisema ja rantaviiva 1300-luvulla, saaret Yterö ja Inderö

Kartta: Mustalla on merkitty rantaviiva 1960-luvulla ja valkoisella maa-alueet 1300-luvulla. Rantaviiva oli tällöin nykyisen 5 metrin käyrän kohdalla. Yterinniemen ovat muokannut maankohoaminen sekä meren, tuulen ja joen kasaama hiekka. Yterinniemen vanhat kylännimet Yteri ja Inderö/Kokemäensaari/Kyläsaari ovat keskiajalta, jolloin hyvien kalavesien tuntumaan perustetut kylät sijaitsivat vielä saarissa. Kuvassa erillisinä saarina esiintyvät Yterö (ulkosaari) ja Inderö (sisäsaari). Levo sijoittui tällöin Yterin saaren luoteiskärkeen. Kartta teoksesta Satakunta, kotiseutututkimuksia XVIII, 1967, artikkeli K. Virkkala: Rannan siirtyminen Rauman ja Porin välillä ajanlaskumme aikana.

29.05.2015

2.2 Levo 1600-luvulla, luodosta niemeksi

Levon kaava-alueen alueen käyttö- ja maisemahistoriaa luonnehtivat kartanon ohella alueen topografia sekä muuttuva rantaviiva, joka on muokannut maisemaa 1600-luvulta asti. Maa nousee rannikolla noin 70 cm sadassa vuodessa, lisäksi tuuli ja aallot kasaavat hiekkaa dyynimäisiksi harjanteiksi Yyterinniemen eteläpuoleiselle rannalle. Rantaviivan ja maiseman muutos näkyy hyvin alueen eri-ikäisistä kartoista. Kaava-alueelta on säilynyt kaksi 1600-luvun maamittareiden tekemää yleiskarttaa, joihin sisältyvistä mittavirheistä huolimatta, on mahdollista tehdä tulkintoja kaava-alueen maisemasta.

Karttojen perusteella Levon alue käsitti 1600-luvulla vasta kaava-alueen eteläosassa kulkevan matalan harjanteen, joka oli pitkä luoto vielä 1600-luvun keskivaiheilla. Tämä karkeasta moreenihiekasta muodostuva luoto oli alueen selkäranka, jota tuleva kylänraitti, asutus ja pellot seurasivat. Yhtenäinen mantereeseen kuuluva niemi luodosta tuli vasta vuosisadan loppuun mennessä. Tulevat torppien raivaamat pellot sekä laajat rantaniityt ja hiekkarannat olivat vielä veden alla.

Kaava-alue 1630/40-luvuilla

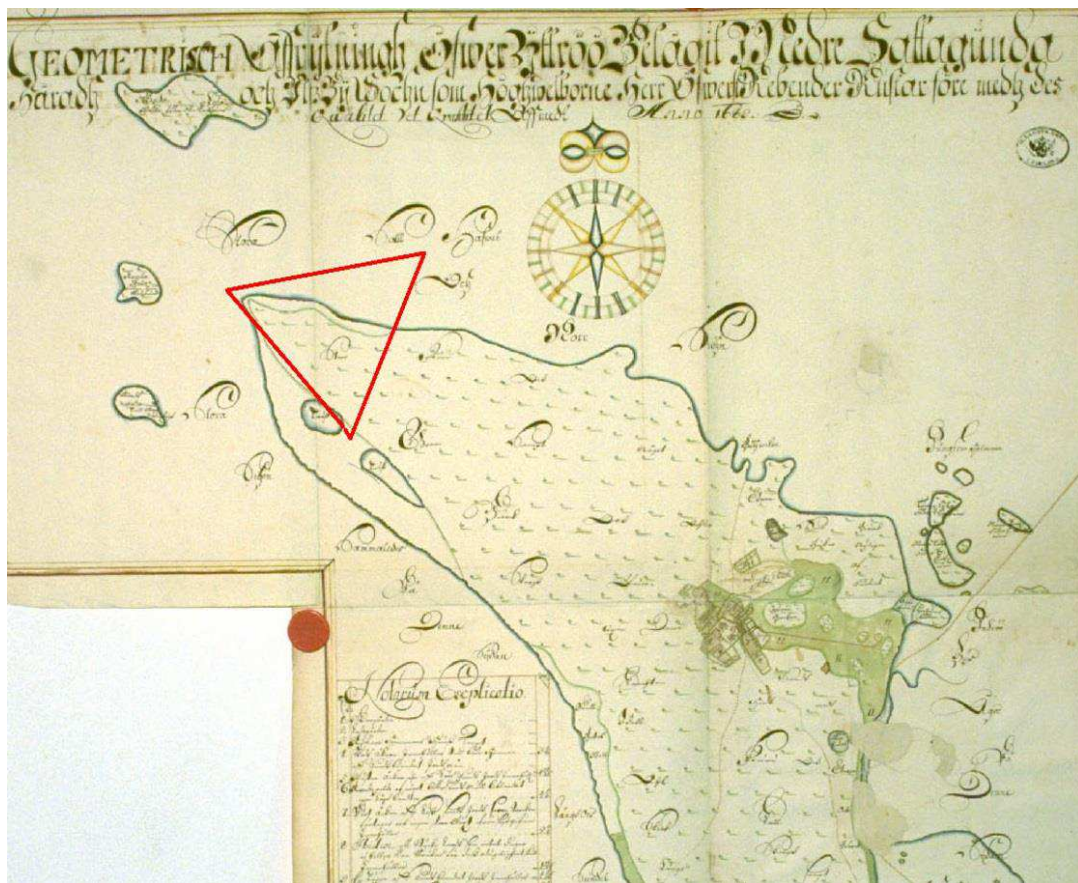
Karttaotteet Porin pitäjää esittävästä 1630/40-luvun kartasta. Karttoihin merkitty nykyinen kaava-alue on arvio sen sijainnista vanhassa kartassa. Arvion pohjana on käytetty vanhan kartan digitointiyrityksiä ja maaperätietoja. GTK maaperäaineistossa karkeammat moreenialueet sijoittuvat vanhan kartan luodoksi ja niemenkärjeksi merkitylle alueelle. Samoin 1760-luvulla alkanut asutus, tielinja ja peltojen raivaus keskittyy noudattamaan kartassa näkyvää moreenialueiden rajausta. Lähde: Maa-kirjakartta, Andreas Streng, fi.hr.åbo björneb.län björneborgs socken.

Taloudellisia, mm. kasvillisuus- ja satamatietoja sisältävään 1600-luvun karttaan on punaisella viivalla merkitty topografiaan ja maaperätietoihin perustuva arvio kaava-alueen sijainnista. Kaava-alueesta oli tällöin pinnan yläpuolella kapea, metsäinen luoto, jota erotti kapea salmi varsinaisesta Yyterinniemestä (Ytterö Udden). Niemi oli tällöin metsän peittämä, ja kasvoi kirjoituksen mukaan leppää, kuusta, mäntyä ja koivua. Nykyisin niemeen kuuluvista Herrainluodosta, Karhusaaresta, Uniluodosta ja Mäntyluodosta olivat tällöin näkyvissä vain kartassa näkyvät saaret. Edelleen kaava-alueella matalana harjanteena näkyvä luoto ja niemen kärki muodostuvat karkeammasta moreenihiekasta, joka määritteli asutuksen, peltojen ja kylänraitin sijoittumisen 1760-luvulta aina maatalouskauden loppuun saakka. Pelloksi raivattiin kartassa näkyvät merialueet, jotka ovat hienompaa hiekka-ainesta.

29.05.2015

Mielenkiintoinen on 1600-luvun karttaan, nykyisen kaava-alueen itäkulmaan merkitty kirjoitus, jossa kerrotaan Karhusatamasta, jonka syväys on enää 1,5 kyynärää eli n. 90 cm (Björne hamn är nu 1,5 aln. djup) Kirjoitus sijoittuu nykyisen Pastuviikin paikkeille, joka vielä 1800-luvun alkupuolella oli merenlahtena. Johtuen rantojen maatumisesta on Ulvilan ja Porin edustalla ollut useita satamapaikkoja. Kaupungin siirtoa Yyterinniemielle harkittiin jo 1500- ja 1600-luvuilla. Historiankirjoitus mainitsee 1600-luvulta Yyterinniemeltä vain Ilvessataman (Loohamn) ja Sikasataman (Svinhamn), jotka on merkitty punaisella ankkurilla suuremmassa kartassa. Niiden syväys oli kartan mukaan 6 ja 7 kyynärää. Lähellä näitä satamia oleva Yyterin kylä/kartano on merkitty punaisella neliöllä. Kartan ja Kyläsaaren kyläraja näkyy kartanon eteläpuolella. Ilmeisesti 1640-luvun karttaan merkitty Karhusatama oli vanha satama tai ankkuripaikka, joka jäi uudella ajalla pois käytöstä alueen madaltuessa. Kartassa ei ole vuosilukua, mutta se voidaan ajoittaa tekijän toiminnan ja kuolinvuoden perusteella vuosiin 1634–1644, jolloin sen tekijä, maanmittari Anders Streng toimi vakinaisena maanmittarina Hämeessä ja Satakunnassa.

Levo 1680-luvulla

Karttaan on punaisella viivalla merkitty kaava-alueen karkea sijainti 1680-luvun karttaan. Maiseman laajempi muutos, johon nykyisin kuuluivat niemen eteläsivulla Yyterin hiekkadyynit ja pohjoisrannalla alavat maankohoamisesta syntyneet ranta-alueet alkoivat rakentua 1600-luvun lopulta alkaen. Kartassa näkyy jo rantaviivan siirtyminen ja edellisen kartan luodon kasvaminen leveäksi niemekkeeksi. Tulevat torpat ja niiden pellot keskittyivät tälle merestä nousseelle alueelle. Kartassa Karhusaari ja Herrainluoto ovat vielä saarina. Kaava-aluetta rajaavista järvioltaista näkyy jo Fatijärvi, jonka syntyy karttojen perusteella voidaan rajata näin 1600-luvun jälkipuoliskolle. Seipinkrooppi oli tällöin vielä osa rantaviivaa. Fatijärvi ja Seipinkrooppi ovat osa vanhaan rantaviivaan syntyneitä kangas- tai harjujärviä, joiden länsipuolelle muodostuivat 1700-luvulta alkaen Yyterin kuuluisat hiekkarannat. Harjujärvien ketju myös määrittä Yyterin kartanon torppien perustamista 1700- ja 1800-luvuilla. Yyterin kartano, pellot ja niityt näkyvät kartan oikeassa alakulmassa. Kartta: Maakirjakartta, Olof Mört 1689, KA a1b:3, Vanhakartta.fi

29.05.2015

2.3 Levo 1700- ja 1800-luvuilla, torppien ja niittyjen maisema

Levon maisema 1805

Kartta: Ote Yterin kartanon vuoden 1805 tiluskartasta. Levon kolmen torpan pellot näkyvät kartassa punaisella, asuintontti on peltojen yhteydessä. Tiestöä edustavat torppia yhdistävät polut sekä kaksi kärrypolkua, jotka yhdistivät Levon kartanoon. Niittyjä on kahdentyyppisiä, kokovihreällä ja vihreällä rajaviivalla merkittyjä. Rantaniityt keskittyvät niemen suojaisemmalle sivulle. Fatijärven ja pelto/niittymaiseman väliin jää metsäinen moreeniharjanne, joka oli 1600-luvun alussa luotona. Kartta on digitoitu nykykartan päälle liitteessä nro 4. Lähde: Isaac Tillberg 1805, Yteri, tiluskartta ja asiakirjat 1805-1811, KA.

Luoto kasvoi niemeksi ja Levon asuttaminen alkoi 1760-luvulla, kun Yterin kartano perusti alueelle Skärskund-nimisen torpan. Niemenkärkeen ja sen alati laajenevien rantaniittyjen ja hyvien kalavesien keskelle perustettiin Yterin kartanon toimesta kolme torppaa. Vuonna 1805 laaditussa kartassa näkyy kolme kirjaintunnuksilla merkittyä torppaa, joiden omistajat olivat: Ö = torppari Johan Skäri, Å = torppari Jacob Uparå ja Ä = Gustaf Grönlund. Neljäs torppa oli Westergård, joka perustettiin vähän myöhemmin, 1830- tai 1840-luvulla. Levon torpista Uparån asuinpaikka autioitui kaava-alueella 1800-luvun jälkipuoliskolla. Uparo-niminen tila/alue erotettiin Yterin kartanosta 1936, jolloin se käsitetti pääosin kaava-alueen ulkopuolelle jäävät alueet. Uparon tilan maille on rakennettu mm. Kaanaan ja Kärmekorven taajamat. Torpat olivat tärkeä työvoimalähde kartanolle, lisäksi rantaniittyjen hyödyntäminen kartanon karjanrehuksi lienee keskeinen syy näin usean torpan perustamiselle. Kartanolla oli lisäksi kalastustorppia mm. Herrainpäivien luodolla ja Munakarilla.

Kaava-alueen vahva merellisyys ja saaristoluonne näkyivät torppien nimissä Skärskund ja Uparå, jotka ovat jääneet elämään Karisalmi-nimenä ja alueen toisena Uparo nimenä. Nykypäivän kartalta voidaan myös poimia 1700-luvun maisemahistoriaa kaava-alueen länsiosassa olevasta Pastoviiki-nimisestä kosteikkoalueesta, jonka pohjana on 1800-luvun kartassa näkyvä Bastustugavik-nimi. Vanhasta kartasta ei kuitenkaan löydy ko.

29.05.2015

rantarakennusta, joten nimi viitanee vanhempaan, jo ennen 1800-luvun alkua purettuun rakennukseen. Kartanoa ja torppia yhdistämään syntyi kaksi Levoon, Kariluodon pihaan päättyvää kärryolkua. Toinen, tässä työssä Kangastieksi kutsuttu reitti kulki ylemmänä metsäharjanteella asumattomien seutujen läpi ja on säilyttänyt linjauksensa ja luonteensa. Toinen reitti, Kangastien sivureitti kulki lähempänä rantaa yhdistäen lähellä rantaa olleen järvi- ja lampiketjun torppia. Tämä reitti ja sen torppa-asutus ja -maisema ovat pääosin tuhoutuneet Yyterin dyynien matkailukäytön alkamisen jälkeen.

Alueen neljännen torpan, Westergårdin, jälkeen Levon seuraavat asukkaat olivat mäkitupalaisia. Ensimmäisiä mäkitupia eli kartanon pienempiä, lähinnä asumiseen tarkoitettuja vuokratontteja olivat Haanpää ja Friman, joista jälkimmäinen perustettiin vuoden 1880 vaiheilla.

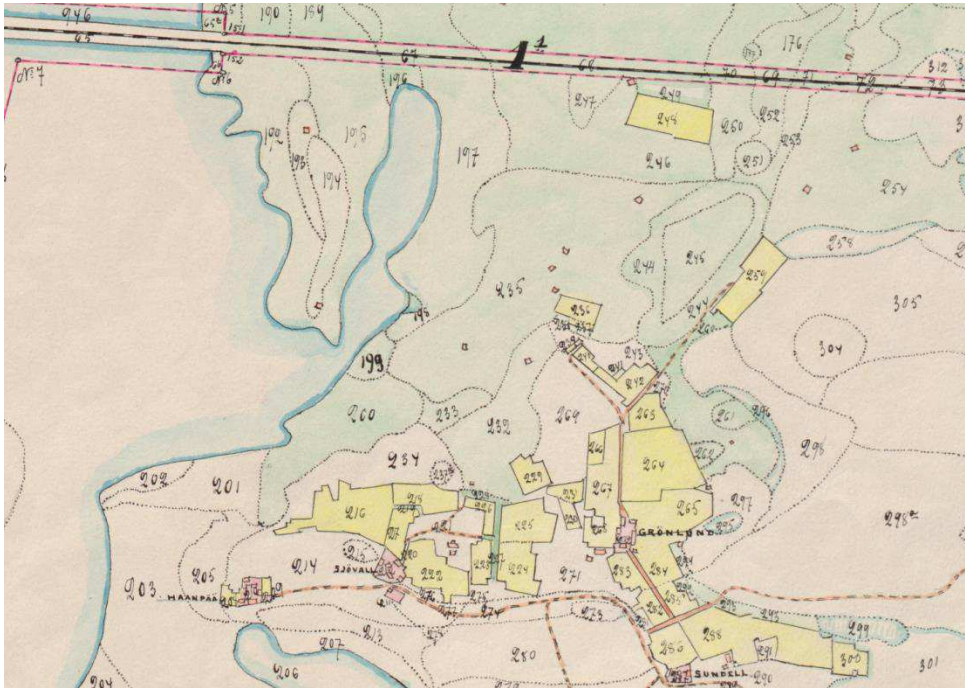
2.4 Levo 1900-luvulla - satama ja kesäasutus muuttavat maisemaa

Levon maa- ja karjatalouteen sekä kalastukseen perustuvan asutuksen hidas kehitys päättyi 1900-luvun vaihteessa, kun Mäntyluodon satama valmistui. Koko Suomea palveleva satama ja siihen liittyvä satamarata rakennettiin vuosina 1897–1901. Mäntyluoto oli tällöin vielä saari, jota yhdisti mantereeseen rautatiepenger. Radan varrelle perustettiin jo rakennusvaiheessa Kylänsaaren, Pihlavan ja Kaanaan pysäkit, joista jälkimmäinen tuli Levon kaava-alueen koillispuolelle. Pysäkkiketjua täydennettiin vielä 1900-luvun alkupuolella Enäjärven ja Rieskalan pysäkeillä. Suomessa rautatie ja niiden lukuisat laiturit vaikuttivat voimakkaasti ympäristön asutukseen ja moniin syntyi teollisuutta, pieniä asemakyläiä tai kesäasutusta. Satama ja rata tarjosivat Levon kolme torppaa ja kaksi mäkitupaa käsittävälle asutukselle merkittävän sivuelinkeinon ja hyvän liikenneyhteyden, jota vähän myöhemmin hyödynsi Levon kesäasutus. Levosta vietiin hevoskärryillä sataman ja ratapenkereen rakentamiseen tarvittavaa karkeaa moreenia. Sataman rakentamisen jäljet näkyvät edelleen Huvikumuntien varrella matalina sorakuoppina.

Elinkeino Levon alueelle tarjosivat torppariaikana maatalous ja kalastus, 1900-luvun puolella sataman merkitys nousi merkittäväksi työllistäjäksi, mikä lisäsi asutusta Levossa. Työmahdollisuuksia tarjosivat myös venäläisten ensimmäisen maailmansodan aikana tekemät Yyterin niemen linnoitustyöt. Levon alueelle tulivat etummaiset juoksuhaudat, joilla suojattiin satamaradan varrelle sijoittuvaa niemenkärkeä ja sen halki kulkevaa kylätietä. Juoksuhaudat kiersivät Levon niemeä, josta oli vielä tällöin hyvä näkyvyys merelle, Mäntyluotoon ja rautatielle. Porin alueen joukkoja komentava esikunta asettui Yyterin kartanoon. Sataman alkuvaiheessa Levon asutuksen kasvu oli kuitenkin hidasta, 1910-luvulla Levon uusia mäkitupia olivat Eskola ja Sjövall nykyisen Länsitalontien varrella.

29.05.2015

Levo 1908 maa- ja metsätalouden kartalla

Kartta: Rautatien ja sataman maiden erottamiseksi laadittiin kartta Yterin kartanon maista. Kuvassa karttaote Levon alueesta, jossa asutusta edustavat Haanpää, Sjövall (Karisalmi), Grönlund, Sundell (Länsitalo) ja Friman. Kartta on maa- ja metsätalouden näkökulmasta laadittu, pellot, niityt ja metsät on kartoitettu tarkasti. Kartasta näkyy torppien nimeäminen silloisen omistajan mukaan. Nykytiestön taustalla olevat kärrytiet yhdistävät asutusta ja pelloja Elinkeinojen luonne näkyy niittyalueen kymmenistä niittyladoista. Kartta on digitoitu nykykartan päälle liitekartalla nro 5. Karttalähde: Kartta Yterin yksinäisen säterirustitilan kaikista tiluksista 1908, KA.

Levo 1907 sotilaskartalla

Kartta: Ote ns. Senaatinkartasta vuodelta 1907. Kartta esittää samaa maisemaa kuin edellinen kartta. Venäläisten sotilaskäyttöön tarkoitettu kartassa on merkitty enemmän polkuja, lisäksi siihen on merkitty puhelinlinja rautatieltä Karhu-saareen. Koska karja laidunsi metsissä, torppien pelloja rajaavat kartalla pääosin puuaidat, paksut mustat viivat viittaavat kiviaitoihin. Nykyisin kiviaidoista ei ole jäljellä juuri mitään, ilmeisesti aitojen kivet katosivat sataman perustuksiin tai 1920-luvulla torppareiden kivenavettojen seiniin. Kartan perusteella radan ympäristön rantaniityt ovat jo tällöin metsittyneet, valtapuiksi on merkitty lehtipuut. Lähde: venäläinen topografikartta, mittaus 1907, XX lehti 12, KA.

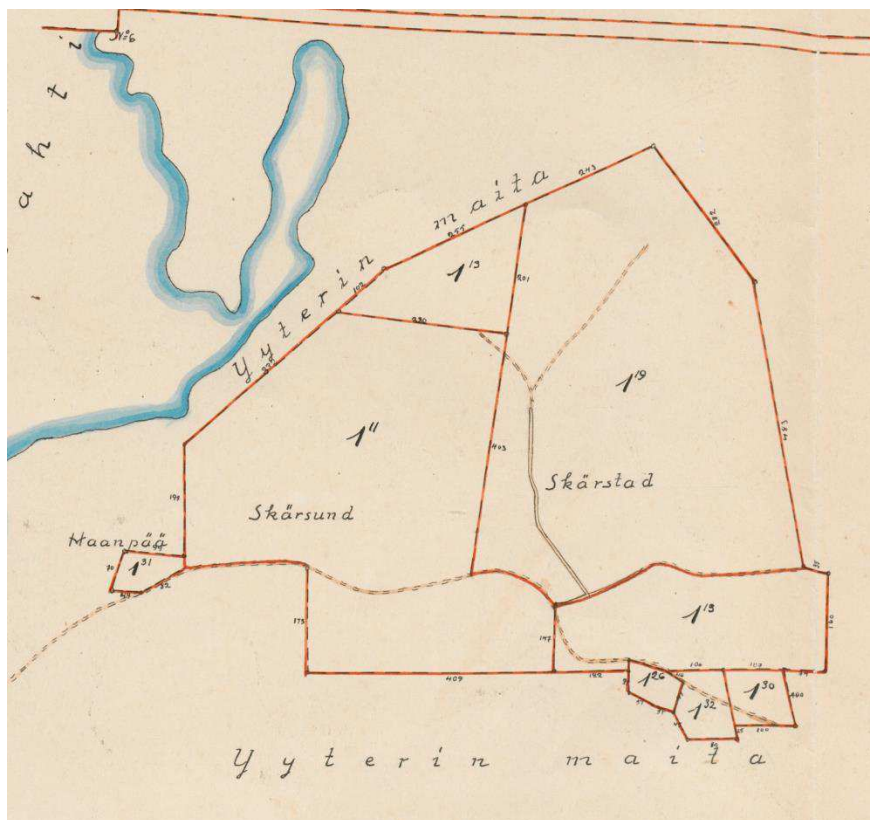
29.05.2015

Levon 1920-luku, vuokra-alueet itsenäistyvät

Yyterin kartano säilyi jakamattomana maatilana aina 1800-luvun viimeisiin vuosiin saakka. Maanomistus ja -käyttö alkoivat pirstoutua vasta 1900-luvun alkupuolella, kun satamaa ja rautatietä varten lunastettiin maata. Levon alueella maanomistus alkoi pirstoutua Suomen itsenäistymisen jälkeen, kun kartanon maille asettuneille vuokramiehille, torppareille ja mäkitupalaisille tuli itsenäistymisen jälkeen säädettyjen maanlunastuslakien nojalla mahdollisuus lunastaa torpat ja mäkituvat itsenäisiksi tiloiksi ja tonteiksi. Kaupat kartanon vuokra-alueista tehtiin vuosina 1920–1922 ja kartanon 28 vuokra-alueen järjestely saatiin päätökseen 1923. Lohkominen ja pyykittäminen tapahtuivat vuonna 1925.

Levon kaava-alueelta lohkottiin 7 tilaa ja tonttia. Kartanon entisiä torppia olivat Skärsund (nyk. Karisalmi) Vestergård (nyk. Länsitalo) ja Skärstad (nyk. Karjula). Torpista muodostettujen tilojen koot olivat 29, 10 ja 25 hehtaaria. Pienempiä, mäkitupatyypisiä vuokramaita edustivat nykyisen Huvikummuntien varressa olevat Haanpää ja Länsitalontien varrella olevat Friman sekä v. 1908 jälkeen perustetut Eskola ja Sjöval. Näiden tonttien koko vaihteli 0,23 ja 1 hehtaarin välillä.

Levon maanomistus 1923

Kartta: Levon torpat ja mäkituvat itsenäistyivät 1923. Vanhemmat torpat Skärsund 1-11 ja Skärstad 1-19, saivat maansa yhteen lohkoon, Vestergård 1-13, kahteen. Lähde: Lohkomiskartta: Yyterin kartanon vuokra-alueen lohkominen 1923, A85:14/25-29, KA.

29.05.2015

Levo 1930–1959 - mäkitupia, omakotitaloja ja kesäasutusta

Levon entisten torppareiden maankäytön suunnittelu ja maiden lohkominen alkoi 1930-luvulla, kun Mäntyluodon satamaa laajennettiin voimakkaasti. Se lisäsi tonttien kysyntää myös Levon puolella. Torpista lohkotut asuintontit sijoituivat maatalouden ehdoilla tilojen ja viljelysten reunamille, kyläiden varsille. Tonteille rakennettiin pieniä, mäkitupatyypisiä mökkejä tai hieman suurempia, puolitoistakerroksisia asuinrakennuksia. Työväestön mökkiasutus keskittyi Huvikummuntien varteen, esimiesten ja ammattihenkilöiden rakennuttamat omakotitalot muodostivat oman alueensa Kumpuludontien varrelle. Tonttien kysyntää lisäsi myös Yyterin hiekkarantojen nousu tunnetuksi vapaa-ajan alueeksi 1930-luvulla rakennettujen Meriravintolan ja mökkien ansioista. Kesäasuntojen rakensi myös Mäntyluodon ja Porin hyvin toimeentuleva keskiluokka. Levon käyttö ja asutuksen sosiaalinen rakenne muuttui 1930-luvulla.

Levo ja ympäristö 1934

Kartta: 1930-luvun taloudellisessa kartassa näkyvät Levon kolme itsenäistynyttä torppaa. Karttaan on merkitty tielinjoja, jotka merkintöjen mukaan ovat viljelysteitä eli luokiteltu huonompaan luokkaan kuin huono kylätie. Karttana ja Levoa yhdistävistä reiteistä ylempi, ns. kangastie on merkitty poluksi. Ilmeisesti rantaa ja ns. kangasjärviä seuraava sekä useita kartan torppia yhdistävä reitti oli tällöin enemmän käytössä.

Mäntyluodon, Yyterin satojen ja Kaanaan pysäkin läheisyys näkyi 1930-luvun Levossa omakotiasutuksena ja kesäasutuksena. Kartassa näkyvä torppien ketju sai 1930-luvulla rinnalleen Yyterin virkistyskäytön ja -rakentamisen. Levon pohjoispuolella oleva laaja ranta-alue on kartassa merkitty keltaisella avoimeksi alueeksi. Todennäköisesti alue oli jo kasvamassa umpeen, koska 1920-luvulla kartan omistajaksi tullut Rosenlew-yhtiö oli kiinnostuneempi metsästä ja teollisuusmahdollisuuksista kuin kartan reuna-alueiden maataloudesta. Lähde: Taloudellinen kartta 1934, Maanmittaushallitus.

29.05.2015

Yyterinniemen huvilakulttuuri oli alkanut jo 1850-luvulla, jolloin valmistui ensimmäinen kesähuvila Yyterin pohjoisrannalle, kartanolta vuokratulle tontille. Tällöin suuria puuhuviloita rakennuttivat sivistyneistö, suurkauppiaat ja tehtailijat. Huvilakulttuuri tai kesäasunto kaupungin ulkopuolella levisi alempiin sosiaaliluokkiin vuosisadan vaihteeseen mennessä. Kesäasutuksen laajeneminen liittyy kaupungistumisen, vapaa-ajan ja elintason nousuun. Osaltaan siihen vaikuttivat vuosisadan jälkipuoliskolla höyrylaivaliikenteen ja rautateiden yleistyminen kaupunkien ympäristöissä, mikä tarjosi hyvän yhteyden maaseudulle. Rautatien ja höyrylaivareittien pysäkkien ja laitureiden tuntumaan rakentui ympäri maata huviloita ja kesäpaikkoja kaupunkien kasvavalle keskiluokalle. Yyterin hiekkadyynit tulivat porilaisille tunnetuksi virkistysalueeksi 1920- ja 1930-luvuilla. Rakennettujen huviloiden ohella hyödynnettiin kartanon torppa- ja mäkituparakennuksia, joita ostettiin kesäasunnoiksi. Levossa esimerkiksi Friman, Haanpää ja Salmela muuttuivat mäkituvista kesäpaikoiksi. Kesäasutuksen luonne muuttui myös ennen sotia, kun suurista pitsihuviloista siirryttiin pienempiin kesäasuntoihin. Taustalla olivat taloudellisten syiden ohella myös ajan ihanteet.

Levon alueella laajin kesäasutuskokonaisuus muodostui Fatijärven tuntumaan, johon rakentui tiiviiksi riviksi pieniä kesäasuntoja juuri ennen toisen maailmansodan syttymistä. Samaa vapaa-ajan sosiaaliseen laajentumiseen ja kaupungistumiseen liittyvää ilmiötä edustavat Levon Ilomäki, huvila ja Porin liikeväki ry:n kesäkot.

Levossa kesäasuntojen ja omakotitalojen rakentaminen jatkui sodan jälkeen aina 1950-luvun keskivaiheille, jonka jälkeen rakennustoiminta Levossa alkaa vähentyä. Todennäköisesti syynä olivat uuden pikatien varressa olevat kehittyvät taajamat, joiden kunnallistekniikka, valmiit tontit ja palvelut vetivät puoleensa asutusta. Asutuksen ja työpaikan yhteys alkoi heikentyä 1960-luvulla Suomen autoistuessa, tarve asua työpaikan vieressä alkaa hitaasti vähentyä. Levossa sotien jälkeinen asuinrakentaminen täydensi edellisen vuosikymmenen rakentamista. Asuinrakentaminen yhdenmukaistui tyyppitalojen valla- tessa maiseman. Rakennusten mittakaava ja sijoittuminen eivät enää ilmennä sosiaalista asemaa kuten 1930-luvulla.

2.5 Levo 1960–2015, hiipuva maatalous ja rakennustoiminta

Alvar Aallon seutukaavan toteutuminen alkoi näkyä Levon ympäristössä 1950-luvulla. Mäntyluodon sataman ja Yyterin hiekkarantojen ohella Levon ympäristön suuriin muutoksiin kuuluu Porin titaanioksiditehdas, joka perustettiin 1957 valtion (Vuorikemia Oy) toimesta Yyterinniemen pohjoisrannalle. Tehtaan eteläpuolelle kasvoi 1950- ja 1960-luvuilla tehdasyhdyskunta, joka käsitti Kaanaan ja Kärmekorven kerros- ja omakotialueet sekä palveluita. Ympäristön rakentamista edustavat myös Mäntyluodon elementtikerrostalot. Kaanaan yhdyskunnan luoteispuolelle, Levon kaava-alueelle rakennettiin 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa kaupungin toimesta urheilukenttä ja Levontorppa-niminen urheilumaja. Alueelle rakennettiin myöhemmin myös hiihtoladut ja luistelukenttä.

Asuinrakentaminen hiipui, Levoon rakennettiin 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla yksittäisiä omakotitaloja, jotka ovat valtaosin ajan hengen mukaisesti matalia, tiilipintaisia omakotitaloja. Puu palasi julkisivumateriaaliksi vasta 2000-luvulla, jolloin alueelle rakennettiin kolme uutta omakotitaloa.

Kaanaan ja Kärmekorven taajaman rakentamisen yhteydessä suunniteltiin Levon alueen asemakaavoittamista asuinkäyttöön. Hankkeesta laadittiin kaavaluonnos, jossa Fatijärven pohjoispuoli olisi muuttunut omakotitalovaltaiseksi taajamaksi puistoineen.

29.05.2015

Levon asumalähiö

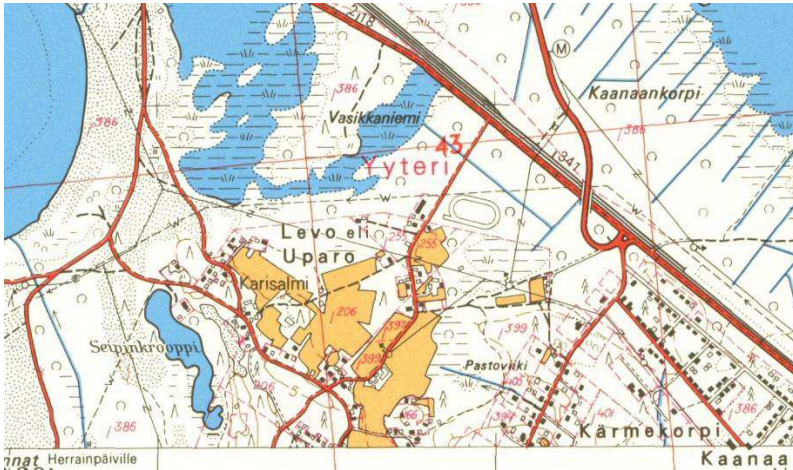

Pohjakartan päälle piirrettyyn kaavaluonnokseen on vahvistettu punaisella katkoviivalla Levon vanha tieverkko, Huvikumuntie, Levontie ja Hiekkalantie-Länsitalontie, josta näkyy hyvin maisemaan suunniteltu muutos. Suunnittelun lähtökohtana olisivat olleet puistoiksi kapenevat peltoalueet, ei vanha maisemaan ja viljelykelpoisiin alueisiin perustuva tie- ja asutus rakenne. Puistoalueiden erottamista omakotialueista, leveästä katutilasta sekä liike- ja yleisten rakennusten keskittämisestä kartan luoteiskulmassa olevaan risteykseen voidaan päätellä luonnoksen olevan 1960-luvulta. Koilliskulmalle on varattu tontti koululle tai vastaavalle rakennukselle (Yko III) Lähde: Levon asemakaavaluonnos, n. 1960-luku, Länsitalon kotiarkisto.

Kaavoitushanke ei toteutunut ja Levon alueen uudisrakentaminen alkoi hiipua rakentamisen keskittyessä ympäröiviin, jo asemakaavoitettuihin taajamiin. Levon alueelle rakennettiin vuosina 1960–1990 vain muutamia uusia omakotitaloja, joista osa on rakennettu vanhoille peltoalueille. Vanhoihin pihapiireihin tuli yksittäisiä uudisrakennuksia tai vanhoja uudistettiin, vaikutukset maisemaan olivat kuitenkin vähäisiä. Uudisasutus keskittyi vanhojen teiden varsille, näkyvimmin alueen pohjoisosaan, Levontien varrelle. Elinkeinoina maatalous ja karjatalous jatkuivat elinvoimaisina aina sotien jälkeiseen aikaan saakka, jolloin pelto- ja niittymaisemat olivat laajimmillaan. Muutos tapahtui 1960-luvulla, kun yleisen rakennemuutoksen seurauksena maatalous ja pientilatoiminta alkoivat väistyä. Levon maisemasta puuttuu 1960-luvulla tapahtunut maatalouden uudistuminen, mikä näkyi rakentamisen mittakaavan kasvuna. Peltomaisemassa on ainoastaan kolme suurempaa katosta tai varastohallia. Maatalouden väistyessä torppien maita on jaettu perillisten kesken. Kaupunki on lisännyt maanomistusta ostamalla mm. Vainelan torpan maita. Maa- ja karjatalouden hiipuesssa maiseman avoimet alueet, vanhat peltovainiot ja laajat rantaniityt alkoivat kasvaa umpeen. Tämän lisäksi kaupunki metsitti Vainelan torpan peltoja 1980-luvulla. Myös Huvikumuntien varteen, peltoalueelle, on istutettu kuusia ja koristepuita. Rakentaminen hiljeni edelleen lamavuosina ja alueelle on rakennettu vasta viime vuosina kaksi uutta omakotitaloa sekä yksi ratsastustila Karisalmen torpan pellolle.

Levon maisema 1970-luvulla

1970

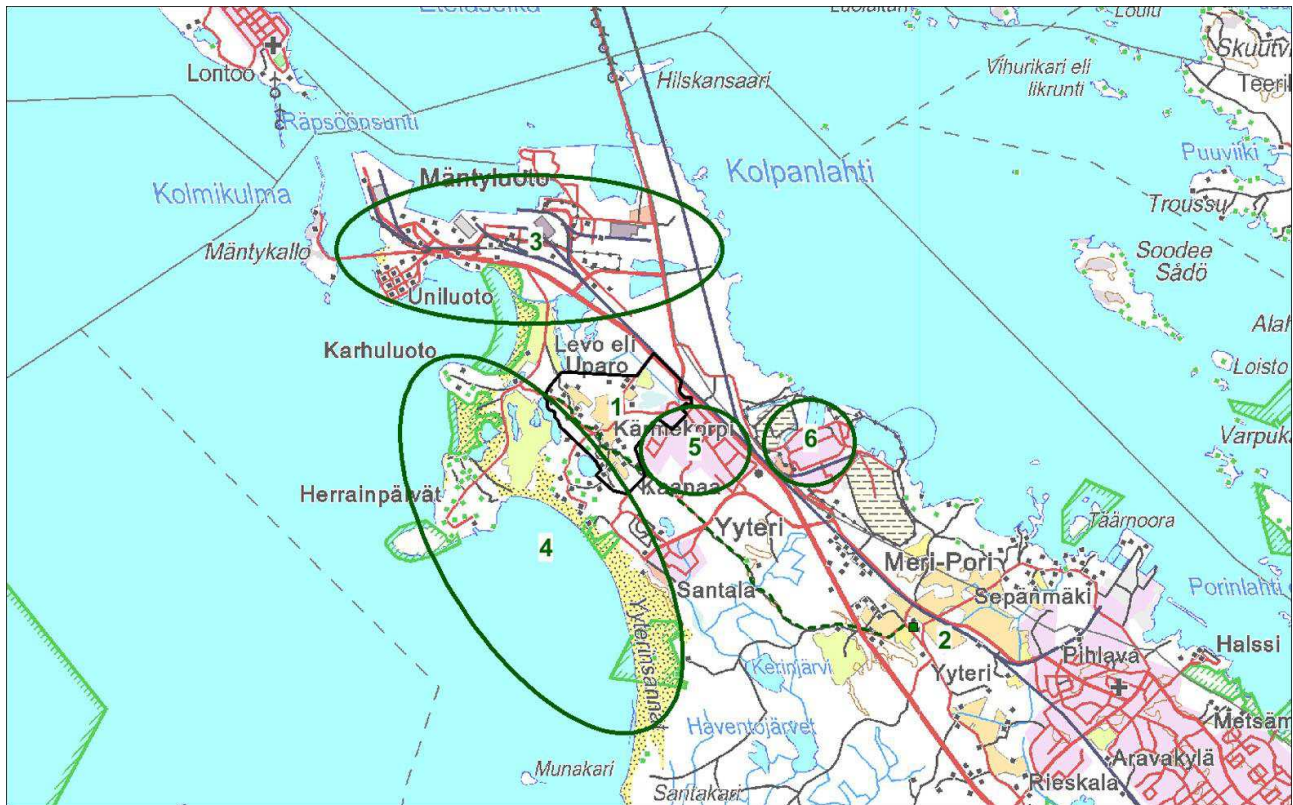
1962

Kartta: karttaotteet vuosien 1970 ja 1962 peruskartoista. Levon peltomaisema oli laajimmillaan sotien jälkeen, jonka jälkeen supistuminen alkoi melko nopeasti, kun Suomi alkoi kaupungistua ja elinkeinorakenne muuttua. Vanhanaikaiset pientilat menettivät merkityksensä elinkeinoina, varmemman leivän takasivat ympäristön satama ja teollisuus. Levon pohjoispuolella rantaniittymaisema on jo kasvanut umpeen. Ympäristön rakennetut muutokset alkoivat jo 1950-luvulla, kun Pori- Mäntyluoto -pikatie ja Tahko-luodontie valmistuivat sekä vuorikemiantehtaan, Kaanaan ja Kärmekorven taajamien rakentaminen alkoi.

29.05.2015

2.6 Levo 2015 ja ympäristön kulttuurimaisemat

Kartta: 1. Levon kaava-alue, 2. Yyterin kartano, 3. Mäntyluodon satama ja yhdyskunta, 4. Yyterin hiekkaranta, 5. Kemiantehdas, 6. Kaanaan ja Kärmekorven taajamat. Vihreä katkoviiva= Kangastien linjaus

1. Levo, Yyterin kartanon torppia ja mäkitupia 1769–1923, Mäntyluodon ja Yyterin omakoti- ja kesäasutusta 1930–1960
2. Yyterin kartano
3. Liikenteen kulttuurimaisemat: satama, rata ja pikatie

Mäntyluodon satama, 1900, laajennukset 1910-l, 1930-l, 1950-l, 1970-l, 1980, 2000-l.

Mäntyluodon satama ja rautatie valmistuivat vuoden 1900 vaiheilla. Satama ja sen yhdyskunta sijoittuivat Mäntyluodon, Vasikkaluodon ja Uniluodon pienille saarille. Alkuun vain Porin kaupungin ulkosatamaksi Reposaaren ohella suunniteltu satama laajeni valtion tullessa mukaan suunnitteluun. Mäntyluodosta tuli Hangon rinnalle Suomen toinen talvisatama. Sataman rakentaminen alkoi 1898 ja rautatien, joka muodosti jatkeen vuonna 1895 valmistuneelle Tampere-Pori radalle, 1897. Sataman perustaminen ja erityisesti sen laajentaminen 1930-luvulla näkyi Levon kaava-alueella lisääntyneenä mäkitupa- ja omakotiasutuksena. Mäntyluodon satama oli vilkkaimmillaan 1950-luvulla, jolloin sitä laajennettiin edelleen. Satamaa on laajennettu edelleen 1970-, 1980- ja 2000-luvuilla. Satama eli pitkään rautatien varassa, varsinainen tielinja satamaan rakennettiin 1930-luvulla Pihlavasta, nykyinen satamaa ja Poria yhdistävä pikatie valmistui 1953.

4. Vapaa-ajan kulttuurimaisemat: Yyterin sannat, 1900-, 1930-, 1970-, 1980-, 2000-l

Kartanon kalastustorppien jälkeen ensimmäiset huvilat rakennettiin kartanon vuokra-alueille Karhusaareen 1900-luvun alkuvuosina. Yyterin hiekkarannat, Sannat, olivat jo 1900-luvun alkupuolella tunnettuja kaupunkilaisten virkistysalueita, jonne oli helppo tulla junalla. Alueen rakentaminen alkoi 1930-luvulla, kun kartano oli siirtynyt Ahlström-yhtiön omistukseen. Suojeluskunta sai yhtiöltä käyttöön osan alueesta ja rakennutti alueelle mm. Meriravintolan ja mökkejä. Myös Ahlström rakensi alueelle sota-aikana mökkikylän, myöhemmän lomakylän. Tunnettavuutta lisäsi 1950-luvulla Yyterissä pidetyt Miss Suomi -kilpailut, tällöin alueella oli mm. Suomen suurin tanssilava. Alueen rakentaminen ja kehittäminen vahvistui 1970-luvulla, kun nykyinen hotelli valmistui. Hotellia seurasivat golfkenttä, leirintäalue ja majoituskylät. Rakentaminen on jatkunut nykypäiviin saakka ja alueen tuntumaan on viime vuosina rakennettu yhä enemmän pysyvää omakotiasutusta.

5. Asutuksen kulttuurimaisemat: Kaanaan ja Kärmeäkorven taajamat 1950- ja 1960-luku

Kaanaa oli aluksi satamaradan yksi pysäkeistä, joka mahdollisti Yyterin hiekkarantojen virkistyskäytön laajenemisen 1930-luvulla. Nykyisen taajaman rakentaminen alkoi sodan jälkeen, 1940-luvulla, kun ensimmäiset omakotitalot valmistuivat. Aallon aluesuunnitelmassa (1942) esitelty taajama palveluineen rakennettiin pääosin 1950-, 1960- ja 1970-luvuilla, kun läheisen titaanioksiditehtaan rakentaminen alkoi. Kaanaa oli tehtaan työvälle suunniteltu lähiö. Osaksi maalaiskunnan puolelle rakennettu tehdas ja lähiö liitettiin osaksi Porin kaupunkia 1960. Porin kaupunki rakennutti Meri-Porin kasvavia taajamia palvelevan urheilukentän 1950-luvulla Levon pohjoisosaan.

6. Teollisuuden kulttuurimaisemat: Vuorikemiantehdas 1960- ja 1970-luku

Sataman ja rautatien viereen sijoittuva tontti oli osoitettu jo Aallon aluesuunnitelmassa teollisuusalueeksi. Titaanioksidipigmenttejä valmistavan tehtaan rakentaminen alkoi vuonna 1959. Vuorikemia Oy:n nimellä vuonna 1957 perustettu suurtehdas oli osa valtion sotien jälkeistä teollistamispolitiikkaa ja sen toteuttivat viisi valtioyhtiötä. Paikan valintaan vaikuttivat raaka-aineen saanti, rautatieyhteys, jäteveden hallintamahdollisuus ja satama sekä Porin kaupungin läheisyys. Tuotanto alkoi 1961, ja 1970-luvun alussa ylitettiin 1000 työntekijän raja. Tehdasta laajennettiin 1960-, 1970- ja 1980-luvuilla. Tehtaan omistus siirtyi perustamisen jälkeen pian perustajana olleelle Rikkihappo Oy:lle (Kemira Oy). Nykyisin tehdas on amerikkalaisomistuksessa.

3 Kulttuurimaiseman ilmiöt, kerrostumat ja arvot

Kaava-alueen historialliset, näkyvät ominaispiirteet käsittävät ajallisesti kolme vaihetta ja rakennettua kerrostumaa, joihin inventoinnin huomio on kohdistettu. Kerrostumat kattavat ajanjakson 1800-luvulta 1940-luvun loppuun. Neljännen ajanjakson muodostaa 1950- ja 1960-lukujen omakotiasutus, joka luonteeltaan täydentävänä ja epäyhtenäisenä on jätetty alueinventoinnin ulkopuolelle.

Levon Yterin kartanon torpat, 1769–1923

Levon vanhinta kerrostumaa edustaa torppavaiheen asutus, joka käsittää kolmen torpan pihapiirit, peltoja ja tielinjoja. Lisäksi alueella on yksi, 1800-luvulla autioitunut torpan pihapiiri. Alueen asuttaminen ja pellonraivaus tapahtuivat merestä kohoavan maisemarakenteen ehdoilla. Levon torpat olivat Yterin kartanon torppia, joita perustettiin ympäri Yterinniemeä, erityisesti ns. kangasjärvien yhteyteen. Kartanon torpat ja ensimmäiset mäkituvat itsenäistyivät 1923. Torppien maataloustoiminta jatkui aina sotien jälkeiseen aikaan, jonka jälkeen kaupungistuva ja teollistuva Suomi syrjäytti pientilat. Tiloille satama ja myöhemmin kaupunki muodostivat 1900-luvulla merkittävän sivuelinkeinon. Maatalouden päättymisen näkyy maisemassa peltojen metsittymisenä. Itsenäistyneillä torpilla oli merkittävä osuus kaava-alueen asuttamisessa ja rakentumisessa 1930- ja 1950-luvuilla. Alueen pääasiallisia omistajia olivat kartanon jälkeen kolme torppaa.

Torpat: Karisalmi, Länsitalo ja Vainela sekä pellot ja tielinjat

Levon mäkituvat ja omakotitalot, 1930–1940

Yterin kartanolle kuuluvia torppia seurasivat 1800-luvun loppupuolella mäkituvat, jolloin syrjäisen niemenkärjen elämä ja elinkeinot alkoivat hitaasti vilkastua lähelle perustetun Mäntyluodon sataman ja sen satamaradan vaikutuksesta. Mäkitupien perustaminen lisääntyi voimakkaasti 1930-luvulla, jolloin satamaa laajennettiin ja torpat olivat itsenäistyneet. Työväen mäkitupien rinnalle, omaksi alueekseen, tuli myös suurempia esimiesten omakotitaloja. Asutus keskittyi peltomaiseman ja sitä seuraavan vanhan kärkypolun, nykyisen Huvikummuntien, sekä uudemman Kumpuludontien varteen.

Alueet: Levon raittiasutus, Kumpuludontien omakotitalot

Levon kesäasutus 1936 - 1952

Yterinniemen kesäasutus alkoi 1850-luvulla porilaisten suurporvareiden perustaessa huviloita Yterin kartanon maille, niemen pohjoissivulle. Suuriin puuhuviloihin muutettiin koko kesäksi. Yterinniemen eteläranta, Yterin hiekkarannat, sannat, löydettiin virkistyskäyttöön 1920-luvulla. Seuraavalla vuosikymmenellä rakennettiin hiekkarannalle Meriravintola ja ensimmäiset lomamökit. Fatijärven ja Levon 1930-luvulla alkanut kesäasutus pohjautuu Yterin käytön laajenemiseen. Kesäasutus yleistyi Suomen kaupungistuessa ja liikennevälineiden kehittyessä. Kesäasuminen muutti muotoaan myös rakenteellisesti, herrasväen puuhuviloista siirryttiin 1930-luvulla kohti pienempiä viikonloppumajoja ns. lauantai- tai lomamajoja, jossa vietettiin paljon aikaa ulkona. Pihoihin tuli hyötypuutarhat, jotka olivat tärkeä osa perheen ruokataloutta. Vaikka arkkitehtuurikilpailuissa ja mallipiirustuksissa uuden ajan loma-asunto sai funktionalistisen ilmeen, oli käytännössä kesäasunnon mallina maaseudun mäkitupa tai samaan aikaan Suomeen rantautunut siirtolapuutarhamökki. Levon kesäasunnoista Linnainmaan kesäasunnossa funktionalistiset piirteet ovat selkeästi nähtävissä, muissa lähinnä viitteinä. Levon pieniä kesäasuntoja rakennuttivat Mäntyluodon ja Porin keskiluokkaa edustavat liikkeenhar-

joittajat ja johtohenkilöstö. Rakentamisessa poikkeuksen teki vielä vanhempaan perinteeseen nojaava Ilomäki, joka siirtyi Porin liikeväenyhdistyksen kesäkodiksi 1930-luvulla.

Alueet: Fatijärven kesäasutus

Erilliskohteet: Friman, Parola, Seipinkrooppi ja Ilomäki

Levon 1950- ja 1960-luku

Inventoinnin ulkopuolelle jää 1950-luvun alun jälkeinen rakennustoiminta, joka on määrällisesti merkittävää, mutta kuitenkin yksittäistä ja täydentävää. Samaa asutuksen ja rakentamisen sosiaalista eriytymistä ei enää voida havaita. Ajanjaksolla näkyy muutos rintamamiestalosta kohti matalia omakotitaloja. Yksittäisiä omakotitaloja rakennettiin Huvikummuntien ja Levontien varrelle. Rakentaminen keskittyi 1900-luvun jälkipuoliskolla taajamiin, joita palvelemaan rakennettiin Levon puolelle urheilumaja- ja -kenttä.

Erilliskohteet: Levon urheilumaja ja -kenttä

4 Inventoidut kiinteistöt ja ympäristöt

Inventointi kohdistettiin kaava kartta- ja historiaselvityksen ja maastotutumisen pohjalta Huvikummuntien ympäristöön, johon sijoittuu pääosa Levon vanhemmasta rakennetusta ympäristöstä. Inventoinnin kohteena olivat kaava-alueen keskeiset ilmiöt ja ominaispiirteet, vanhat torpat ja mäkituvat sekä 1930- ja 1940-lukujen omakoti- ja kesäasutus.

nro:	kohde	hist. luonne
4.1.	Karisalmi	torppa
4.2.	Länsitalo	torppa
4.3.	Karjula (Vainela)	torppa
4.4.	Eskola	mäkitupa
4.5.	Alue: Levon raittiasutus, -1940	
4.1-4.3	Karisalmi, Länsitalo, Vainela	torppa
4.5.1	Suvela	kesäasunto
4.5.2	Salmela	mäkitupa/kesäasunto
4.5.3	Kuninkaidenlaakso	mäkitupa/kauppa
4.5.4.	Maijala	kesäasunto
4.5.5.	Koivula	kesäasunto
4.5.6.	Soramäki	mäkitupa
4.5.7.	Irjala	mäkitupa
4.5.8.	Huvikumpu	mäkitupa
4.5.9.	Pekkala	mäkitupa
4.5.10	Haanpää	mäkitupa/kesäasunto
4.6.	Alue: Kumpuluodontien omakotiasutus ja Ilomäki, 1935–1950	
4.6.1	Ilomäki	huvila/Porin liikeväen yhd. kesäkoti
4.6.2	Ranta	omakotitalo
4.6.3	Lehto	omakotitalo
4.6.4	Kumpuluoto	omakotitalo
4.6.5	Varjola	omakotitalo
4.6.6	Järvensivu	omakotitalo
4.6.7	Vilpola	omakotitalo
4.7.	Alue: Fatijärven kesäasutus, 1939–1950-luku	
4.7.1	Naskali	kesäasunto
4.7.2	Pirkkola	kesäasunto
4.7.3	Saunala	kesäasunto
4.7.4	Timola	kesäasunto
4.7.5	Sylvilä	kesäasunto
4.7.6	Tottila	kesäasunto
4.8.	Friman	mäkitupa/kesäasunto
4.9.	Parola	kesäasunto
4.10.	Seipinkrooppi	kesäasunto
	Julkinen rakentaminen, 1950-luku	
4.11	Levon urheilumaja	urheilurakentaminen

29.05.2015

4.1 Karisalmi (ent. Skärsund)

Kuva ja asemapiirros: Karisalmen pihapiiri kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta Porin kaupunki. 1. Asuinrakennus, 2. vanha sauna/pirtti, 3. kivinavetta, 4. maakellari, 5. talli, 6. sauna, 7. vilja-aitta ja 8. leikkimökki. 9. torpan riihi, ei kuulu enää tontin rakennuksiin.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-854 Karisalmi, Huvikummuntie 99

Historiallinen luonne: Yterin kartanon torppa, 1760-luku

Kuvaus: Karisalmen entisen torpan pihapiiri sijaitsee Huvikummuntien ja Kumpuludontien risteyksessä. Epäsäännöllistä pihaa rajaavat asuinrakennus, vanha sauna, kivinavetta, talli ja uudempi sauna. Pihan ulkopuolella, vanhan portin tuntumassa on tilan vilja-aitta. Samoin 1900-luvun jälkipuoliskolla rakennettu maakellari jää pihan ulkopuolelle. Tasaista, nurmipintaista tonttia rajaa tien suuntaan 2000-luvulla rakennettu säleaita. Pihassa on jonkin verran uudempaa koristekasvillisuutta. Pihapiiri on metsän ja peltojen rajapinnassa, joskin vanha yhteys peltomaisemaan on kaventunut ympäristön metsittymisen ja eteläpuolelle rakennetun suurehkon varastorakennuksen vaikutuksesta. Torpan riihi jää pihan kaakkoispuolella olevaan metsikköön ja kuuluu nykyisin eri tonttiin. Vanhoja 1800-luvun rakennuksia ovat vilja-aitta, vanha sauna ja riihi. Toisen kerrostuman muodostavat torpan itsenäistymisen jälkeen rakennetut navetta, talli, sauna ja asuinrakennus.

Historia: Entisen Skärsund -nimisen torpan nykyinen, vain pihapiirin rakennukset käsittävä tontti, on vuodelta 2006, jolloin maatila jaettiin neljään osaan. Karisalmi tuli tilan nimeksi 1956, sitä ennen se tunnettiin Skärsund nimellä. Skärsund oli alkujaan Yterin kartanon torppa, joka perustettiin mahdollisesti vuonna 1769. Varmuudella torppa näkyy nykyisellä paikallaan jo vuonna 1805 laaditussa kartassa Skäri-nimisenä, jolloin sitä piti Johan Skäri. 1800-luvun alkupuolella Yterin kartanolla oli n. 20 torppaa eri puolilla niemeä. Torpat ja mäkituvat itsenäistyivät omiksi tiloikseen 1920-luvulla. Skärsundin torppa oli jo 1800-luvun alussa kartanolta tulevan kaksihaaraisen kangastien päätepiste. Myöhemmin, 1900-luvun vaihteessa, kärrytie, nykyinen Huvikummuntie, jatkui edelleen Karhusaareen. Satamaan suuntautuva Kumpuludontie rakentui 1930-luvulta alkaen, jolloin Skärsundin torppa jäi teiden risteykseen. Skärsund erotettiin omaksi tilakseen 1923, kun torpparit Frans ja Hilma Granfors lunastivat tilan itsenäiseksi. Tilan lunastuslainaa maksettiin lohkomalla mm. Kumpuludontien omakotitontit ja Fatijärven kesäasuntojen tontit 1930-luvulla sekä myymällä Huvikummuntien varren harjanteesta moreenia ja hiekkaa Mäntyluodon sataman laajennustöihin. Tilasta on erotettu muutamia omakotitontteja tilan tyttärille. Maataloustoiminta hiipui 1900-luvun jälkipuoliskolla, jol-

29.05.2015

lolin tilaa pitivät Ville ja Irma Granfors. Tällöin vanhaa saunaa vuokrattiin kesäasukkaille. Sivuelinkeinoja olivat myös Irman navettatöiden ohella tekemät toimistotyöt Mäntyluodon satamassa. Heidän jälkeensä tila jaettiin neljään osaan Granforsin perillisten kesken, omaksi erotettu pihapiiri tuli nykyiselle omistajalleen testamentilla 2005. Nykyisin pihapiiri on asuinkäytössä.

1. Asuinrakennus 1930-l, laajennus 1980-l

Asuinrakennus, 8 x 10 m, on rakennettu 1930-luvulla kivijalan päälle, joka on myöhemmin muutettu kellarilla varustetuksi betonisokkeliksi. Puolitoistakerroksisen rakennuksen hirsirunko on vuorattu lomalaudoituksella, ikkunat ovat 2000-luvulla uusittuja, 3-

ruutuisia vaakaikkunoita ja 1950-luvun 1-ruutuisia kapealla tuuletusikkunalla varustettuja. Alkuperäiset pystyikkunat olivat ristikarmillisia ja 6-ruutuisia. Valokaappi, elintasoipi/kuistiosa ja lomalaudoitus ovat 1980-luvulta. Rakennuksen kellarin on rakennettu 1950-luvulla. Satulakatto on katettu 2000-luvulla saumapeltikatteella.

Rakennuksen julkisivussa ja materiaaleissa on kerrostumia 1950-, 1980- ja 2000-luvuilta. Muutoksista huolimatta rakennuksella on hallitseva asema tiemaisemassa ja pihapiirissä.

2. sauna 1800-l

Pitkänurkkainen, vuoliaiskattoinen ja vuoraamaton rakennus on rakennettu matalalle, kylmämuuratulle kivijalalle. 4 x 8 m rakennuksessa on kaksi huonetta. Rakennukseen kuuluu, rankorakenteinen pulpettikattoinen umpikuisti, joka on vuorattu peiterimalla. Ulko-ovi on yksinkertainen vaakapaneloitu puuovi. Loiva satulakatto on katettu betonitiilellä. Pohjoissivun ja itäpäädyn ikkunat ovat 2-ruutuiset, kuistinikkuna on 4-ruutuinen. Julkisivuissa näkyy vanhempi oviaukko ja pieni savuaukko. Rungon alimmissa hirsissä on lahovaurioita. Rakennuksessa on rossipohja. Rakennus on aikaisemmin ollut sauna, myöhemmin se on ollut asuinkäytössä. Rakennuksessa on sotien jälkeen, aina 1970-luvulle saakka ollut kesävuokralaisia.

Vanha sauna on pihapiirin ja kaava-alueen vanhimpia rakennuksia, todennäköisesti 1800-luvun alkupuolella rakennettu. Sen vuoliaistyyppinen hirsirunko edustaa alueen vanhinta rakennustekniikkaa. Rakennuksella on maisemallinen asema vanhassa tienristeyksessä.

29.05.2015

3. navetta 1920/30-luku

Kookas talousrakennus käsittää kivistä muuratun navetan sekä rankorakenteisen varasto-osan. Navetan, n. 60 cm vahvuiset seinät on muurattu karkeasti epäsäännöllisistä, sekalaisista, paikallisista peltokivistä. Puurakenteista välikattoa kannattavat poikittaiset, seinään tukeutuvat ratakiskot, jotka ovat todennäköisesti satamaradan muutoksissa ylijääneitä vanhoja kiskoja. Navetan yläosa on lautarakenteinen. Rakennuksen satulakatto on katettu aaltopellillä. Varasto-osaa on korjailtu viime vuosina, sen julkisivu on vuoraamaton. Rakennuksen rakennusaika ajoittuu torpan itsenäistymiseen. Tiemaisemaan liittyvä kivinavetta rajaa pihaa lännen suuntaan. Rakennus kertoo alueen karjatalouteen liittyvästä historiasta.

4. Kellari 1980/90-luku

Pihapiirin ulkopuolelle rakennetun betonirakenteisen kellarin julkisivussa on käytetty luonnonkiviä, katosrakennelman matalat puuseinät on maalattu punaiseksi.

5. Talli 1920/30-luku

Hirsi- ja lautarakenteinen tallirakennus on rakennettu matalalle luonnonkivisokkelille. Runko on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimalla. Ovet ovat vaakapaneloidut lautaovet, ikkunat 4-ruutuiset. Satulakatto on katettu betonitiilellä. Rakennuksessa on ollut hevostalli, myöhemmin traktorivarasto. Rakennuksen julkisivuissa on toisen maailmansodan aikaisissa pommituksissa syntyneitä reikiä.

6. Sauna 1940-luku ja kaivo

Matalalle luonnonkivisokkelille rakennettu saunarakennus on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimalla, ikkunat ovat 4-ruutuiset. Satulakatto on katettu profiilipellillä. Rakennuksen ovi, katos ja terassi ovat 2000-luvulta. Rakennuksessa on ollut kesäasukkaita sotien jälkeen. Saunan eteläpuolella on katoksella varustettu kaivo.

29.05.2015

7. Vilja-aitta, 1800-l

Hirsirunkoinen, vuoraamaton vilja-aitta on rakennettu matalalle luonnonkivisokkelille. Lyhytnurkkaisessa rakennuksessa on lohenpyrstönurkat. Satulakatto on katettu profiilipellillä. Ovi on mustaksi maalattu vaakapaneloitu ovi, saranat ja lukko ovat vanhoja. Aitan vanhemman, nykyistä pienemmän oven jälkiä näkyy vielä nykyisen oven vieressä. Aitan ikä ei ole tiedossa, rakennettu viimeistään 1900-luvun alkupuolella.

9. Riihi, 1800-l

Kookas, 6x22 m, riihirakennus on rakennettu nurkkakiville. Rakennus on neliosainen, itäpäädyssä on hirsirakenteinen, kolmiosainen riihirakennus, jossa on riihi, keskellä luuva ja päädyssä olkilato. Päätyrakennukset ovat pitkänurkkaiset ja vuoliaiskattoiset, keskiosa ja maasta selkeästi irti oleva luuva on tehty rakentamalla sivuseinät päätyrakennusten väliin. Länsipäädyssä on rankorakenteinen lautaosa, johon kuuluu kookkaat pariovet. Satulakatto on katettu aaltopellillä.

Informantti: Susanna Harjunpää, haastattelu 22.1.2015

Kulttuurihistorian arvot, toimenpiteet: Karisalmi

Levon vanhimpia asuinpaikkoja, Karisalmi on Yyterin kartanon entinen Skärsund -niminen torppa 1760-luvulta. Kartanoa ja Levon torppa-aluetta yhdistänyt vanha Kangastie nyk. Huvikummuntie, päättyi aikaisemmin Karisalmen pihaan. Pihapiirin rakennukset ovat pääosin torpan itsenäistymisen ajalta 1930- ja 1940-luvulta. Vanhempia ovat perinteistä hirsirakentamista edustavat vanha sauna ja vilja-aitta sekä tontin ulkopuolelle sijoittuva kookas riihirakennus. Pieni, peltokivistä ja ratakiskoista karkeasti rakennettu kivenavetta 1930-luvulta kertoo alueen kadonneesta niittymaisemasta, karjatalouden vahvuudesta sekä pientilojen rakennustoiminnasta. Karisalmi on osa Levon raittiasutus – arvoaluetta. Kohteella on rakennushistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja.

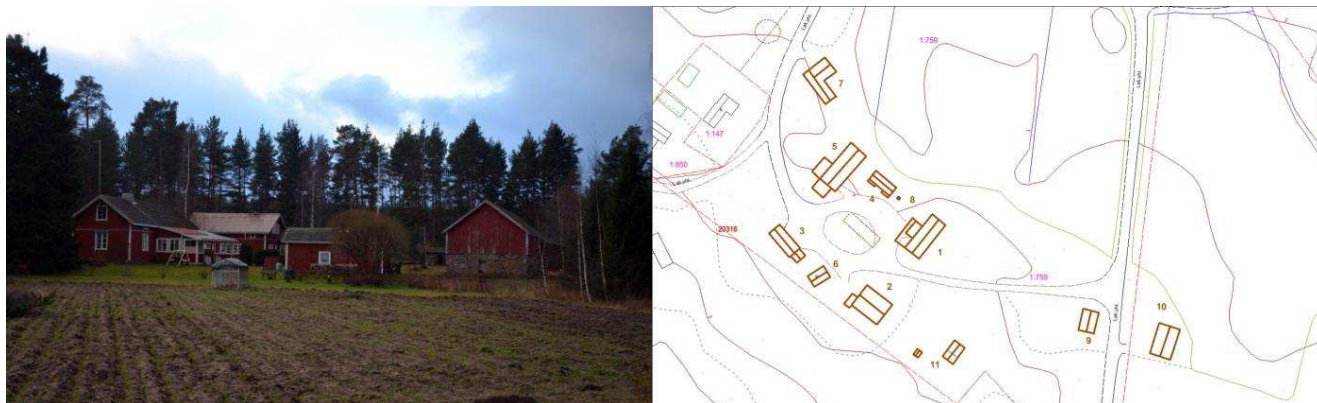
arvoluokka: kiinteistö: I

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuositukset: Pihapiirin vanhimpien osien, vanhan saunan ja vilja-aitan sekä kivenavetan säilyminen tulisi turvata rakennuskohtaisesti kaavoituksessa. Naapuritontilla sijaitseva riihi tulisi myös huomioida. Pihapiirin muilla, perinteisillä talousrakennuksilla ja muutetulla asuinrakennuksella on maisemallista merkitystä pihapiirissä ja Levon raittymaisemassa. Pihapiirin perinteinen yhteys raitti- ja peltomaisemaan tulisi huomioida tulevaisissa maankäyttösuunnitelmissa. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.2 Länsitalo (ent. Vestergård)

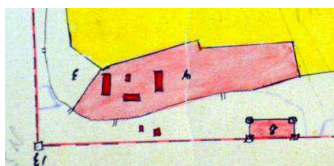
Kuva ja asemapiirros: Länsitalon pihapiiri pohjoisesta, Huvikummuntieltä kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta, Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. asuinrakennus, 3. aitta- ja ratasvaja, 4. sauna ja kamari, 5. Navetta ja suuli, 6. kellari, 7. asuinrakennus, 8. kaivo, 9. lato, 10. suuli, 11. savusauna ja puuvarasto. Katkoviivalla on merkitty aittarivin (3) vanha sijainti.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-759 Länsitalo, os. Hiekkalantie 6

Historiallinen luonne: Yyterin kartanon torppa, 1800-l puoliväli.

Kuvaus: Länsitalon pihapiiri sijoittuu Levon pelto- ja raittimaiseman eteläreunalle, lähelle Fatijärven rantaa. Neliömäistä, 1970-luvulla nykyisen rakenteensa saanutta pihapiiriä rajaavat kaksi asuinrakennusta, navetta, sauna, talli/aittarivi ja maakellari. Vanhimmat rakennukset tai niiden osat ovat 1800-luvulta, nykyisen asunsa rakennukset ja pihapiiri saivat 1930-, 1940- ja 1970-lukujen muutoksissa. Pihapiirin rakennusten länsi- ja pohjoispuolella on muutamia marjapensaita, omenapuita, lehtikuusi ja huomattavan kookas metsäkuusi. Ominaispiirteitä ovat runsas liuskamaisen ja lohkopintaisen kiven käyttö sokkeleissa, navetassa ja maakellarissa. Kiveä käytettiin aina 1940-luvulle saakka.

Historia: Länsitalo oli vuoteen 1938 saakka Vestergård. Tila oli aikaisemmin Yyterin kartanon torppa, jonka torppari Kustaa Sundell lunasti itsenäiseksi, noin 10 hehtaarin tilaksi vuonna 1923. Tilan maat tulivat kahteen lohkoon, Levon kaava-alueen etelä- ja pohjoisosaan. Omistajan muistitiedon mukaan tilalla olisi ollut mahdollisuus lunastaa enemmän maata aina Yyterin hiekkarannoille ja Herrainpäiviin saakka, jossa tilan karja laidunsivat. Vestergård perustettiin kartanon torpaksi ilmeisesti 1830- tai 1840-luvulla. Mahdollisesti ensimmäinen torppari oli kalastaja Herman Inden. Omistajan muistitiedon mukaan vanha päärakennus olisi siirretty Fatijärven eteläpuolelta, jossa torpalla oli ennen itsenäistymistä pieni peltoalue. Nykyinen, tilan omistava suku tuli torppariksi 1800-luvun jälkipuoliskolla. Maatalouden ohella Mäntyluodon satama tarjosi työtä itsenäistyneelle tilalle, ensin hevosella ja sotien jälkeen tilalle hankitulle kuorma-autolle. Tilalla harjoitetaan edelleen pienimuotoista maa- ja metsätaloutta. Lehmistä luovuttiin 1970-luvulla. Levon raitista, Huvikummuntiestä, etelään suuntautunut paikallistie sivusi aikaisemmin tilan pihapiiriä, mutta siirrettiin 1970-luvulla tilan länsipuolelle pellolle (nyk. Länsitalontie), jolloin pihapiiriä voitiin laajentaa siirtämällä aitta- ja tallirivi pihan eteläreunalle.

Kartta: Ote Länsitalon tiluskartasta. Kuvassa Länsitalon pihapiiri, pelto, aita ja tontinraja. Pihan vanha, tiiviimpi rakenne näkyy kartassa. Kaikkia rakennuksia ei ole merkitty, itäpäässä oli tällöin mm. tilan riihi. Kartta on tehty ennen kuin tilasta on lohkottu tontteja eli vuosien 1923–1936 välillä.

29.05.2015

1. Asuinrakennus 1800-l, laajennus 1940-l, kuisti 2000-l

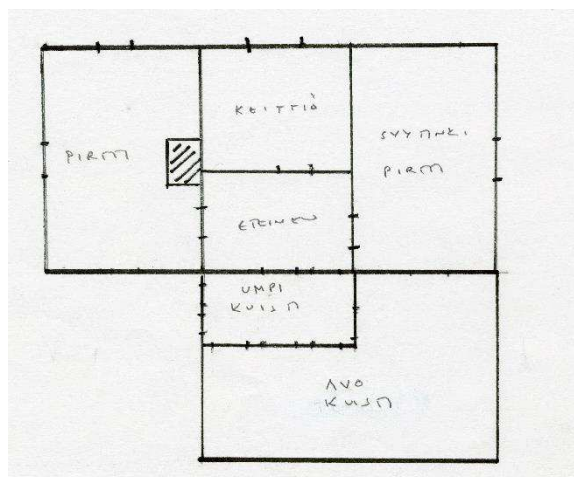

Asuinrakennuksella, n. 6x12 m, on parituvan pohjakaava, ja se on rakennettu matalalle peltokivistä muuratulle kivijalalle. Hirsirunko on vuorattu peiterimavuorauksella, vintinpäädyissä peiterimojen pohjana on kovalevy. Ikkunat ovat 6- tai 9- ruutuiset pystyikkunat. Vanhan mallin mukaan uusitut ikkunat ovat Tiivi oy:n puu/alumiini-ikkunat 1990-luvulta. Satulakatto on katettu betonitiilellä (harjavaltaainen). Kuistin ja terassin pulpettikatto ovat profiilipeltiä. Rakennuksen 1950-luvulla rakennettuun pieneen kuistiin liittyvä katettu terassi on 2000-luvulta. Rakennuksen tuvassa on kantikas, pelti vuorattu uuni. Rakennus on rakennettu kah-

dessa vaiheessa. Pohjoispään tupa, porstua ja keittiö ovat vanhemmat, todennäköisesti 1800-luvulta. Rakennusta jatkettiin parituvaksi 1940-luvulla, jolloin eteläpäätyyn valmistui vanhemmalle isäntäparille syytinkipirtti. Rakennusta myös korotettiin hieman ja tältä ajalta ovat sen nykyinen vuoraus ja katto. Rakennus on säilynyt 1940-luvun asussa kohtuullisesti, muutoksia ovat 2000-luvun vaihteen ikkunat ja pihapuolen kookas ja katettu terassi. Kuva: asuinrakennus länsipuolelta, pihapiiristä kuvattuna.

Kuva: asuinrakennuksen itäjulkisivu

Kuva: Asuinrakennuksen käsivaralta tehty piirustus huonejärjestyksestä.

29.05.2015

2. Asuinrakennus 1940-l, laajennukset 1973, 1978

Pihapiirin laidalla sijainnut puuliiteri muutettiin lautarakenteiseksi pieneksi mökiksi sotien jälkeen. Nykyiseen asuunsa asuinrakennus laajennettiin vuosina 1973 ja 1978. Rakennuksen peiterimavuoraus, punainen väri, satulakatto ja pieniruutuiset ikkunat yhdistävät rakennuksen pihapiirin vanhempaan rakennuskantaan.

3. Aitta- ja ratasvaja, liiteri 1800-l/ siirto- ja lyhennys 1970-l, liiteri 2000-l

Nurkkakiville rakennetussa talousrakennuksessa on päädyissä aitta ja keskellä lautarakenteinen ratasvaja. Rakennus on siirretty nykyiselle paikalleen pihan keskeltä 1970-luvulla, kun pihan ohi kulkenut tie siirrettiin itäpuolen pelolalle. Siirron yhteydessä aitat vaihtoivat järjestystä ja rivistä jätettiin pois siihen kuulunut hirsirakenteinen, kolmen hevosen talli sen hirsirungon huonon kunnon vuoksi. Länsipään aitassa on pitkänurkkainen hirsirunko ja vuoliaiskatto. Itäpään aitassa on suurehko pariovi ja vuoliaiskatto. Rakennuksen satulakatto on katettu betonitiilellä. Rivin

itäpään muodostaa matalampi, 2000-luvulla rakennettu liiteri.

4. Sauna ja kamari, 1800-l/laajennus 1950-l

Hirsi/lautarakenteinen, uloslämpiviävän saunan ja kamarin sisältävä rakennus on rakennettu luonnonkivi- ja betonisokkelille. Hirsipinnan ohella rakennuksessa on käytetty päätyjen rankorakenteisissa osissa peiterimavuorauksia. Ikkunat ovat 4-ruutuiset puuikkunat. Rakennuksessa on kaksi paneeloitua puuovea ja niihin liittyvät pienet avokuistit. Alkujaan savusaunaksi rakennettua rakennusta on myöhemmin jatkettu ja muutettu.

5. Navetta ja suuli, 1920/30-luku

Kookas, satulakattoinen ja lautavuorattu rakennus sisältää suulin ja navetan sekä kylkiäisinä kaksi pienempää pulpettikattoista varasto-osaa. Rankorakenteisen rakennuksen pohjoispäädyssä sijaitseva navettaosa on kooltaan n. 7x7 m ja sen seinät on muurattu lohkopintaisista peltokivistä. Kivinä on käytetty myös vanhoja jauhinkiviä. Seinä on n. 160 cm korkea ja vahvuudeltaan n. 60 cm. Sisäseinät ovat rapattu valkoisiksi. Navetassa on paikat 6 lehmälle. Rakennusvuosi ei ole tiedossa, ratakiskojen käyttö välipohjan tukena viittaisi 1900-luvulle, todennäköisesti 1920-luvulle, jolloin torppa itsenäistyi.

29.05.2015

6. Maakellari, ennen 1940-lukua

Kellari on rakennettu pellolta ja ympäristöstä kerätyistä luiskamaisista ja lohkopintaisista kivistä. Sisätila on holvattu. Kylmämuurattua rakennetta suojaava satulakatto on katettu betonitiilellä. Aikaisempia kattomateriaaleja olivat päre ja olki. Rakennusvuotta ei ole tiedossa, materiaaleista päätellen kellari on 1800-luvulta tai 1900-luvun vaihteesta.

7. asuinrakennus 1952/muutos ja laajennus 1960-l

Rakennus valmistui vuonna 1952 kuorma-autotalliksi. Rakennusta laajennettiin 1960-luvun lopulla asuinrakennukseksi. Julkisivussa näkyy edelleen kuorma-auton tallinovien paikka.

8. Kaivo 1800-l

Kaivon vuoraukseen on käytetty samaa lohkopintaista kiveä kuin navetassa, kellarissa ja sokkeleissa.

9. lato

Pitkänurkkainen, pyöreistä, veistetyistä hirsistä rakennettu rakennus on tehty nurkkakiville, pistolattia. Pariovet lauttaa. Rakennusta on siirretty länteen muutamia metrejä 1970-luvulla, kun Länsitalotie sai uuden linjauksen. Vanha, rakennusvuotta ei tiedossa.

10. suuli, 1970-luku

Lautarakenteinen suuli on 1970-luvulta, paikalla oli aikaisemmin talon riihi.

11. Savusauna ja puuvarasto, 2000-luku

29.05.2015

Kuva: näkymä pihapiiriin aittarivin suunnasta, vasemmalla navetta/suuli, edessä sauna ja oikealla vanha asuinrakennus. Taustalla kookas kuusi ja lehtikuusi edustavat 1900-luvun alkupuolen pihakasvillisuutta, etualalla hopeapaju edustaa sotien jälkeistä pihakasvillisuutta.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorian arvot, toimenpiteet: Länsitalo

1800-luvun puolivälissä Yterin kartanon torpaksi perustettu Länsitalo (Westergård) on yksi Levon vanhimman asutuksen rungon muodostaneesta neljästä torpasta. Tilan vanhaan peltomaisemaan rajautuvassa neliömäisessä pihapiirissä on eri-ikäistä, perinteistä rakennuskantaa, joka muodostaa väreiltään, materiaaleiltaan ja kattomuodoiltaan yhtenäisen kokonaisuuden. Vanhimmat osat ovat 1800-luvulta, kokonaisuuden nykyasu tilan itsenäistymisen jälkeiseltä ajalta 1930/40-luvulta sekä osin 1970-luvulta. Keskeisiä rakennuksia ovat vanha asuinrakennus, kavinavetta, maakellari ja aittarivi. Alueelle tyypillistä, aina 1940-luvulle käytössä ollut luonnonkiveä on käytetty sokkeleissa, kaivossa, navetassa ja kellarissa. Länsitalo on osa Levon raittiasutus-arvoaluetta. Kohteella on rakennushistoriallisia, historiallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvoluokka: kiinteistö: I

aluekokonaisuus: II, Levon raittiasutus

Toimenpidesuosituks: Pihapiirin rakenne ja perinteisten osien, vanhan asuinrakennuksen, maakellarin ja aittarivin sekä kavinavetan säilyminen tulisi huomioida kaavoituksessa. Pihapiirin perinteinen yhteys Levon raitti- ja peltomaisemaan tulisi huomioida tulevaisuuden maankäyttösuunnitelmissa. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.3 Karjula (ent. Grönlund, Skärstad, Vainela)

Kuva ja asemapiirros: Entisen torpan pihapiiri etelästä, Huvikummuntieltä kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Taustalla näkyy torpan vanhaa, myöhemmin metsitettyä peltoa. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. riviaitta, 2. vilja-aitta, 3. asuinrakennus (ent. navetta/suuli) 4. sauna

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-398, Karjula. os. Levontie 80

Historiallinen luonne: Yyterin kartanon torppa, ennen v. 1805

Kuvaus: Levontien varrella, peltomaisemassa, nykyisin Karjula-nimisellä tontilla on vanhasta kivilavetasta ja suulista 1980-luvulla rakennettu asuinrakennus ja vanha saunarakennus. Torppa-ajan tunnistettavia rakennuksia edustavat 1800-luvulta olevat riviaitta ja yksinäisäitta. Rakennuksilla on avoin, tasainen nurmipiha. Ympäristössä on kesannolla olevaa peltomaisemaa, jota on tilakeskuksen koillispuolella metsitetty.

Historia: Nykyisen Karjula-nimisen tontin paikalla oli jo vuonna 1805 Yyterin kartanolle kuulunut torppa, jota piti Gustaf Grönlund. Torppa itsenäistyi vuonna 1923 Skärstad-nimisenä. Nimi vaihtui 1953 Vainelaksi. Maatalous päättyi 1960-luvulla, ja tila jaettiin perillisten kesken. Torpan pihapiiriin käsittänyt Karjula-niminen tontti erotettiin Vainelasta vuonna 1965. Vanhaan pihapiiriin kuulunut, pihan lounaissivua rajannut asuinrakennus purettiin 1960-luvulla. Vanha pihatie tuli rakennuksille pellon poikki etelästä, jolloin vilja-aitta sijaitsi pihapiirin ulkopuolella, porttirakennuksena pihaan. Nykyinen Levontie ja osa Pastuviikintiestä olivat aikaisemmin torpan pelloille ja rantaniityille vieviä tilusteitä. Pääosa torpan maista on nykyisin kaupungin omistuksessa.

1. Riviaitta, 1800-luku

Matalien nurkkakivien päälle rakennetussa riviaitassa on kolme osaa, päädyissä on lautaovella varustettu aitat, keskellä suurella aukolla ja maalattialla varustettu varasto-osa. Pohjoispään aitta muodostaa oman vuoliaiskattoisen, pitkille nurkille salvotun osan. Keskiosa ja eteläpää ovat yhtä rakennetta, sen nurkkasalvoksena on lyhytnurkka, lohenvyrstöliitoksin. Eteläpäädyssä on vuoliaiskatto. Rakennuksen yhtenäistä satulakattoa korjataan, ja se on suojattu muovipressulla. Rakennuksen eteläpääty on pahoin auringon vaikutuksesta vaurioitunut, alimmissa hirsissä on selkeitä lahovaurioita.

29.05.2015

2. Vilja-aitta, 1800-luku

Punaiseksi maalatussa yksinäisaitassa on lyhytnurkkainen hirsirunko, nurkat on suojattu ruskeaksi maalatuilla nurkkalaudoilla. Aittaan kuuluu jalkarakenne, mm. sammakkohirret ja hiirilauta. Rakennuksessa on pieni, pystylaudoituksella varustettu ovi. Satulakatto on katettu poltetulla tiilellä.

3. Asuinrakennus, entinen navetta ja suuli 1930-l, muutos 1980-l

Kivistä rakennettu navetta ja puurakenteinen suuli valmistuivat 1930-luvulla. Rakennuksen pitkään jatkunut muutos asuinrakennukseksi alkoi 1980-luvulla. Julkisivuissa on käytetty valkoista slammausta, julkisivulevyjä ja tummaa puupanelointia. Satulakatto on katettu aaltolevyllä.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorian arvot, toimenpiteet: Karjula (Grönlund/Vainela)

Ennen vuotta 1805 perustettu Karjula on yksi Levon alueen vanhinta asutusta edustavasta neljästä torpan pihapiiristä. Peltomaisemaan sijoittuvassa pihapiirissä torppa-ajasta muistuttavat hyvin säilyneet riviaitta ja vilja-aitta sekä 1980-luvun jälkeen merkittävästi muutetut sauna sekä kivenavetan ja suulin sisältänyt talousrakennus. Kahta aikakautta edustavalla rakennusryhmällä on näkyvä asema vanhojen peltojen yhteydessä sekä Levon raittimaisemassa. Karjula on osa Levon raittiasutus -arvoaluetta. Kohteella on rakennushistoriallisia, asutushistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

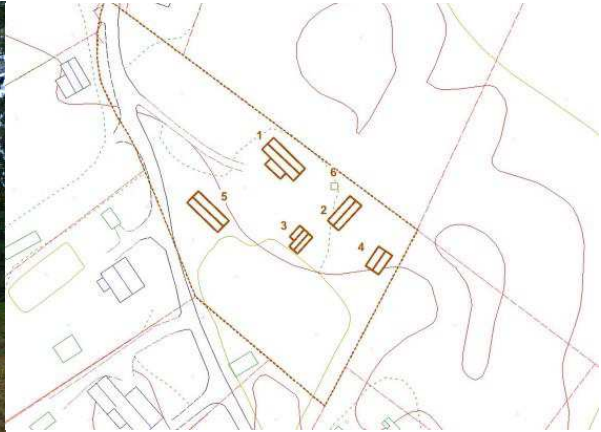
Arvoluokka: kiinteistö: I

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Pihapiirin vanhimpien osien, vanhan riviaitan ja vilja-aitan, säilyminen tulisi turvata rakennuskohtaisesti kaavoituksessa. Pihapiirin muutetulla navetalla on maisemallista merkitystä pihapiirissä ja Levon raittimaisemassa. Pihapiirin perinteinen yhteys raitti- ja peltomaisemaan tulisi huomioida tulevaisuudessa maankäyttösuunnitelmissa. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.4 Eskola

Kuva ja asemapiirros: Eskolan asuinrakennus eteläpuolelta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.asuinrakennus, 2. navetta/talli, 3. sauna, 4. kalustosuoja ja 5. uusi navetta, puusuoja ja heinäsuoja (1950-l) ja 6. ulkokuone

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-101, Eskola. os. Länsitalontie 20.

Hist. luonne: mäkitupa, rakennukset n. 1910 – 1950-l

Kuvaus: Eskolan metsään ja tielinjaan rajautuvassa pihapiirissä on asuinrakennus ja neljä talousrakennusta 1900-luvun alkupuolelta, uusi navetta on rakennettu sotien jälkeen. Asumaton nurmipiha on kasvamassa umpeen, kasvaa mm. männyntaimia.

Historia: Eskola on perustettu Yyterin kartanolta vuokratulle palstalle 1900-l alkupuolella, todennäköisesti vuoden 1910 vaiheilla. Vuokratontit oli mahdollista lunastaa itsenäiseksi 1918 annettujen maalakien jälkeen. Eskolan tontista tehtiin kaupat 1920-luvun alkupuolella, ja erottaminen tapahtui 1925. Noin hehtaarin tontin lunastivat omakseen Emil ja Anna Eskola. Rakennusten rakentajana pidetään Emil Eskolaa, joka oli puuseppänä Krogius Oy:llä Mäntyluodon satamassa. Eskolan tontti lohkottiin neljäksi tontiksi Eskolan lapsille 1955, tällöin pihapiirin eteläpuolella oleva pieni pelto katosi Vinolan, Solan ja Rannan asuinrakennusten alle. Eskolaan jäi vain pieni pihapiiri, joka oli asuinkäytössä 1990-luvulle, minkä jälkeen rakennukset ovat olleet autiona. Vesijohto on tontin rajalla, asuinrakennukseen ei ole vedetty juoksevaa vettä.

1. Asuinrakennus n. 1910

Asuinrakennus, n 5x12 metriä, on rakennettu matalalle luonnonkivistä muuratulle kivijalalle. Hirsirunko on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Nurkka-, ikkuna- ja ovilistat ovat valkoiset. Puitteiltaan ruskeaksi maalatut Ikkunat ovat T-jakoiset, yläikkuna on jaettu vielä kolmeen pienempään ruutuun. Vintin päätyikkunat ovat 6-ruutuiset. Satulakatto on betonitiilellä. Rakennuksen aumakattoisessa kuistissa on vaakapanelointi, ikkunat ovat samantyyppiset kuin rungossa, joskin leveämmät. Rakennus on hyvin säilynyt rakennusaikansa asussa, todennäköisesti sotien jälkeisiä muutoksia ovat betoniporras, metallikaide ja katto.

29.05.2015

Eskolan pihapiirin talousrakennukset

Eskolan talousrakennukset: 2. navetta, 3. sauna, 4. kalustosuoja, 5. talousrakennus

Talousrakennuksissa on käytetty sokkelina luonnonkiviä, vuorauksena punaista peiterimavuorausta ja kattoina huopaa, betonitiiltä tai aaltopeltiä. Vanhassa navetassa on pieni ja matala betonitiiliosa. Rakennukset on materiaaleista ja malleista päätellen rakennettu ennen sotia, ja ne ovat säilyneet pääpiirteissään rakennusajan asussa.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Eskola

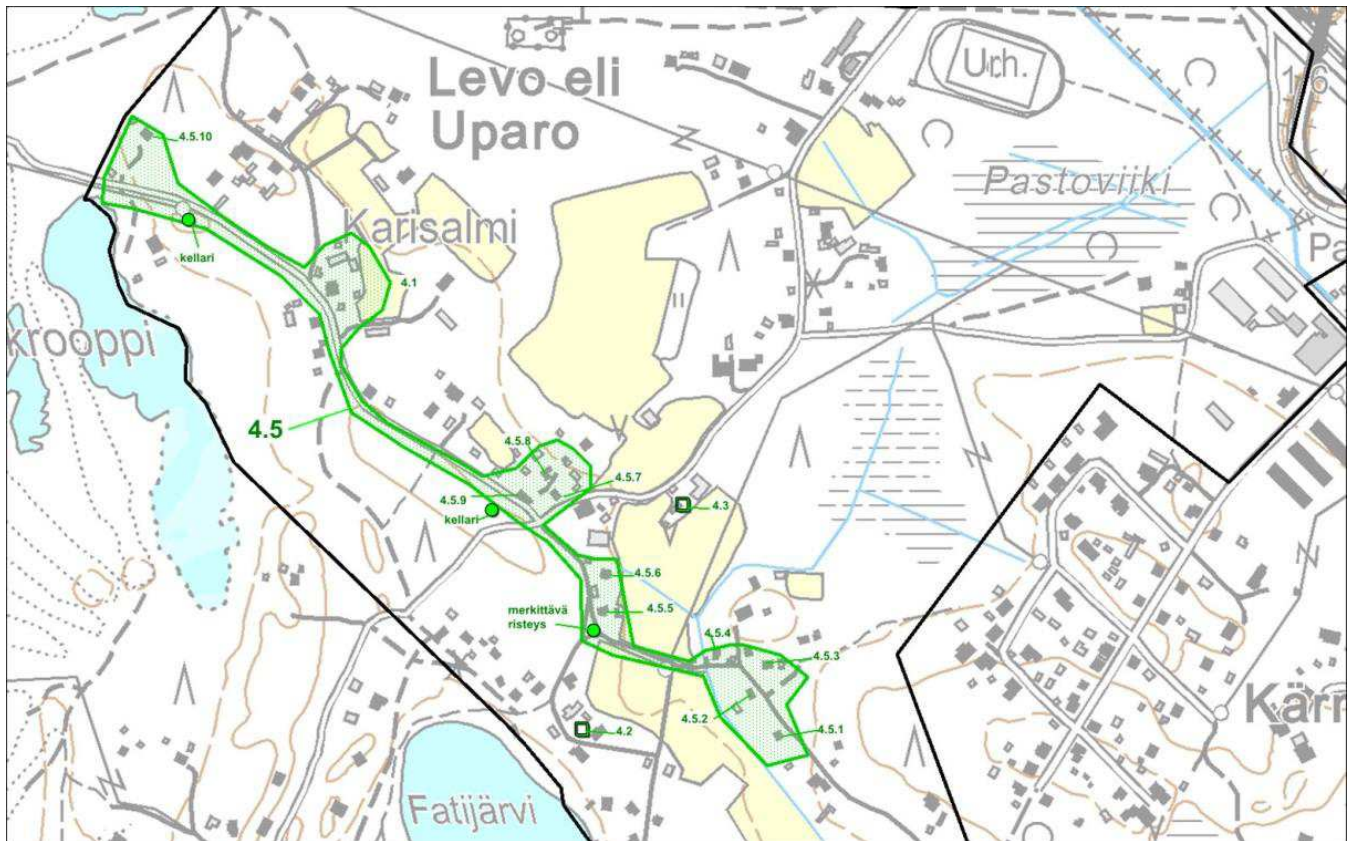
Mäkituvan pihapiiri, viisi rakennusta 1900-luvun ensimmäiseltä puoliskolta, muodostavat hyvin säilyneen ja edustavan pientilan pihapiirin. Vanhojen torppien jälkeen, Eskola muodostaa keskeisen osan Levon seuraavaa, 1900-luvun vaihteen asutusvaihetta kartanon mailla. Eskolan rakentaja ja omistaja Emil Eskola oli puuseppänä Mäntyluodon satamassa. Kokonaisuudella on historiallista ja rakennushistoriallista arvoa.

arvoluokka: kiinteistö: II

aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuositukset: Pihapiirin rakenne ja perinteisten osien, asuinrakennuksen ja talousrakennusten muodostama kokonaisuus, tulisi huomioida aluemerkinällä kaavoituksessa. Päärakennuksen rakennuskohtaista merkintää olisi hyvä harkita. Pihapiirin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mitta-kaava, värit ja materiaalit.

4.5 Levon raittiasutus

Kartta: Arvoalueen raja = vihreä rasteri, kaava-alueen raja = musta viiva. Alueraja käsittää tielinjauksen ja maisemaan liittyvän vanhemman asutuksen, torpat, mäkituvat ja kesäasutuksen. Entisiä torppia edustavat 4.1. Karisalmi, 4.2. Länsitalo ja 4.3. Karjula. Tiiviisti tiemaisemaan kuuluvat ja pellon reunoille rakennetut mäkituvat ja kesäasunnot: 4.5.1 Suvela, 4.5.2. Salmela, 4.5.3. Kuninkaidenlaakso, 4.5.4. Maijala, 4.5.5 Koivula, 4.5.6 Soramäki, 4.5.7 Irjala, 4.5.8 Huvikumpu, 4.5.9 Pekkala, 4.5.10 Haanpää. Pienempiä, heikosti havaittavia maisemakohteita ovat kaksi, Pekkalan ja Järvensivun käytössä ollutta maa-kellaria, jotka ovat rakennettu pihapiirin ulkopuolelle tietä seuraavan selänteen rinteeseen. Tielinjaukseen ja luonteeseen liittyvä kohde on Huvikumuntien ja Hiekkalantien risteys. Pohjakartta: Porin kaupunki.

Historiallinen luonne: Raittiasutus, tie, pellot, torpat, mäkituvat ja kesäasunnot, 1800–1950

Kuvaus: Huvikumuntien varrelle sijoittuvat Levon kulttuurimaiseman keskeiset rakennukset; torpat, pellot, mäkituvat ja osa kesäasutuksesta. Ajallisesti vanhinta elementtiä edustavat jo 1800-luvulla raivatut pellot ja tielinja sekä torppien paikat. Rakennuskanta on pääosin 1900-luvun alkupuolelta, etenkin 1930- ja 1940-luvulta. Rakennukset ryhmittyvät pieniksi ryhmiksi tie- ja peltomaiseman varrelle. Torpat erottuvat maisemassa suurempina pihapiireinä, ja niissä on säilynyt jonkin verran 1800-luvun rakennuskantaa. Tiemaisemassa raja mäkituvan ja kesäasunnon välillä ei ole selkeä, sama rakennustyyppi sopi 1930-luvulla molempiin käyttöihin. Kesäasutusta edustavat Suvela, Salmela, Maijala, Koivula ja Haanpää, joista osa on entisiä mäkitupia. Osaa rakennuksista on laajennettu tai uudistettu julkisivuiltaan. Paremmiin säilyneitä kokonaisuuksia ja rakennuksia edustavat torppien lisäksi Salmela ja kauppatoiminnasta tunnettu Kuninkaidenlaakso. Muilla on lähinnä maisemallista arvoa osana perinteistä tiemaisemaa. Rajauksen ulkopuolelle jää yksittäisiä 1950-luvulla rakennettuja omakotitaloja tai pientiloja. Ulkopuolelle on myös jätetty merkittävästi uudistuneet pihapiirit. Viimeiset asuinrakennukset tiemaisemaan on rakennettu 1960-luvulla.

29.05.2015

Tiemaisemassa tyypillinen mäkitupa tai kesäasunto on kapearunkoinen, satulakaton varustettu asuinrakennus. Pihapiiriin kuuluu yleensä pieni talousrakennus. Leimallista on pelloista ja metsistä kerätyn liuskemaisen kiven käyttö sokkeleissa, kaivoissa ja maakellareissa vielä 1930-luvulla. Peltoja rajaavia kiviaitoja oli aikaisemmin useita, nyt Irjalan ja Salmelan pihapiireissä on nähtävissä lyhyitä pätkiä. Maisemarakennetta ja peltoja seuraileva tielinja, nykyinen Huvikummuntie, on osa vanhaa Levoa ja Yyterin kartanoa yhdistänyttä reittiä, joka kehittyi 1700-luvulla. Tien ominaispiirteitä ovat sorapinta, kapeus, mutkaisuus, maan luonnollista korkeutta seuraava korkeustaso sekä Hiekkalantien ja Huvikummuntien kolmiomainen, maatalous- ja hevoskauteen viittaava vanha risteys.

Kuva: Huvikummuntien ja Hiekkalantie risteys, kolmiomaisen risteuksen ohella tielinjan ja rakennusten tasaveroinen ja tiivis suhde kertoo tien säilymisestä maatalousajan asussa. Vasemmalla näkyvät Soramäen punainen talousrakennus ja Koivulan keltainen kesäasunto.

Kuva: Jos tontilta ei löytynyt sopivaa kellarinpaikkaa, oli se mahdollista rakentaa torpan/tilan maille. Vasemmalla Pekkalan, vanhan sorakuopan penkereeseen kaivettu maakellari. Oikealla Järvensivun kellari alueen luoteispäässä. Kivi- ja betonirakenteiset kellarit ovat 1900-luvun alkupuolelta.

Kuva: Huvikummuntien ja Levontien risteys kiviaitoineen muodostaa raitin mäkitupa-asutuksen keskeisen, 1900-luvun alkupuolella rakentuneen maiseman, vasemmalta alkaen Pekkala, Huvikumpu, Irjala ja Vainela. Pieni mäkitupa-alue rakentui pellon ja tien väliin, viljelykelvottoman moreenihiekkaharjun reunaan. Paikalla oli ennen mäkitupia Grönlundin torpan riihi. Huvikummuntien ja Levontien risteys muodostui vasta sotien jälkeen, kun Levontie, entinen Grönlundin torpan peltotie, oikaistiin nykyiselle paikalle.

29.05.2015

Historia: Vanha Yyterin kartanoa ja Levon torppia yhdistänyt ns. Kangastie muodostui 1700-luvun lopulla, kun torpat perustettiin. 1800-luvulla kärrypolku päättyi Karisalmen torpalle. Nykyinen Huvikummuntie noudattaa pääpiirteissään tätä vanhaa, moreeni- ja viljelykelpoisten hiekkamaiden määrittämää maisemarakennetta seuraavaa linjaa. Tien vanhoja, säilyneitä risteyksiä edustaa 1800-luvun puolivälissä syntynyt Huvikummuntien ja Hiekkalantien risteys, jossa on edelleen nähtävissä hevoskauteen viittaava kolmiomainen rakenne. Kärrytien varrelle keskittyivät 1700/1800-luvulla torpat sekä 1900-luvun vaihteesta alkaen myös pienemmät mäkituvat ja omakotitalot sekä osa kesäasutuksesta. Mäkitupien ja kesäasutuksen määrä kasvoi 1930-luvulla, jolloin Mäntyluodon satamaa laajennettiin ja Yyterin vapaa-ajan rakentaminen alkoi alueen käytön laajetessa. Tien varrella olevat metsittyneet sora- ja hiekkakuopat ovat syntyneet, kun maa-ainesta on otettu Mäntyluodon sataman rakentamiseen ja laajennuksiin.

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Levon raittiasutus

Levon jo 1700-luvun puolella syntynyt ja maiseman muotoja seuraava sorapintainen raitti yhdistää Levon historialliseen maisemaan kuuluvat torpat, mäkituvat, pellot ja kesäasutuksen. Rakennuspaikat ja pienimittakaavainen puurakentaminen kertovat alueen luonteesta ja kehityksestä. Levon historiallisen maiseman ja asutuksen keskeiset piirteet kattavalla alueella on historiallista, rakennushistoriallista ja maisemallista arvoa.

Arvoluokka: aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Tiemaiseman luonne, asema, ominaispiirteet ja linjaus tulisi huomioida aluemerkinällä kaavoituksessa. Aluemerkinän tulisi kattaa rakennusten ohella historiallinen, torppien raivaama ja säilynyt peltomaisema. Asutuksen perinteinen yhteys tie- ja viljelymaisemaan olisi turvattava. Laajamittaista uudis- tai tierakentamista ei suositella, perinteisen rakentamisen pieni mittakaava sekä asutuksen väljä, osin ryhmämainen rakenne säilytettävä. Pihapiireissä niiden historiallinen rakenne, värit, materiaalit, ominaispiirteet ja mittakaava tulisi huomioida tulevassa suunnittelussa.

29.05.2015

4.5.1 Suvela

Kuva ja asemapiirros: Suvelan useasti laajennettu kesäasunto kaakosta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. sauna

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-149, Suvela, Huvikummuntie 26

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1940/50-luku

Kuvaus: Peltomaisemaan liittyvässä avoimessa nurmipihassa on sotien jälkeen rakennettu kesäasunto ja saunarakennus. Kesäasuntoa on muunneltu myöhemmin paljon.

Historia: Suvela on erotettu Vestergårdin tilasta vuonna 1952. Kesäpaikan rakennuttivat kaksi vanhempaa neitiä.

Kesäasunto

Rakennusvuosi on mahdollisesti 1947, rakennusta on myöhemmin laajennettu ja uudistettu merkittävästi erilaisilla kylkiäisillä.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Suvela

Kesäasunnon pihapiiri, 1940/50-luku. Suvela on osa Levon raitin varrelle rakentunutta kesäasutusta. Laajennetulla ja muutetulla kesäasunnolla ja pienellä saunalla on maise-mallista arvoa osana raittimaisemaa. Suvela on osa Levon ennen sotia ja sotien jälkeen rakentunutta kesäasutuskerrostumaa.

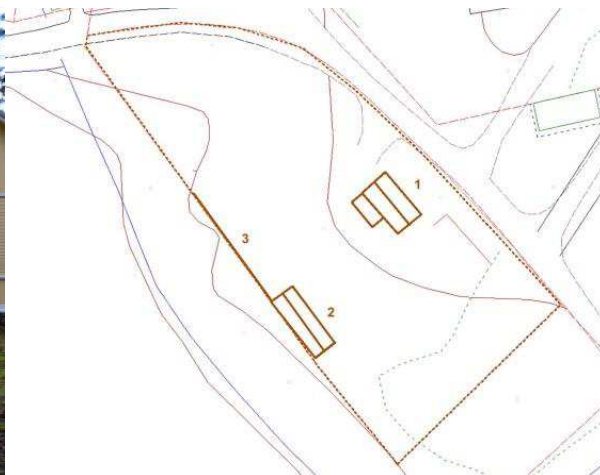
arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Suvela on osa aluekokonaisuutta, joka tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.2 Salmela

Kuva ja asemapiirros: Salmelan pihapiiri kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus, 3. kiviaita

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-69 Salmela, Huvikummuntie 36

Historiallinen luonne: mäkitupa 1930-luku, kesäasunto 1942 -

Kuvaus: Huvikummuntien varrelle, suojaisaan metsikköön sijoittuvaa pientä nurmipihaa rajaavat asuinrakennus ja talousrakennus. Kolmannen, pihan eteläsivun rajannut pieni navetta- ja talousrakennus on purettu. Lounaispuolelle jää kapean kosteikkoalueen taakse Länsitalon peltovainio. Tien varrelle, Salmelan ympäristöön sijoittuu useita 1900-luvun alkupuolella ja vielä 1950-luvulla rakennettuja mäkitupa-, omakoti- tai kesäasutuskiihteistöjä.

Historia: Salmelan tontti on erotettu Vestergårdin (nyk. Länsitalo) tilasta vuonna 1936. Tontti erotettiin Länsitalon tyttärelle Ester (os. Sundell) Salmelalle ja hänen miehelleen Jalmari Salmelalle, joka oli satamassa sukeltajana. Pihapiiri, asuinrakennus, pieni navetta ja talousrakennus rakennettiin 1930-luvulla. Vuonna 1942 Salmela siirtyi kesäkodiksi, kun Valtavuon perhe hankki sen omistukseensa. Salmelat rakennuttivat sen jälkeen uuden omakotitalon Levontien varteen. Valtavuon hankinnan taustalla oli talvisodan alue-luovutukset, joiden johdosta perhe oli menettänyt Terijoella sijainneen kesäkotinsa, jota korvaamaan Salmela hankittiin. Salmela on edelleen perheen omistuksessa, ja se toimii kesäkäytössä.

1. Asuinrakennus

Kapearunkoinen asuinrakennus on rakennettu liuskamaisista kivistä muuratulle kivijalalle, johon liittyy pieni kellariosa. Hirsirunko on vuorattu uusrenessanssiin viittaavalla, kolmiosisella vuorauksella. Vuorauksen väri on keltainen, ikkuna-, nurkka- ja seinäkenttiä jakavat listat ovat valkoiset. Ikkunoiden karmi on ruskea. Ikkunajakona on T-karmi, jossa yläikkuna on jaettu pystypienoilla kolmeen osaan. Satulakatto on katettu vihreäksi maalatulla aaltopellillä. Rakennusaika on muistitiedon mukaan 1920-luku, Rakennus- ja huoneistorekisterissä on vuosi 1935.

29.05.2015

2. Talousrakennus

Pihan eteläosaa rajaava hirsi/lautarakennus on rakennettu matalalle kivijalalle. Vuorauksena on punaiseksi maalattu peiterimavuoraus, ikkuna- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Ikkunat ja ovat 3- ja 6-ruutuiset, ruskeaksi maalatut. Lautaovet. Satulakatto on katettu asbestisementtilevyllä. Rakennuksessa on mm. sauna ja liiteri. Rakennettu 1920/30-luvulla.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015, Kirje, Ritva Valtavuo-Pfaifer

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Salmela

Salmela on Länsitalon tyttärelle 1930-luvulla rakennettu pientilan/mäkituvan pihapiiri, joka jo 1940-luvulla muuttui kesäpaikaksi. Puretusta navetasta huolimatta hyvin säilynyt asuinpiha, jonka hyvin säilyneessä keltaisessa asuinrakennuksessa on nähtävissä maaseudulle tyypilliseen tapaan vielä 1930-luvulla uusrenessanssin ja jugendin piirteitä. Kokonaisuuteen kuuluu vastaava, perinteisesti punaiseksi maalattu talousrakennus. Salmelan asuinrakennuksella on rakennushistoriallista merkitystä, kiinteistön käyttöhistoria liittyy esimerkillisesti alueen kasvuun ja käytön muuttumiseen 1930-luvulla.

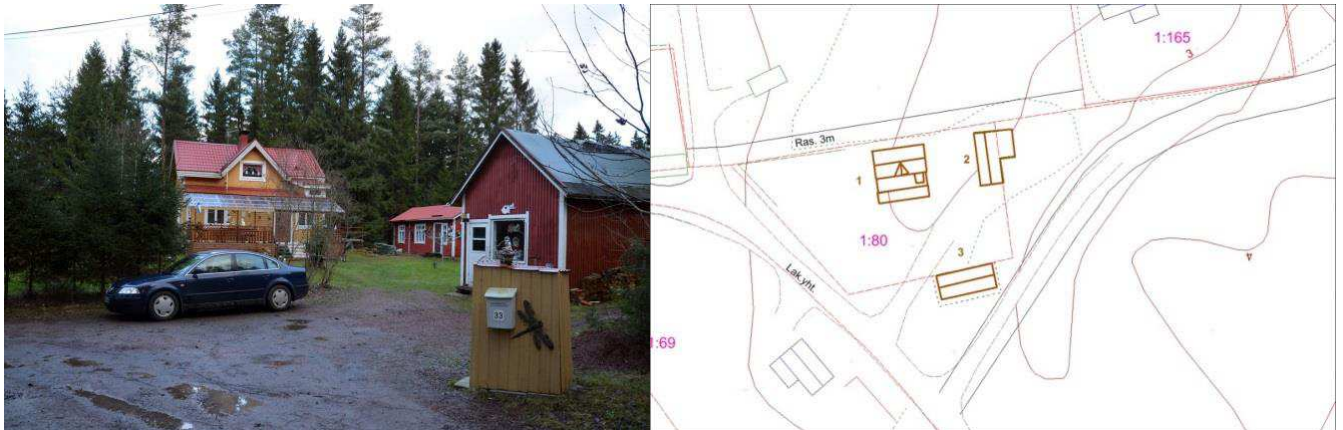
arvoluokka: kiinteistö: II

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Kokonaisuuden, kiviaidan rajaaman tontin, asuinrakennuksen ja talousrakennuksen säilyminen tulisi turvata aluemerkinällä. Rakennuksista asuinrakennuksen ominaispiirteiden säilyminen tulisi huomioida rakennuskohtaisella suojelumerkinällä. Salmela on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, joka tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.3 Kuninkaittenlaakso

Kuva ja asemapiirros: Salmelan pihapiiri kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Oikealla olevassa rakennuksessa näkyy kaupan sisäänkäynti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. sauna/kamari, 3. navetta/kaupparakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-80 Kuninkaittenlaakso, Huvikummuntie 33

Historiallinen luonne: asuin- ja kaupparakennus, 1930-luku

Kuvaus: Huvikummuntien varrella olevalla nurmipintaisella, metsän ja kuusiaidan rajaa-malla tontilla on asuinrakennus, saunan ja kamarin sisältävä talousrakennus sekä tontin ulkopuolella, Huvikummuntien ja metsäpolun risteyksessä, pieni kaupparakennus.

Historia: Kuninkaittenlaakson tontti on erotettu Vestergårdin (nyk. Länsitalo) tilasta vuonna 1936. Martti ja Taimi Ouramo rakennuttivat kiinteistön 1930-luvulla ja pitivät tontin ulkopuolelle rakennetussa entisessä navetassa kauppaa sotien jälkeen. Kauppa-toiminta päättyi 1960-luvun alkupuolella, sen jälkeen kiinteistö on ollut asuinkäytössä. Nykyiselle omistajalle kiinteistö siirtyi 2000-luvulla. Kiinteistön erikoinen nimi viitannee Egyptiin, jossa samanniminen hauta-alue tuli tunnetuksi 1920-luvulla tehtyjen löytöjen perusteella, mm. faarao Tutankhamonin hauta löydettiin v. 1922 koskemattomana.

1. Asuinrakennus 1930-l, muutoksia 1950-l, 2000-l

Puolitoistakerroksinen, kapearunkoinen n. 4x8 m. asuinrakennus on rakennettu beto-

nisokkelille. Runko on vuorattu keltaiseksi maalatulla vaakapaneloinnilla, korkea vinttikerros on pysty-paneloitu. Nurkka-, räystääs- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Uusitut ikkunat ovat 2-ruutuiset pystyikkunat, vintillä vaakaikkunat tuuletusikkunalla. Satulakatto ja valokaappi on katettu tiilijäljitelmäpellillä. Rakennuksen pihan puolella on rakennuksen mittainen pulpettikattoinen kuisti, jonka edustalla pulpettikattoisella valokatteella varustettu terassi. Rakennuksen ominaispiirteisiin ovat vaikuttaneet julkisivumateriaalien uusiminen sekä runkoa nuoremmat ikkunat, kuisti, ulko-ovi ja terassi. Rakennusvuosi on mahdollisesti 1934.

29.05.2015

2. Sauna- ja kamarirakennus, 1930-luku

Rakennuksessa on matala luonnonkivi-/ betonisokke-
li, runko on vuorattu punaiseksi maalatulla vaaka-
paneloinnilla. Ikkunat ja vuorilaudat ovat rakennusai-
kaa vanhemman tyylin, jugendin, suosimat T- ja TT -
jakoiset, jossa yläikkunat jaettiin pienempiin ruutui-
hin. Päädyssä on 1-ruutuinen ikkuna. Loivapiirteinen
satulakatto on katettu profiilipellillä. Rakennus on
säilynyt kohtuullisesti vanhempaa materiaalia hyö-
dyntäneen rakennusajan asussa.

3. Kaupparakennus 1930-/50-luku

Rakennus on rakennettu matalan luonnonkivisokke-
lin päälle. Runko on vuorattu kolmelta sivulta punai-
seksi ja itäisivulta keltaiseksi maalatulla peiterima-
vuorauksella. Rakennuksessa oli alkujaan pientilan
navetta, ennen kuin rakennus muutettiin kaupaksi
sodan jälkeen. Kaupan 1950-luvun paneloitu ulko-
ovi ja suuri 1-ruutuinen ikkuna ovat länsipäädyssä.
Pihan puolella on vanhempi lautaovi ja 6-ruutuinen
ikkuna.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Kuninkaittenlaakso

Kuninkaittenlaakso, Raittiasutus, kauppa 1930-luku. Levon asutus lisääntyi 1930-luvulla, kun Mäntyluodon satamaa laajennettiin, ja tontteja oli helpompi hankkia itsenäistyneiltä torpilta. Entisessä navetassa on pidetty sotien jälkeen pientä kauppaa. Asuinrakennuksen muutoksista huolimatta pihapiiri ja kaupparakennus edustavat hyvin Levon 1930-lukua. Kiinteistöllä on historiallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvoluokka: kiinteistö: II

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuositukset: Pihapiirin ominaispiirteiden, asuinrakennuksen, talousrakennuksen ja kaupparakennuksen säilyminen tulisi turvata aluemerkinä. Kuninkaidenlaakso on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, joka tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.4 Maijala

Kuva ja asemapiirros: Salmelan pihapiiri kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. sauna, 3. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-164 Maijala, ja -177 Maijala I, Huvikumuntie 39

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1950-luvun alkupuoli

Kuvaus: Raitin ja pellon varteen sijoittuvassa avoimessa nurmipihassa on asuinrakennus ja kaksi talousrakennusta 1950-luvulta

Historia: Kesäasunnon rakennutti porilainen hattukauppias Arvo Lehtonen 1950-luvun alussa. Häneltä kesäpaikka siirtyi 1960-luvulla satamatyöläinen Eero Kivistölle. Rakennus on edelleen kesäkäytössä. Tontit on erotettu läheisestä Skärstadin ja Virtarannan tonteista 1953.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Maijala

Maijala, kesäasunto 1950-luku. Maijala on osa Levon raitin varrelle rakentunutta 1900-luvun puolivälin pienasutusta. Julkisivuiltaan ja materiaaleiltaan uudistuneen asuinrakennuksen mittakaava ja puiset talousrakennukset kertovat rakennusajasta. Kohteella on maisemallista arvoa osana raittimaisemaa.

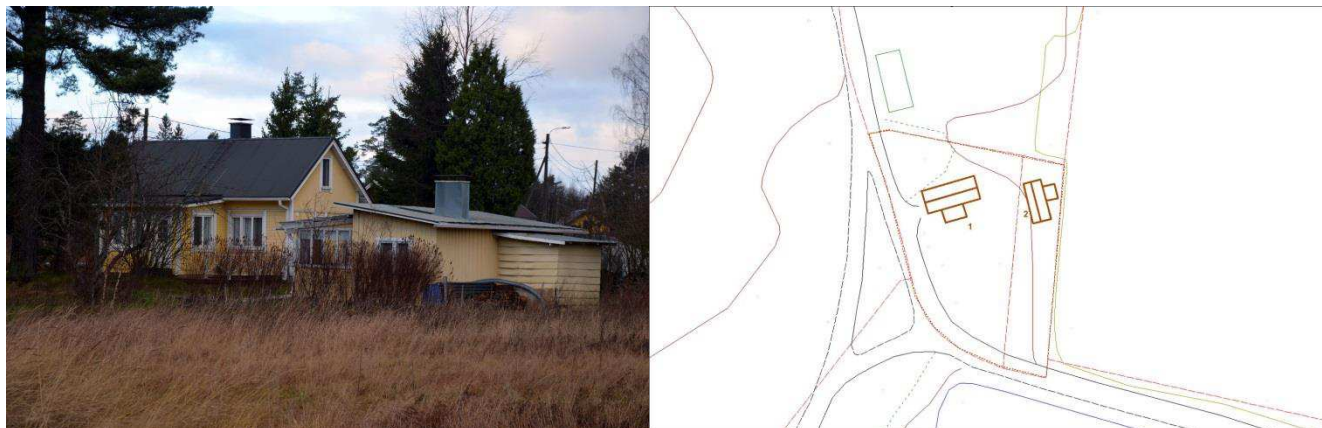
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Maijala on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, ja tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinnällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.5 Koivula

Kuva ja asemapiirros: Koivulan raitin ja pellon väliin jäävä pihapiiri kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. Huvikummuntie 53

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1930/40-luku

Kuvaus: Huvikummuntien ja pellon väliin jäävällä tontilla on pieni asuinrakennus 1930-luvulta ja nuorempi pulpettikattoinen talousrakennus.

Historia: Koivulan tontti on erotettu Skärstadin (Vainela) tilasta vuonna 1943. Kesäasunnon rakennuttivat Saima ja puuvillatehtaan laitosmies Mauno Joukamaa. Rakennus muutettiin 1950-luvulla heidän talviasuttavaksi eläkeasunnokseen. Nykyisin rakennus on kesäkäytössä.

Pieni kesäasunto, n. 4 x 9 m., julkisivumateriaalit, katto, ikkunat, sokkeli ja vuoraus on uusittu 1900-luvun jälkipuolella.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Koivula

Kesäasunto 1930-luku. Huvikummuntien varteen, kesäkäyttöön rakennetun mökin rakennusajan ominaispiirteet ja mittakaava ovat tunnistettavissa julkisivumateriaalien muutoksista huolimatta. Kiinteistöllä on maisemallista arvoa osana perinteistä raitti- ja viljelymaisemaa.

Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Koivulan kesäasunto on maisemallinen osa Levon raittiasutus-aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.6 Sorakoski

Kuva ja asemapiirros: Suvelan useasti laajennettu kesäasunto kaakosta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. Huvikummuntie 57

Historiallinen luonne: mäkitupa, 1930-luku

Kuvaus: Huvikummuntien ja pellon väliin jäävällä tontilla on pieni asuinrakennus ja punainen talousrakennus 1930-luvulta sekä varastorakennuksia.

Historia: Mäkituvan rakennuttivat satamassa töissä ollut Emil ja hänen vaimonsa Eeva Sorakoski. Nykyinen omistaja on merimies Jukka Peltomaa. Sorakosken tontti erotettiin Skärstadin tilasta 1938.

Asuinrakennus, 1930-luku

Pieni asuinrakennus, n. 4 x 8 m., on rakennettu matalalle betonisokkelille. Runko on vuorattu valkoiseksi maalatulla peiterimavuorauksella, vinttiosassa on pystypanelointi. Nurkka-, ikkuna- ja ovilistat ovat siniharmaat. Ikkunat ovat pystyikkunat, 2-ruutuinen ikkunajako on sotien jälkeiseltä ajalta, vintillä on kolmiruutuinen, T-jakoinen ikkuna. Rakennuksessa on pulpettikattoinen kuisti, jossa on rakennusaikaan viittaava ikkunajako. Satulakatto on katettu konesaumatulla pellillä. Rakennusvuosi on mahdollisesti 1939. Punaisessa piharakennuksessa on sauna ja kamari.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Soramäki

Soramäki, 1930-luvun mäkitupa. Rakennusajan ominaispiirteet ja mittakaava ovat tunnistettavissa muutoksista huolimatta. Soramäen asuin- ja talousrakennuksella on maisemallista arvoa raitin ja peltomaiseman rajapinnassa.

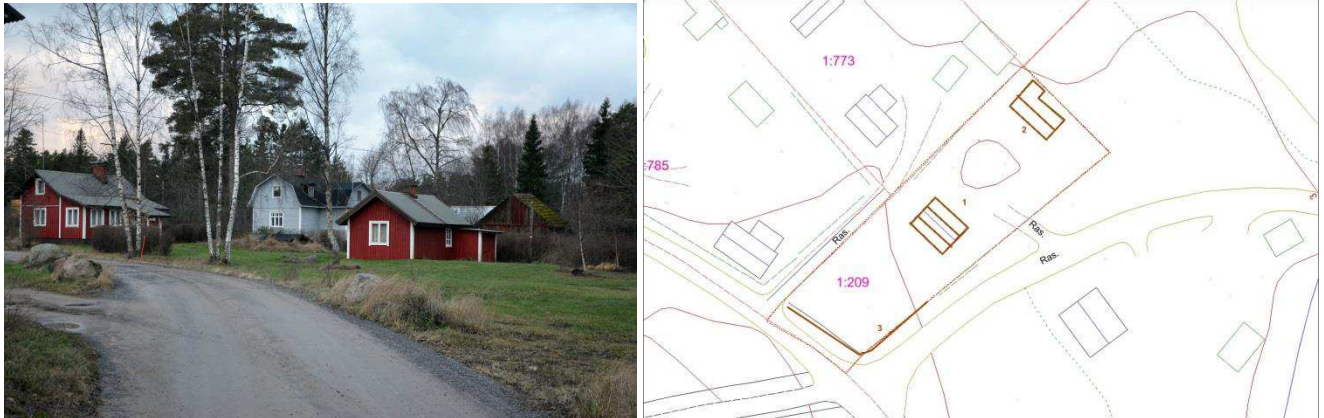
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Soramäen asuinrakennus ja talousrakennus ovat osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.7 Irjala

Kuva ja asemapiirros: Irjalan pihapiiri punaisine rakennuksineen itäpuolelta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus, 3. kiviaita.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-209, Irjala, os. Levontie 95

Historiallinen luonne: mäkitupa 1900-l alkup.

Kuvaus: Tontilla on Huvikummuntien ja Levontie risteyksessä 1900-luvun alkupuolella rakennettu asuinrakennus ja sitä vastapäätä vastaavan tyyppinen talousrakennus. Rakennusten väliin jää tontin luoteisreunalle satulakaton suojaama maakellari. Piha on avoin nurmipiha, muutamia omenapuita ja koristepensaita. Tonttia rajaa risteyksessä liuskekivistä kylmämuurattu kiviaita, Levontien puolella myös pensasaita. Pekkala, Irjala ja Huvikumpu muodostavat tieristeykseen 1900-luvun alkua edustavan pienasutuskokoisuuden.

Historia: Nykyinen tontti on erotettu Vainelasta vuonna 1957. Ennen sotia rakennetun mäkituvan rakensi satamassa töissä ollut Paavo ja hänen vaimonsa Martta Ouramo. Heidän jälkeensä omistajina olivat satamassa töissä ollut Kustaa ja vaimonsa Taimi Vehanen. Risto Vainela osti tontin perikunnalta 1980-luvulla ja kunnosti rakennuksen sisältä tyttärelle Johanna Vainelalle. Piharakennuksia on purettu.

Pohjaltaan n. 4x7 metriä, yksikerroksinen asuinrakennus on rakennettu yhtenäiselle betonisokkelille. Pohjoispuolella on rakennuksen mittainen, pul-

pettikattoinen kuisti/asuintila. Hirsirunko on punaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Nurkka-, ikkuna- ja seinän vaakalistat on maalattu valkoiseksi. Ikkunat ovat vanhat, kaksiruutuiset pystyikkunat, väriltään valkoiset, saranat 1950-luvun mallia. Satulakatto on katettu uudehkolla profiilipellillä. Rakennusvuosi ei tiedossa, mahdollisesti 1920/30-luku. Kuvat: asuinrakennus kaakosta ja kiviaita, rakennus risteyksestä kuvattuna.

Rakennus on säilynyt kohtalaisesti, ikkunamalli on sodan jälkeen yleistynyt, kuistin ovi on nykyaikainen, malli ja rakenteet ovat rakennusta nuoremmat. Asuinrakennuksella on näkyvä asema Levon raittimaisemassa.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Irjala

Irjala, mäkitupa 1900-luvun alkupuoli. Rakennusajan ominaispiirteet ja mittakaava ovat tunnistettavissa muutoksista huolimatta. Irjalan asuin- ja talousrakennuksella sekä perinteisellä kiviaidalla on maisemallista arvoa raitin ja Levontien risteyksessä.

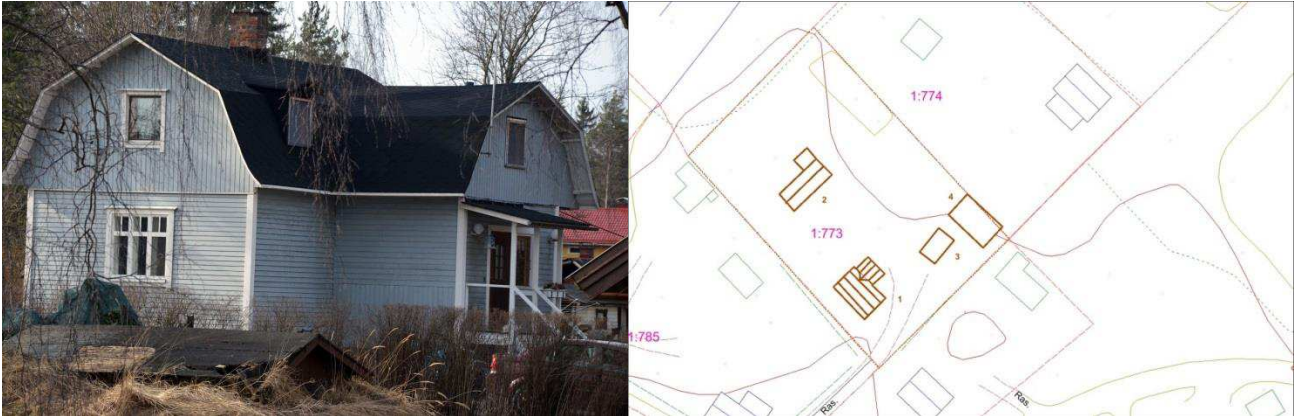
arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Irjalan pihapiiri, asuinrakennus, talousrakennus sekä kiviaita ovat osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinällä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.8 Huvikumpu

Kuva ja asemapiirros: Huvikummun kaakosta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. asuinrakennus, 3-4 talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-773, Huvikummuntie 67a

Historiallinen luonne: mäkitupa 1920/30-l

Kuvaus: Tontilla on kaksi asuinrakennusta ja osin purettuja talousrakennuksia.

Historia: Rakennuksissa asuivat sotien jälkeen kalastaja ja satamatyöläinen Jaakko Westerbacka ja hänen vaimonsa Emma. Emma piti kiinteistössä pientä kauppaa. Rakennukset ovat edelleen asuinkäytössä. Tontti erotettiin Länsimäki-nimellä Skärsundin tilasta 1936 ja jaettiin 1988 Länsimäen (1-774) ja Huvikummun (1-773) tontteihin. Länsimäen tontilla on samalta ajalta oleva, perusteellisesti uudistettu asuinrakennus.

Asuinrakennus 1.

Mansardikattoisen asuinrakennuksen julkisivumateriaalit, vuoraus, katto ja ikkunat ovat uudistuneet. Myös kuisti ja ulko-ovi ovat rakennusta nuoremmat. Asuinrakennus on rakennettu todennäköisesti 1920-luvulla.

Kuva: Asuinrakennus Huvikummuntien varrelta nähtynä.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Huvikumpu

Huvikumpu, 1930-luvun mäkitupa. Rakennusajan ominaispiirteet ja mittakaava ovat tunnistettavissa julkisivujen materiaalien uusiutumisesta huolimatta. Mansardikattoisella asuinrakennuksella on maisemallinen asema Huvikummuntien ja Levontien maisemassa osana mäkitupa-aluetta.

Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Huvikumpu on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.9 Pekkala

Kuva ja asemapiirros: Pekkalan pihapiiri Huvikummuntien varressa sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.asuinrakennus, 2-4 talousrakennuksia

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609-454-1-785, Huvikummuntie 71

Historiallinen luonne: mäkitupa, 1900-l alkup.

Kuvaus: Tontilla on Huvikummuntien varressa 1900-luvun alkupuolella rakennettu asuinrakennus sekä pääosin tontin takaosaan sijoittuvia pieniä talousrakennuksia. Nurmipiha, kasvillisuus edustaa osin nuorempaa aikakautta. Tonttia rajaa tien puolella pensaita. Pekkala, Irjala, Huvikumpu ja Länsimäki muodostavat tieristeykseen 1900-luvun alkua edustavan pienasutuskokonaisuuden.

Historia: Pekkalan nykyinen tontti on muodostettu 1992. Rakennukset olivat pitkään Kariluodon (Skärsund) maille suullisella sopimuksella rakennettuja. Mäkituvan pitkäaikainen asukas oli talossa syntynyt Pekka Ouramo s. 1934, joka oli töissä satamassa, myöhemmin kaupungilla. Nykyisin rakennus on kesäkäytössä. Talon kivi- ja betonirakenteiden maakellari on tontin ulkopuolella, Huvikummuntien eteläpuolella, vanhan sora-kuopan penkereessä.

Asuinrakennus:

Pohjaltaan n. 4x6 metriä, yksikerroksinen asuinrakennus on rakennettu litteille, liuskamaisille nurkkakiville. Hirsirunko on vuorattu keltaiseksi maalatulla vaakapaneloinnilla. Nurkka-, ikkuna- ja seinän vaakalistat on maalattu ruskeiksi. Ikkunat ovat vanhat, neliruutuiset pystyikkunat, väritään ruskeat, saranat 1950-luvun mallia. Satulakatto on katettu uudehkolla profiilipellillä. Rakennusvuosi on mahdollisesti 1930. Asuinrakennuksen kuistin malli ja rakenteet ovat rakennusta nuoremmat. Asuinrakennuksella on näkyvä asema Levon raittimaisemassa.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Pekkala

Pekkala, mäkitupa 1930-luku. Rakennusajan ominaispiirteet ja mittakaava ovat tunnistettavissa. Pekkalan lähes tielinjaan rakennetulla asuinrakennuksella on maisemallista arvoa raitin ja peltomaiseman rajapinnassa.

arvaluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuosituks: Pekkalan pihapiirin asuinrakennus on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinällä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.5.10 Haanpää

Kuva ja asemapiirros: Haanpään rakennukset eteläpuolelta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus/kesäasunto 2. talousrakennus, 3. saunarakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-31 Haanpää, Huvikummuntie 127

Historiallinen luonne: mäkitupa, n. 1900, kesäasunto 1970-luku

Kuvaus: Huvikummuntien varrella, avoimen nurmipihan/entisen mäkituvan pellon laidalla ovat pieni asuinrakennus 1900-luvun alkupuolelta sekä sen pieni talousrakennus. Uudempi, 1970-luvulla rakennettu sauna sijoittuu erilleen tien varteen. Talousrakennuksen pohjoispuolella on vanhan kivirakenteen, mahdollisesti sokkelin jäänteet.

Historia: Haanpään noin hehtaarin tontti on erotettu Yterin kartanosta vain pihapiiriin ja pienet peltotilkut käsittävänä tonttina vuonna 1925, jolloin kartanon vuokramiesten maat, torpat ja mäkituvat oli mahdollista lunastaa itsenäisiksi. Vuoden 1908 tiluskartassa Haanpää mainitaan torppana, joskin vuonna 1923 vuokratontin itsenäisiksi lunastaneita Frans ja Wilhelmina Johanssoneista käytetään mäkitupalainen-termiä. Haanpään pieni tontti, alle 2 hehtaaria, viittaa vahvasti Haanpään mäkitupaluonteeseen. Karhusaaren huviloille vievän paikallistien varteen perustettu Haanpää on perustettu todennäköisesti 1900-luvun vaihteessa. Vuokra-ajan lukuisat rakennukset on pääosin purettu, nykyiset rakennukset, pieni asuinrakennus ja talousrakennus ovat 1900-luvun alkupuolelta, tien varteen jäävä saunarakennus on 1970-luvulta. Tontin pohjoispuolella olevassa metsikössä on tonttiin rajautuvia juoksuautojen jäänteitä ensimmäisen maailmansodan ajalta. Asuinkäyttö päättyi 1970-luvulla, jonka jälkeen Haanpää oli porilaisen Länsi-Kumin perustajan Adolf Mannisen kesäpaikkana. Nykyisin Haanpää on pojan, Matti Mannisen kesäpaikkana.

29.05.2015

1. Asuinrakennus 1930-l, 1950-l

Entisen asuinrakennuksen julkisivut ja kuisti on pääosin uudistettu 1900-luvun jälkipuoliskolla. Uudistuksia ovat betonisokkeli, ikkunamalli, ulko-ovi, tiilikuvioitu profiilipelti ja takaosan pieni kahitiilinen lisäosa. Omistajan kertomuksen mukaan rakennuksen runko on tehty haapahirsistä.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. ja 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Haanpää

Mäkitupa/kesäasunto 1900-luvun alkupuoli. Julkisivuiltaan uudistuneella kesäasunnolla ja talousrakennuksella on maisemallista arvoa osana Levon raittimaisemaa. Kiinteistökohteena Haanpäällä on paikallista asutushistoriallista merkitystä vanhana mäkitupa-tonttina.

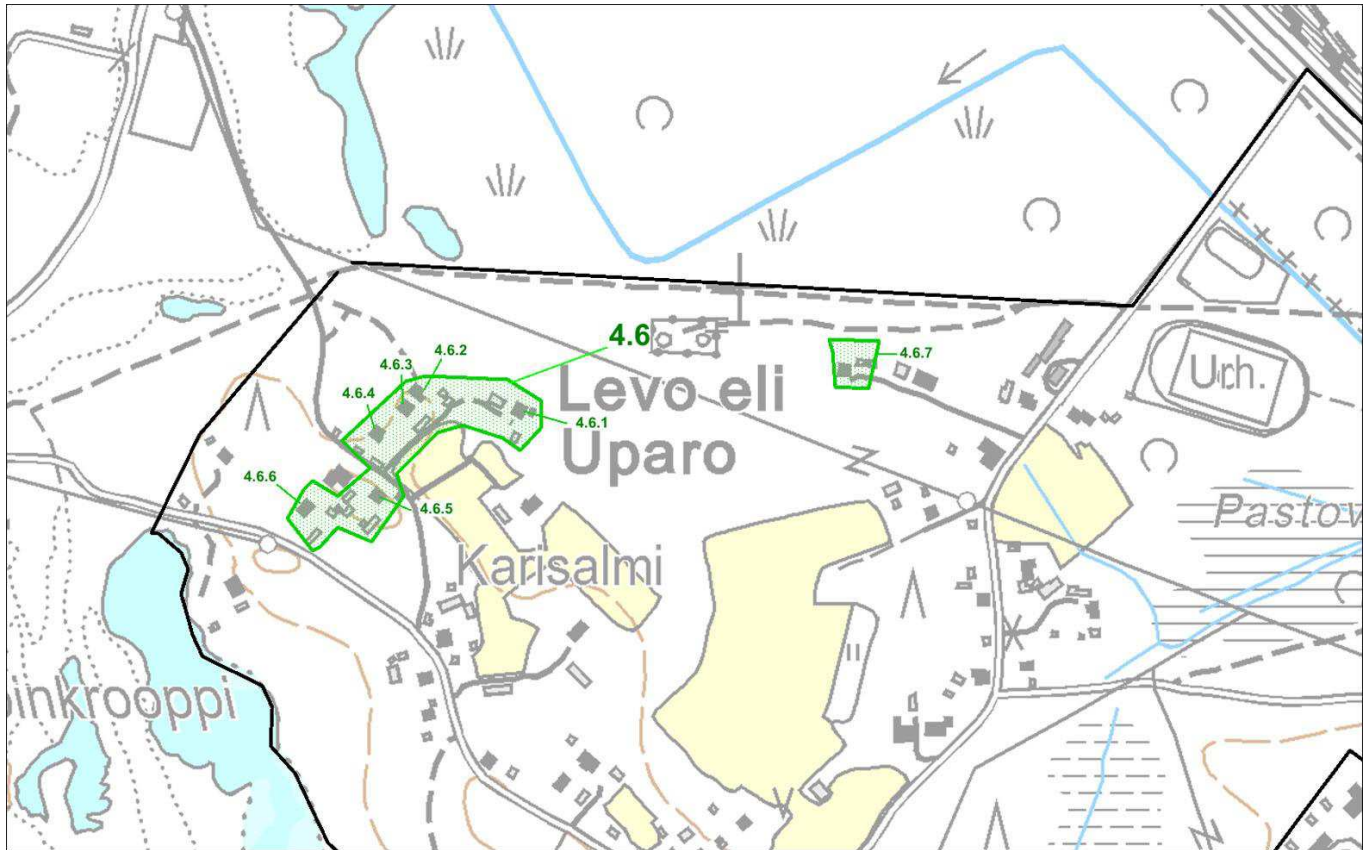
arvoluokka Kiinteistökohde: III

Alue: II (Levon raittiasutus)

Toimenpidesuositus: Haanpää on osa Levon raittiasutus -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinällä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6 Kumpuluodontien omakotitalot, Ilomäki ja Vilpola

4.6.1 Ilomäki, 4.6.2 Ranta, 4.6.3 Lehto, 4.6.4 Kumpuluoto, 4.6.5 Varjola, 4.6.6 Järvensivu, 4.6.7. Vilpola. Pohjakartta: Porin kaupunki.

Historiallinen luonne: omakotitalot ja Porin liikeväen kesäkotit, 1930/40-luku

Kuvaus: Kaava-alueen luoteiskulmalla kohoavalla mäki-alueella oleva omakotialue käsittää viisi vuosina 1935–1950 valmistunutta omakotitaloa sekä osin samalta ajalta olevan Porin Liikeväki ry:n entisen kesäkodin. Rivistön nuorempaa rakentamista edustaa yhden tontin uudistuminen 1970-luvulla, jolloin puinen omakotitalo korvattiin matalalla, tiilivuoratulla omakotitalolla. Uusi omakotitalo (Luove) jää maisemallisesti katveeseen ja sen tontin vanhat talousrakennukset ovat säilyneet. 1930- ja 1940-luvuilla rakennetut puolitoistakerroksiset omakotitalot ovat satulakattoisia, noppamaisia asuinrakennuksia, jotka on vuorattu peiterimavuorauksella. Rakennuksissa ei ole yhtenäistä tyyppiä, julkisivujen tyylipiirteet ovat heikkoja, niukkaa klassismia tai funktionalismia edustavia, kehityksen päätepisteenä on rintamamiestalotyyppinen Ranta. Poikkeuksen tekevät Kumpuluodon asuinrakennus ja Ilomäen päärakennus, joiden selkeät huvilapiirteet kertovat vanhemmasta rakennusperinnöstä. Pihapiiriin kuuluu tyyppillisesti yksi tai kaksi samankäistä, punaiseksi maalattua hirs- ja lautarakenteista talousrakennusta, joihin on sijoitettu sauna, kamari, liiteri tai pieni navetta. Nurmipihat ovat avoimia, rakennusten rajaamia. Pihassa on rakennusajalle tyyppillisesti yksittäisiä omenapuita ja marjapensaita. 1960-luvun jälkeen tapahtunut rakentamisen ja pihakäsittelyn modernisaatio sekä elintason nousu näkyvät ikkunoiden ja kattomateriaalien uudistumisina sekä uudiskasvillisuutena. Kumpuluodontien asutuksen kanssa samaa rakennushistoriaa ja -aikakautta edustaa Levontien varrella oleva Vilpola.

29.05.2015

Kuvat: Viime vuosien avohakkuun ansioista Kumpuluodontien ja Huvikummuntien väliin vuosina 1935–1950 rakentunut omakotialue asuin- ja talousrakennuksineen muodostaa maisemassa hyvin näkyvän kokonaisuuden. Vasemmalla teiden risteyksestä otettu valokuva, vasemmalta alkaen Järvensivu, Varjola, Kumpuluoto, Lehto ja Ranta.

Historia: Yyterin kartanon 1760-luvulla perustama Skärsundin torppa itsenäistyi 1920-luvulla. Lunastetun tilan maksamiseksi maista lohkottiin 1930-luvulla Kumpuluodontien omakotitontit, Fatijärven kesäasuntojen tontit ja myytiin tilaan kuuluvan harjanteen hiekkaa. Nykyisen Kumpuluodontien varren tontit, Rantaa (1951) lukuun ottamatta erotettiin vuonna 1936. Alue oli Skärsundin ja Yyterin kartanon tilusrajalla, pääosin viljelyyn kelpaamattomalla alueella. Tonttien ostajina ja omakotitalojen rakentajina oli Mäntyluodon satamassa ja rautatiellä esimiestehtävissä työskenteleviä ammattihenkilöitä. Mäntyluodon satamaa laajennettiin 1930-luvulla, ja sataman oman taajaman, Uniluodon tontit alkoivat käydä vähiin ja tontteja haettiin myös mantereen puolelta. Levon torppa-alue muodosti ensimmäisen sopivan alueen. Myös Levon ja Mäntyluodon välinen matala salmi oli maatumassa, jolloin maayhteys paransi yhteyttä alueiden välillä. Nykyinen Kumpuluodontien muodostui omakotiasutuksen pohjalta, jatkuen sotien jälkeen aina Mäntyluotoon saakka. Tie dyynien yli Mäntyluotoon oli pitkään huonokuntoinen, ja sen paikka vaihteli olosuhteiden ja kulumisen mukaan. Skärsundin ohella Vestergårdin torpan maista erotettiin vuonna 1938 kolme omakotitonttia Levontien alkupäästä.

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet:

Ilomäen, Lehdon, Kumpuluodon, Varjolan, Rannan ja Järvensivun rakennusryhmä; omakotitalot, pihat ja talousrakennukset muodostavat 1930- ja 1940-luvun rakentamista edustavan kokonaisuuden maisemassa ja kaava-alueella. Pellon reunaa seurailee Kumpuluodontie, joka rakentui omakotitalojen tarpeesta. Rakentajina olivat samaan aikaan laajennettavan Mäntyluodon sataman ja rautatien työnjohtajat, virkailijat ja ammattihenkilöt. Tonttirivi lohkottiin 1936 Skärsundin entisen torpan maista. Torpan näkökulmasta tonttien myynti helpotti tilan lunastusmaksujen hoitamista. Alueen rakennusaikeiset ominaispiirteet ovat hyvin säilyneet. Maisemallisesti yhtenäinen alue liittyy keskeisesti kaava-alueen ja sen ympäristön kehitykseen ja historiaan. Alueella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvoluokka: kiinteistö: -

aluekokonaisuus: II, Kumpuluodontien omakotiasutus ja Ilomäki

Toimenpidesuositukset: Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvun asuinrakennuksia ja talousrakennuksia käsittävän kokonaisuuden säilyminen tulisi turvata kaavoituksessa aluemerkinä. Hyvin säilyneiden pihojen mahdollinen uudisrakentaminen tulee sovitaa pihapiirien perinteiseen rakenteeseen, ominaispiirteisiin, mittakaavaan, materiaaleihin ja väreihin.

29.05.2015

4.6.1 Ilomäki

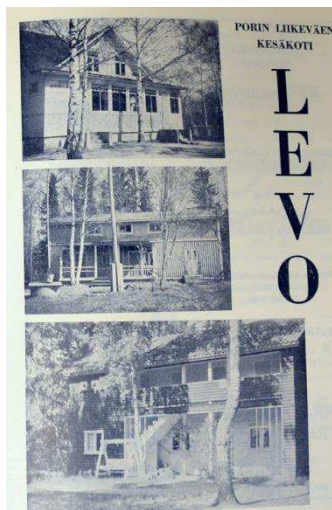
Kuvat: Näkymä Ilomäen pihapiiriin pihatieltä, vasemmalla punainen ruokala- ja keittiörakennus, taustalla päärakennus ja poikittain sijoittuva saunarakennus. Oikealla asemapiirros, Ilomäen rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.päärakennus, 2. ruokala- ja keittiörakennus, 3. sauna- ja asuinrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-76 Ilomäki, Kumpuluodontie 23

Hist. luonne: Huvila 1936, Porin liikeväki ry:n kesäpaikka 1937–1980.

Kuvaus: Metsän ja entisen pellon rajaamassa avoimessa nurmipihaassa on Porin liikeväen yhdistyksen entisen kesäpaikan päärakennus, entinen huvila sekä kaksi keittiö- ja saunatiloja sisältävää rakennusta. Tontin itäpuolen metsikössä on vanha, yhdistyksen aikainen kolmipaikkainen puusee -rakennus. Huvilapiirteitä, funktionalismia ja perinnerakentamista edustavat rakennukset eivät muodosta yhtenäistä kokonaisuutta, niiden rakennusaika ajoittuu 1920- ja 1940-luvulle. Pitkään vain vähäisessä asuinkäytössä olleet rakennukset ovat 2000-luvulla autioituneet ja piha on hoitamaton. Pihan lounaiskulmalla on muutamia marjapensaita. Ilomäki kuuluu rakennettuna ympäristönä Kumpuluodontien varren omakotitalojen rakennusryhmään, joka on rakennettu valtaosin 1930- ja 1940-luvulla.

Historia: Ilomäki-niminen tontti on erotettu vuonna 1936 Skärsundin tilasta. Kauppias Kari rakennutti tällöin tontille hirsisen, kuusi huonetta käsittävän huvilan, johon kuului rakennuksen levyinen veranta. Samaan aikaan valmistui myös saunarakennus. Huvila oli laajan rantaniityn ja Skärsundin torpan/tilan peltojen reunassa. Tontin omistajaksi tuli jo vuonna 1937 Porin liikeväki ry, joka hankki sen yhdistyksen jäsenten kesäviertopaikaksi. Avajaiset pidettiin kesäkuussa 1937. Porin liikeväki ry, alkujaan Porin kauppapalvelijain yhdistys perustettiin 1896, ja sen tavoitteena oli jäsenten ammatillisen ja henkisen tason kohottaminen ja taloudellisen aseman tukeminen. Alkuvuosiina yhdistykseen kuului joukko kauppiaita, jotka olivat olleet myös perustamassa yhdistystä. Yhdistys piti yllä kirjastoa ja järjesti jäsenilleen ammatillista koulutusta, kurseja ja vapaa-ajan retkiä. Kesäviertopaikkojen vähyys ja virkistystoiminnan lisääntyminen johti siihen, että yhdistys päätti 1930-luvulla hankkia oman lomapaikan. Kauppias Kari tarjosi Yyteristä kesähuvilaa, joka päätettiin hankkia yhdistykselle. Tätä ennen yhdistys oli jo vuokrannut mm. herra Sahan huvilaa kesäisin. Toisen maailmansodan aikana Ilomäki olil aluksi ensiapuasemana sekä kesäisin invalidien virkistyskotina.

Kuva: Kesäkodin rakennuksia v. 1971 historiikissa.

29.05.2015

Kesäkoti oli heti alusta hyvin suosittu paikka yhdistysväelle ja hankitut tilat jäivät nopeasti pieneksi. Ennen sotaa saunarakennusta pidennettiin molemmista päistä yhdellä huoneella sekä lisättiin rakennukseen toinen kerros ja veranta. Kesäkodin kolmas rakennus rakennettiin sodan jälkeen, jolloin valmistui kaksikerroksinen, luhtimainen rakennus keittiö ja ruokalatioiksi.

Toiminta oli vilkkaimmillaan 1950-luvulla, seuraavalla vuosikymmenellä kesäpaikan käyttö alkoi nopeasti hiipua. Toiminta jatkui vielä 1970-luvulle saakka, jolloin kesäkodin isännöitsijänä oli Veikko Kolehmainen ja emäntinä Brita Arvela, Riitta Lehto ja Aino Mannila. Yhteiskunnallisten olojen ja vapaa-ajan muuttuessa kesäkodin ylläpito tuli yhdistykselle raskaaksi, joten kesäkoti myytiin 1980 Kyyhky Harjulle, joka asui päärakennuksen yläkerrossa aina 2000-luvulle saakka. Hänen aikanaan rakennuskantaan ei tehty suuria muutoksia, myös vähäinen käyttö 1960- ja 1970-luvuilla säilytti kokonaisuuden pitkälti rakennusajan asussa. Nykyisin tontti on perikunnan hallussa ja rakennukset ovat autioina.

1. Päärakennus, oleskelutila- ja majoitustiloja, n. 1936

Huvilamainen, pohjaltaan n. 7x 10 m, satulakattoinen rakennus on rakennettu kapealle betonisokkeleille. Kesähuvilaksi rakennetun rakennuksen piha-julkisivua hallitsevat poikkipääty ja rakennusta leveämpi lasikuisti. Hirsirunko on vuorattu peiterimavuorauksella, vintinpäädyissä on kaksiosainen pystypanelointi. Kuistissa on käytetty pysty- ja vaakapanelointia. Ikkunat ovat asuintiloissa T-jakoiset, lasikuistissa yläikkuna on jaettu moniruutuiseksi. Vintinpäädyissä on rombi-ikkunat. Rakennuksessa on kulunut vaaleankellertävä öljymaali, ikkuna- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Satulakatto on katettu kolmiorimahuovalla, umpiräystäät. Syöksytorvet ovat 1900-luvun loppupuolelta. Rakennuksen pääkerroksessa lasikuisti jatkuu avoimena tilana run-

gon sisään, muodostaen suurehkon oleskelutilan. Takaosassa on kaksi pientä asuinhuonetta. Myös vintillä on asuinhuoneita. Yhdistyksen hankkiessa rakennuksetn 1937 huoneita oli kuusi. Aluksi tiloissa oli asuinhuoneiden lisäksi yhdistyksen keittiö ja ruokailu. Erillistä saunarakennusta (rak. 3) laajennettiin 1938 tai 1939, jolloin keittiö ja ruokailutilat muuttivat uuteen rakennukseen ja huvila jäi vain majoitustiloiksi.

Hyvin alkuperäisasussa säilyneen, kesähuvilaksi rakennetun rakennuksen piirteet, T-ikkunat, monimuotoinen katto ja kuistin ikkunat viittaavat 1900-luvun alun jugendiin. Rakennusvuosi ei ole tiedossa, mutta 1937 yhdistys toteaa rakennuksen olleen uusi. Alkujaan rakennus on tehty kauppias Karin huvilaksi. Rakennuksen katossa ja sokkelissa näkyy selkeitä vaurioita, osa lasikuistin ikkunoista on rikki.

29.05.2015

2. Ruokala-, keittiö- ja majoitusrakennus, 1940-l

Rankorakenteinen, kaksikerroksinen luhtirakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille. Runko on vuorattu punamullalla maalatulla vinovuorilaudoituksella. Ikkunat ja luhtiosien pystypilarit on maalattu valkoisella öljymaalilla. Ensimmäisen kerroksen sisäänveto on maalattu vaalealla öljymaalilla, pystypaneloidut ovet ovat sinertävät. Ikkunat ovat vaakaikkunoita, jaoltaan 1-3 ruutuisia pystyjaolla. Rakennuksen horisontaalista ilmettä vahvistavat takaseinän nauhaikkuna ja ikkunoiden korostetut vaakalistat sekä sisäänvedon yläpuolella oleva pieni vesilista. Satulakatto on katettu betonitiilellä. Rakennusaika on arviolta 1940-luku, sotien jälkeen. Rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa

on ollut kesäkodin uusi keittiö ja ruokailutilat, yläkerrassa on kesäasukkaiden asuintiloja. Hyvin aikakautensa ominaispiirteet säilyttäneessä rakennuksessa yhdistyvät perinteisen rakennustyylin ja materiaalien ohella funktionalismin ja modernismin piirteet.

Ruokala-, keittiö- ja majoitusrakennuksen yksityiskohtia

Kuvat: Ylhäällä vasemmalla: Rakennuksen pohjoisjulkisivua hallitsee vaakapaneloinnin vaikutelmaa vahvistava kolmiruutuisista vaakaikkunoista koottu pitkä nauhaikkuna. Ikkunasta oli mahdollisesti rakennusaikaan näkymä kapealle merenlahdelle tai rantaniityille. Nykyisin ikkunoista näkyvä maisema päättyy lehtipuuvaltaiseen sekametsään. Ylhäällä oikealla: Yhdellä vaakalistalla on yhdistetty kolme pikkuikkunaa. Alarivissä: julkisivujen yksityiskohtia.

29.05.2015

3. sauna, keittiö- ja majoitusrakennus n. 1936, laajennus n.1938/39.

Satulakattoinen, peiterimavuorattu 1,5 kerroksinen asuin- ja varistorakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille. Vuoraus on maalattu vaaleansiniseksi, ikkuna-, nurkka ja vaakalistat ovat valkoiset. Rakennukseen kuuluu julkisivun puolella kolmea sisään-

käyntiä suojaava pulpettikattoinen katos, avoveranta. Ikkunat ovat T- tai 2- jakoisia pystyikkunoita. Satulakatto on katettu huovalla. Ikkunat ovat pystypaneloidut ja siniseksi maalatut. Syöksytorvet on uusittu 1900-luvun lopulla. Rakennusaika on arviolta 1936, jolloin rakennuksessa oli vain kauppias Karin rakennuttama sauna. Liikeväki ry:n toimesta rakennusta laajennettiin 1938/39 molemmista päistä huoneella sekä rakennettiin yläkerta ja veranta. Rakennukseen tuli tällöin keittiö, joka oli toiminut aikaisemmin päärakennuksessa. Muita tiloja olivat emännän huone ja kuusi huonetta vieraille sekä suuri avoveranta, jolla yleensä ruokailtiin.

Kuva: rakennuksen pihajulkisivu luoteesta kuvattuna

Informantti: Veikko Friman 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Ilomäki

Kesäkotikoti 1930- ja 1940-luku. Porin liikeväen ry:n 1937 hankkima kesäpaikka, jonka pohjana oli kauppias Karin uusi huvila. Suomalainen yhdistystoiminta hankki ja rakennutti toimi- ja kokoontumistilojen ohella myös vapaa-ajan tiloja jäsenilleen. Yhdistyksen toimesta tontille rakennettiin uudisrakennus. Kesäpaikka liittyy myös Yyterin hiekkaranton virkistyskäytön ja -rakentamisen alkuun 1930-luvulla. Yhdistysten kollektiivinen virkistystoiminta hiipui 1960-luvulla elintason noustessa ja yksilöllisten vapaa-ajan viettomahdollisuuksien laajetessa. Yhdistys omisti Ilomäen vuosina 1937-1980, jonka jälkeen se oli vähäisessä asuinkäytössä ja nyt autiona. Ilomäen kesäkodin rakennusaikaisessa asussa säilyneellä, ajan rakentamista monipuolisesti esittelevällä Ilomäellä on historiallista ja rakennushistoriallista arvoa. Maisemallisesti ja ajallisesti rakennus on osa Kumpuluodontien omakotialuetta. Historiallisesti rakennukset kuuluvat vanhempaan Yyterin huvilarakentamiseen sekä Levon kesäasutukseen, jonka keskeinen rakennuskausi oli 1930-luvulta 1950-luvulle.

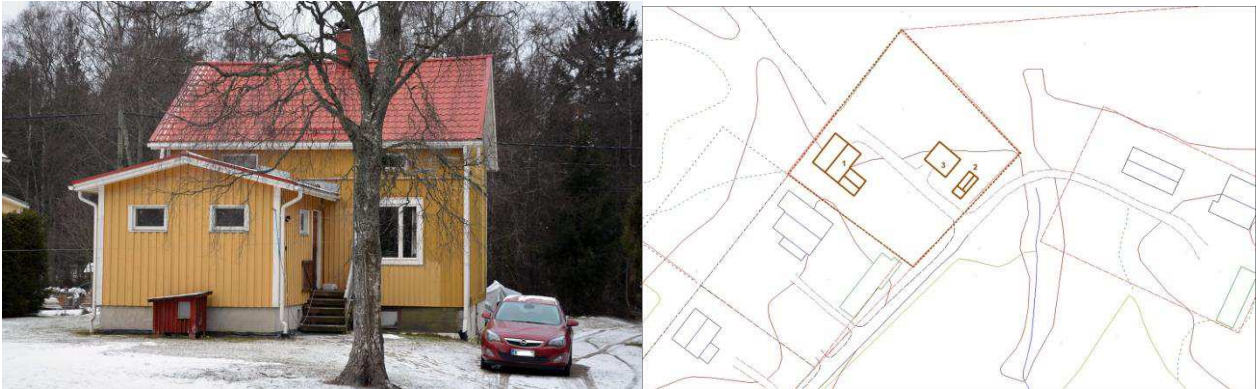
Arvoluokka: kiinteistö: I

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuositukset: Rakennusten säilyminen edellyttää pikaisia huolto- ja korjaustoimia. Kulttuuriperinnön näkökulmasta pihapiirin kokonaisuuden, päärakennuksen sekä kahden majoitus- ja taloustiloja sisältävien rakennusten säilymisen turvaamista aluemerkinnällä tulisi harkita kaavoituksella. Rakennuskohteista päärakennuksen ja uudemman ruokalarakennuksen huomioimista rakennuskohtaisella suojelumerkinnällä tulisi harkita. Ilomäki on osa Kumpuluodon omakotitalot - aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinnällä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.2 Ranta

Kuva ja asemapiirros: Rannan asuinrakennus kaakosta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki.
1.asuinrakennus 2. sauna 3. autotalli, varasto

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-136 Ranta, Kumpuluodontie 20

Historiallinen luonne: omakotitalo, 1940-luku

Kuvaus: Tontilla on asuinrakennus ja portin tuntumaan sijoittuva vanha sauna, johon kuuluu pulpettikattoinen liiteri sekä galvanoidusta pellistä rakennetut pienehköt autotalli ja varasto. Nurmipiha, tonttia rajaa osittain kuusiaita.

Historia: Asuinrakennuksen rakensi Pentti Merivalli, joka oli töissä rautateillä. Rakennus on edelleen asuinkäytössä. Ranta on erotettu Skärsundin tilasta 1951.

1. Asuinrakennus 1940-l, elintasosiipi 2000-l.

Betonisokkelille rakennettu puolitoistakerroksinen asuinrakennus on rakennettu yhden piipun ympärille. Pohjaltaan n. 8 x 8 m. olevan rakennuksen runko on vuorattu keltaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella, vinttiosa pystypaneloitu, listat valkoiset. Vaakaikkunat, ikkunajako joko 3-ruutuinen tai 1-ruutuinen tuuletusikkunalla. Satulakatto on katettu tiilijäljitelmäpellillä. Rakennuksen julkisivuun liittyy matalampi myös kuistin sisältävä, lomalaudoitettu ns. elintasosiipi 2000-luvun vaihteesta. Julkisivultaan kohtuullisesti säilynyt rintamamiestalo, muutoksia edustavat matala siipiosa ja kattomateriaali.

Informantti: Veikko Friman, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Ranta

Omakotitalo, 1940-luku. Pihapiiri on osa Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua, Mäntyluodon sataman kasvuun liittyvää omakotialuetta. Tontilla on kohtuullisesti säilynyt, elintasosiivellä laajennettu asuinrakennus. Ranta on osa yhtenäistä maisemakokonaisuutta, ja sen rakentaminen liittyy Levon ja Mäntyluodon sataman asutushistorian muutoksiin.

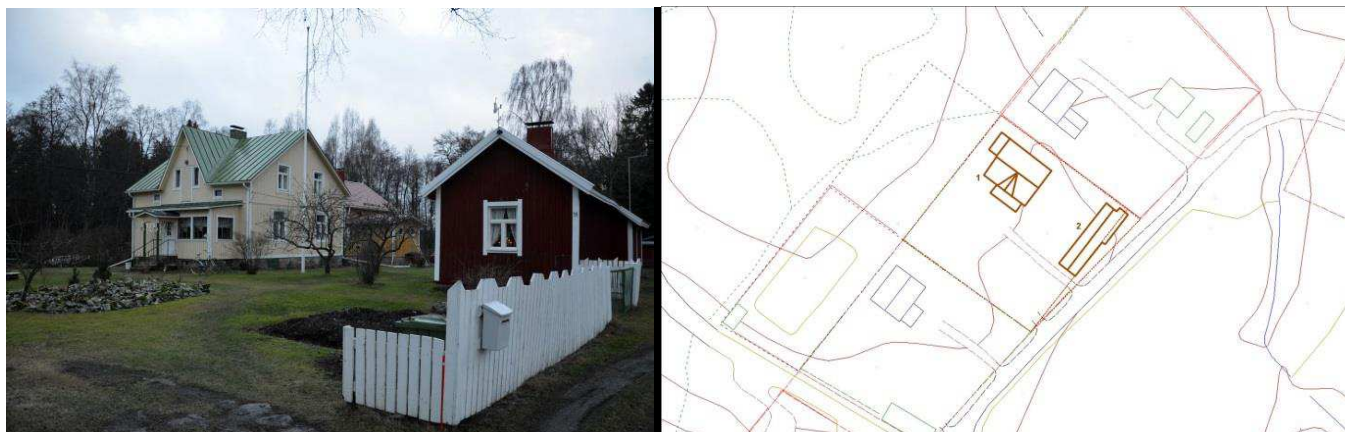
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuosituks: Rannan asuinrakennus on osa Kumpuluodon omakotitalot -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mitataava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.3 Lehto

Kuva ja asemapiirros: Lehdon pihapiiri eteläpuolelta. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-75 Lehto, ja -1-137 os. Kumpuluodontie 20

Historiallinen luonne: huvila, omakotitalo 1930-luku

Kuvaus: Kumpuluodontien varressa olevalla tontilla on keltainen asuinrakennus ja punainen talousrakennus. Pihapiirissä on avoin nurmipiha, omenapuita ja nuorempaa koristekasvillisuutta. Pihaa rajaavat tien suuntaan uudempaa tyyppiä edustava puuaita sekä pitkä talousrakennus. Kumpuluoto on osa Kumpuluodontien varrelle 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua omakotitalojen ryhmää.

Historia: Lehdon asuinrakennuksen rakennutti asemamies Friman. Rakennuksen pohjana käytettiin Jokirannasta siirrettyä vanhan huvilan hirsikehikkoa, jota muokattiin erityisesti sisätilojen osalta. Alkujaan asuinrakennus rakennettiin kahden perheen asunnoksi, mistä kertovat edelleen kaksi kuistia. Tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1936. Sotien jälkeen tonttiin liitettiin tien varresta kapea kaistale. Asuinrakennus on edelleen Friman-suvulla asuinkäytössä.

1. asuinrakennus, 1930-luku

Puolitoistakerroksinen, pohjaltaan n. 9 x 11 m. asuinrakennus ja sen kaksi kuistia on rakennettu yhtenäiselle betonisokkelille, jossa näkyy myös lohkottuja nurkkakiviä. Hirsirunko on vuorattu pohjakerroksessa peite-
rimavuorauksella ja korkeassa vinttikerroksessa pystypaneloinnilla. Poikki-
päädyllä varustettu satulakatto on katettu vihreäksi maalatulla saumapeltikatteella, räystät ovat umpeen laudoitetut. Vuorauksen väri on keltainen, listat ja ikkunat ovat valkoiset. Asuintilojen ikkunat ovat T-jakoiset. Julkisivun kuistissa on vanhemmat, vihreäksi maalatut ruutuikkunat. Länsipuolen kuistissa on kaksi 1930-luvulla käyttöön tullutta 3-ruutuista ikkunaa, jotka pareittain muodostavat nau-

haikkunan. Rakennus oli alkujaan valkoiseksi maalattu. Asuinrakennus oli puolivalmis, asuttavassa kunnossa toisen maailmansodan syttyessä. Sota-aikana rakennus vaurioitui pommituksessa, joka oli suunnattu Mäntyluodon satamaan. Rakennus on säilyttänyt julkisivun uudistuksista - ikkunat, syöksytorvet, ulko-ovi - huolimatta rakennusajan huvilamaiset ominaispiirteensä.

29.05.2015

2. Talousrakennus, navetta, sauna ja kamari, 1930 -luku

Pitkässä talousrakennuksessa on matala betoni / luonnonkivisokkeli. Runko on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimalla, ikkunat ovat T-jakoiset. Pohjoispäässä on pieni navetta, joka on muurattu tiilestä ja rapattu. Satulakatto on katettu betonitiilellä.

Informantti: Veikko Friman, haastattelu 22.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Lehto

Lehto, omakotitalo 1930-l. Pihapiiri on osa Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua, Mäntyluodon sataman kasvuun liittyvää omakotialuetta. Tontilla on vanhemmasta, paikalle siirretystä huvilasta tehty omakotitalo ja talousrakennus, pihapiirin ominaispiirteet ovat säilyneet. Lehto on osa yhtenäistä maisemakokonaisuutta ja sen rakentaminen liittyy Levon ja Mäntyluodon sataman asutushistorian muutoksiin.

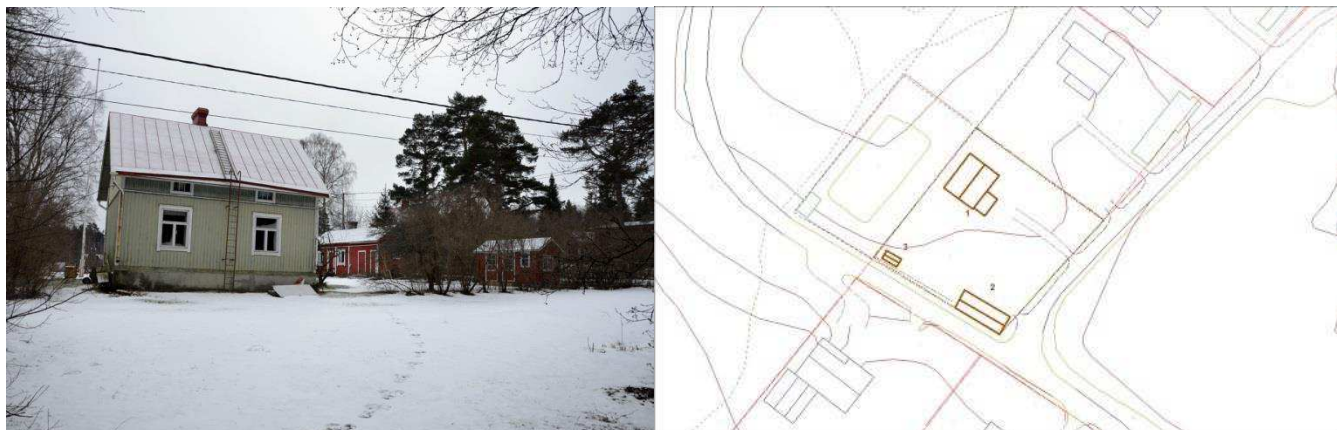
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuosituks: Lehdon asuinrakennus ja talousrakennus ovat osa Kumpuluodon omakotitalot -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.4 Kumpuluoto

Kuva ja asemapiirros: Kumpuluodon pihapiiri luoteesta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus. 3. talousrakennus.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-74 Kumpuluoto, os. Kumpuluodontie 16

Historiallinen luonne: omakotitalo 1930-luku

Kuvaus: Tasaisella nurmitontilla, Kumpuluodontien risteyksessä, on asuinrakennus ja talousrakennus 1930-luvulta. Avoin nurmipiha, muutamat omenapuut ja tonttia rajaava pensasaita muodostavat kasvillisuuden. Pihakiveyksenä on liuskekiveä.

Historia: Kumpuluoto on lohkottu Skärsundin tilasta 1936. Tontin hankki ja asuinrakennuksen rakennutti Paavo Altamo, joka oli Mäntyluodossa tullin päällyismiehenä. Nykyisin kesäkäytössä olevan rakennuksen omistaa tytär Sirkka Altamo.

Kuvaus: Rakennusvuosi on mahdollisesti 1935

Yhden piipun ympärille rakennetussa puolitoistakerroksisessa omakotitalossa on betonisokkeli. Pohjaltaan n. 7 x 8 m. rakennuksen runko on vuorattu peiterimavuorauksella, vintinpäädyt ovat pystypaneloidut. Vuoraus on maalattu vaaleanvihreäksi, nurkka- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat T-jakoiset. Satulakatto on katettu punaisella saumapeltikatteella, jalkarännit ja piippu on pel-

litetty. Rakennuksen umpikuisti on paneloitu pystypaneloinnilla, ikkunat yläosasta pieniruutuiset, ulko-ovi uudehko tehdasovi. Portaat betonia, metallikaiteet.

Kuva: asuinrakennus portilta, eteläkulmalta kuvattuna.

29.05.2015

Talousrakennus 1930-l

Talousrakennus on rakennettu matalan luonnonkivisokkelin päälle. Hirsi- ja lautarunkoinen rakennus on osittain vuorattu vaakapaneelilla. Rakennuksessa on sauna ja liiteri. Satulakatto on katettu huovalla.

Informantti: Veikko Friman

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Kumpuluoto

Kumpuluoto, omakotitalo 1930-l. Pihapiiri on osa Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua, Mäntyluodon sataman kasvuun liittyvää omakotialuetta. Tontilla ovat hyvin tuon ajan rakentamista edustavat asuinrakennus ja talousrakennus, pihapiirin ominaispiirteet ovat säilyneet. Kumpuluoto osa yhtenäistä maisemakokonaisuutta ja sen rakentaminen liittyy Levon ja Mäntyluodon sataman asutushistorian muutoksiin.

Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuosituks: Kumpuluodon asuinrakennus ja talousrakennus ovat osa Kumpuluodon omakotitalot -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinnällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.5 Varjola

Kuva ja asemapiirros: Varjolan pihapiiri lounaasta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus 3. sauna, 4. autotalli, 5. talousrakennus. 6. kivistä ladottu terassi, 7. leikkimökki.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-74 Varjola, Kumpuluodontie 14a

Historiallinen luonne: omakotitalo, 1930-luku

Kuvaus: Harjanteen päällä olevassa pihapiirissä on harmaanvihreä asuinrakennus. Tontin reunoilla pihaa rajaavat uudemman puuaidan ohella kolme punaista talousrakennusta sekä autotalli ja leikkimökki. Rakennukset ovat leikkimökkiä lukuun ottamatta vanhoja, ennen 1960-lukua rakennettuja. Nurmipiha on omenapuita ja koristekasveja. Tien suuntaan tonttia rajaa matala, kylmämuurattu kivipenger ja rautaputkikehysverkko.

Historia: Asuinrakennuksen rakensi Lähde, joka työskenteli rautateillä päällystätehtävissä. Myöhemmin taloa asuttivat Oiva ja Kerttu Helsten, Oiva oli mm. seppänä Mäntyluodon satamassa. Heidän jälkeensä rakennus on ollut perikunnan hallussa asumattomana. Varjolan tontti on lohkottu Skärsundin tilasta 1936.

Omakotitalo, n. 1940

Puolitoistakerroksinen, yhden piipun ympärille rakennettu asuinrakennus betonisokkelilla sijaitsee loivassa rinteessä. Pohja n. 8 x 9 m, runko vuorattu peiterimavuorauksella, vinttiosa pystypaneloitu. Vuoraus harmaanvihreä, nurkka- ja ikkunalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat rakennusta nuoremmat, pääosin 2-ruutuiset ja vaakajaolla. Jyrkkä satulakatto on katettu tiilijäljitelmäpellillä. Katossa on pihan puolella lunetti-ikkuna ja umpeen laudoitetuissa räystäissä kissanpenkit. Satulakattoisessa kuistissa on suuret ikkunat, jossa on käytetty 1930-luvulle tyypillistä porrastettua jakoa. Kuistissa on kaksi sisäänkäyntiä, portaat betonia, metalliputkikaiteet. Rakennuksen niukkaan klassisiin, 1920/30-lukuun viittaavat ominaispiirteet ovat tunnistettavissa, suurempia muutoksia ovat ikkunamuutos ja kattomateriaali.

29.05.2015

Kuva: Varjolan talousrakennuksia, rakennukset 2,3 ja 4.

Informantit: Veikko Friman, haastattelu 22.1.2015, Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Varjola

Varjola, omakotitalo 1930-l. Pihapiiri on osa Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua, Mäntyluodon sataman kasvuun liittyvää omakotialuetta. Tontilla on asuinrakennus ja useita talousrakennuksia. Pihapiirin ominaispiirteet ovat säilyneet. Kumpuluoto osa yhtenäistä maisemakokonaisuutta, ja sen rakentaminen liittyy Levon ja Mäntyluodon sataman asutushistorian muutoksiin.

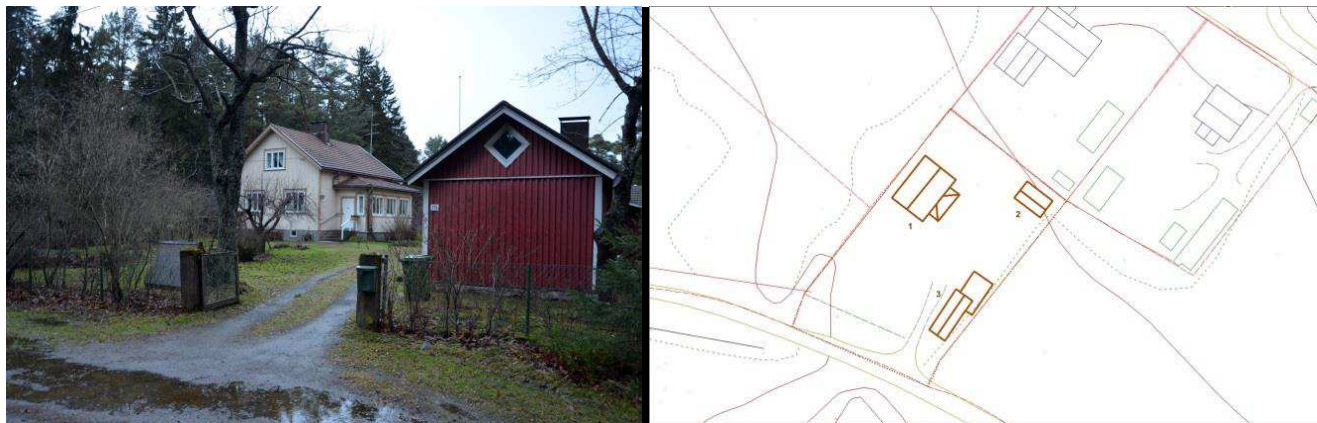
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuosituks: Varjolan asuinrakennus ja perinteiset talousrakennukset ovat osa Kumpuluodon omakotitalot -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.6 Järvensivu

Kuva ja asemapiirros: Järvensivun pihapiiri Huvikummuntieltä, eteläpuolelta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. sauna, 3. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-71 Järvensivu, os. Huvikummuntie 115

Historiallinen luonne: omakotitalo, 1940-luku

Kuvaus: Huvikummuntien varrella olevalla tontilla ovat pihaa rajaavat asuinrakennus ja kaksi talousrakennusta 1940-luvulta. Nurmipihassa on omenapuita ja koristekasvillisuutta. Tien puolella tonttia rajaavat metalliverkkoaita ja pensasaita.

Historia: Tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1936. Tontin rakennukset rakensi Arvo Edvin Saarinen, joka oli tullipäällikkönä Mäntyluodossa. Taloon tuli kylän ensimmäinen puhelinliittymä. Tilan maakellari on tien toisella puolella, Kariluotoon kuluneella alueella. Järvensivun omistaa nykyisin Arvon poika Kauko Saarinen, rakennukset ovat kesäkäytössä.

Asuinrakennus

Puolitoistakerroksinen, kuistilla varustettu asuinrakennus on rakennettu yhtenäiselle betonisokkelille, joka on pinnoitettu myöhemmin kivirouheella. Runko, n. 8 x 11 m. on vuorattu vaaleanruskealla peiterimavuorauksella, nurkka-, ikkuna- ja ovilistat ovat tummanruskeat. Ikkunat ovat 3-ruutuiset vaakaikkunat. Kuistissa on kaksiosainen vuoraus, alhaalla peiterima ja yläosassa panelointi. Rakennuksen satulakatto ja kuistin aumakatto ovat katettu betonitiilellä. Asuinrakennuksen rakennusvuosi on mahdollisesti 1946.

Kuva: Järvensivun kaksiosainen talousrakennus on rakennettu nurkkakivien ja matalan betonisokkelin päälle. Runko on vuorattu peiterimavuorauksella, listat ja ikkunat ovat valkoiset. Ikkunat ovat 1900-luvun alun jugendpiirteiset T- ja TT-jakoiset. Satulakatto on katettu tiilijäljitelmäpellillä.

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Järvensivu

Järvensivu, omakotitalo 1940-luku. Pihapiiri on osa Kumpuluodontien 1930- ja 1940-luvuilla rakennettua, Mäntyluodon sataman kasvuun liittyvää omakotialuetta. Tontilla on ajalle tyypillinen asuinrakennus ja kaksi talousrakennusta, pihapiirin ominaispiirteet ovat säilyneet. Järvensivu osa yhtenäistä maisemakokonaisuutta ja sen rakentaminen liittyy Levon ja Mäntyluodon sataman asutushistorian muutoksiin.

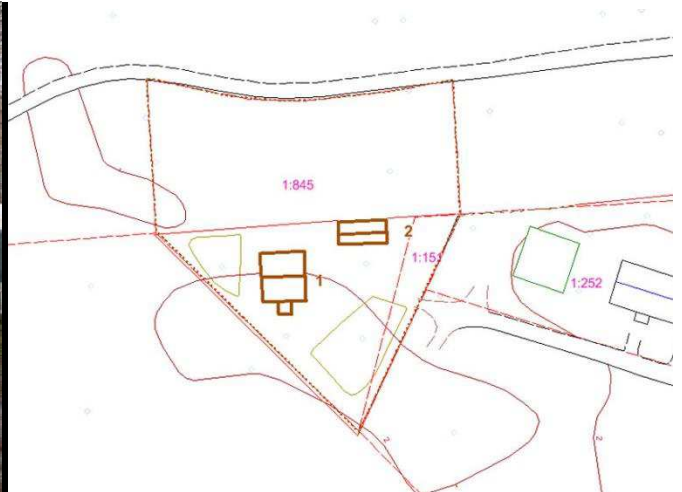
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Kumpuluodontien omakotiasutus)

Toimenpidesuosituks: Järvensivun asuinrakennus ja kaksi talousrakennusta ovat osa Kumpuluodon omakotitalot -aluekokonaisuutta, mikä tulisi huomioida kaavoituksessa aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida pihapiirin perinteiset ominaispiirteet, mittakaava, värit ja materiaalit.

29.05.2015

4.6.7 Vilpola

Kuva ja asemapiirros: Vilpolan pihapiiri itäpuolelta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. asuinrakennus, 2. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: Rek. 609–454-1-845, Vilpola os. Levontie 39

Historiallinen luonne: omakotitalo, 1930-luku

Kuvaus: Levontiestä erkanevan lyhyen tieyhteyden päässä on Vilpolan omakotitontti. Sekametsään rajautuvassa avoimessa nurmipihassa on 1930-luvulla rakennettu omakotitalo ja talousrakennus. Tonttia rajaa tien suuntaan valkoinen puuaita, pihalla on muutamia koristepensaita.

Historia: Levon asutus levisi alueen vanhoja rantaniittyjä edustavaan pohjoisosiin ennen sotia, jolloin Levontie ja Pastoviikintie olivat kärrypolkuja, jotka yhdistivät torppa-asutuksen laajaan niitty- ja peltoalueeseen. Vilpola oli Kumpuludontien omakotitalojen ohella yksi Mäntyluodon sataman toiminnan laajentumisesta seuranneesta omakotirakentamisesta. Vilpola on erotettu granfors? Vestergårdin tilasta vuonna 1938. Samaan aikaan erotettiin Rajjoki ja Sundgren Levontien varteen.

Asuinrakennuksen rakensi 1930-luvulla Reino Mäkelän isä. Hänen jälkeensä talossa asui poika Reino Sointu-vaimonsa kanssa. Reino oli töissä rautateillä ja vastasi höyryvetureiden lämmityspuista. Heidän jälkeensä, 1990-luvulla tontti on kuulunut Tiina Myyryläiselle. Rakennuksen sisätiloja on remontoitu.

29.05.2015

Asuinrakennus, 1930-luku

Puolitoistakerroksinen, kuistilla ja kellarilla varustettu asuinrakennus on rakennettu yhtenäiselle, tummanharmaaksi maalatulle betonisokkelille. Yhden piipun ja kuutio-maisen, 9 x 9 m. rakennuksen runko on vuorattu vihreään taitetulla valkoisella peiterimavuorauksella, nurkka-, räystäs-, ikkuna- ja ovilistat ovat tumman vihreät. Valkoiseksi maalatut ikkunat ovat vanhat, T-jakoiset, kolmiruutuiset pystyikkunat. Vinttikerroksen päädyissä on kolmiruutuiset vaakaikkunat ja pienet vinttikomeroiden ikkunat. Kuistissa on peiterimavuoraus, kolmiruutuiset vaakaikkunat ja loiva aumakatto. Rakennuksen jyrkkäpiirteinen satulakatto on katettu konesaumatulla pellillä.

Kattopeltinä on käytetty lyhyempää peltiä, mikä viittaa katon olevan mahdollisesti rakennuksen ensimmäinen. Syöksytorvet ovat uudehkot, neliskanttista, profiloitua peltiä. Kuistin eteen on rakennettu myöhemmin katettu terassi. Asuinrakennuksen rakennusvuosi on mahdollisesti 1937.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1., 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Vilpola

Vilpola, omakotitalo 1930-luku. Pihapiiri on osa Levon 1930- ja 1940-luvun rakentamista, joka liittyi Mäntyluodon sataman laajentamiseen. Tontilla ovat hyvin säilyneet asuinrakennus ja talousrakennus, pihapiirin ominaispiirteet ovat säilyneet. Vilpola kuuluu historialtaan läheisen Kumpuludontien omakotialueeseen erilliskohteena. Rakennuksella on historiallisia arvoja.

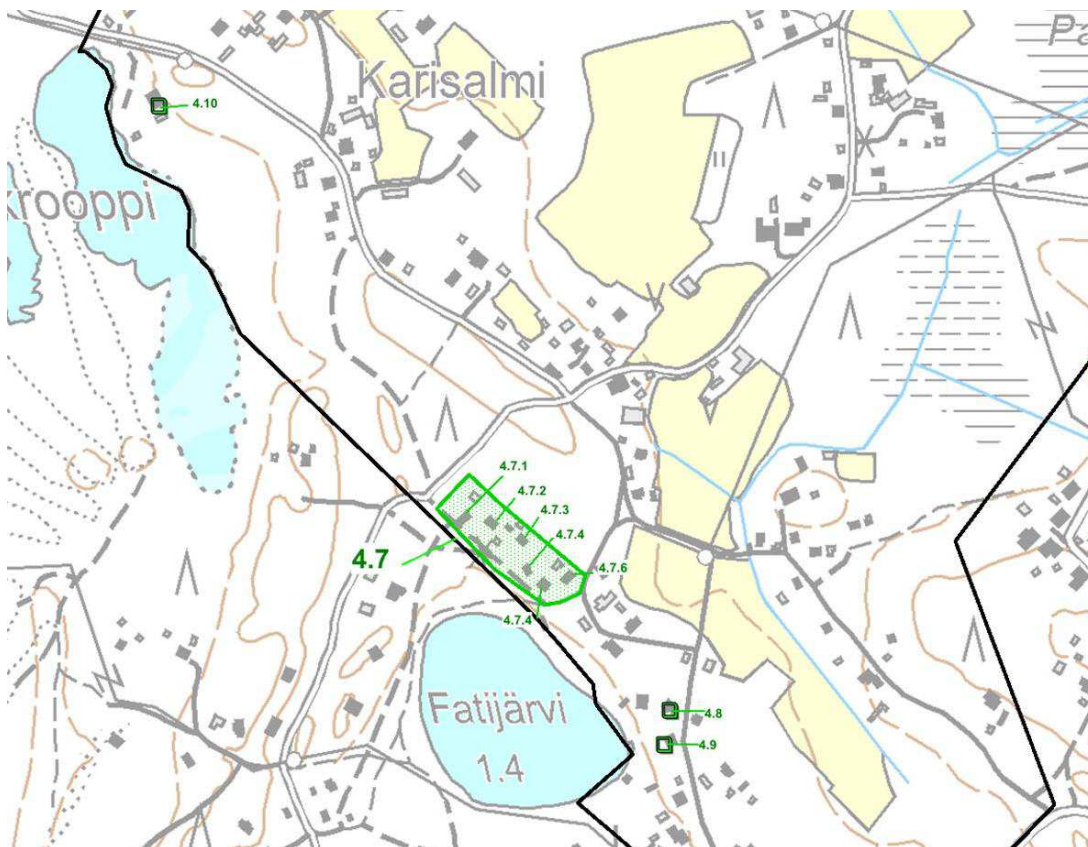
Arvoluokka: kiinteistö: III
aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuositukset: Vilpolan asuinrakennuksen ja talousrakennuksen rakennusajan perinteiset ominaispiirteet, materiaalit ja rakennusosat tulisi huomioida tulevisissa tontin maankäyttösuunnitelmissa.

29.05.2015

4.7 Fatijärven kesäasutus sekä Friman, Parola sekä Seipinkrooppi

Kesäasutuksen rakentaminen alkoi Levossa, 1930-luvulla ja jatkui aina 1950-luvun alkupuolelle saakka. Viimeiset, yksittäiset kesäasunnot rakennettiin 1960-luvulla. Rakentaminen keskittyi Fatijärven ympäristöön, yksittäisiä kesäasuntoja rakennettiin raitin varrelle ja Seipinkroopin rannoille. Kesäasunnoiksi otettiin myös vanhoja mäkitupia, mm. Friman, Haanpää ja Salmela siirtyivät kesäasunnoiksi ennen 1950-lukua. Kesäasukkaita sekä Mäntyluodon työmiehiä majoitettiin mäkitupien ja tilojen saunakamareihin. Oman kohteensa kesäasutusilmiöön muodostaa Ilomäki (4.6.1), joka muutettiin huvilasta Porin liikeväen yhdistyksen kesäkodiksi 1930-luvulla.

Vihreä rasteri= Fatijärven aluekokonaisuus. Naskali, 4.7.2. Pirkkola, 4.7.3. Saunala, 4.7.4 Timola, 4.7.5 Sylvilä, 4.7.6 Linnainmaa. Lisäksi aikakauden kesäasutuksen erilliskohteita ovat 4.8. Friman, 4.9. Parola ja 4.10. Seipinkrooppi.

Kuva: Fatijärven kesäasuntojen rivi lounaasta kuvattuna, Saunala, Timola ja Sylvilä.

29.05.2015

Fatijärven kesäasutus

Kuvaus: Fatijärven pohjoisrannalla kohoavassa metsärinteessä on tiiviissä ryhmässä kuusi pienehköä kesäasuntoa. Rinteen länsipuolelle jää Fatijärven dyynialue. Alueen rakennukset ovat pääosin satulakattoisia ja puuvuorattuja. Tonteilla on varsinaisen kesäasunnon lisäksi pieni talousrakennus ja saunan. Rakennuksissa on perinteisen puurakentamisen lisäksi piirteitä sotaa edeltäneestä funktionalismista, mikä näkyy nauhaikkunoiden käyttönä julkisivussa. Linnainmaan kesäasunnon vanhassa osassa funktionalismin piirteet ovat poikkeuksellisen kattomuodon ja julkisivumateriaalin ansiosta selkeästi nähtävissä. Samaan aikakauteen liittyy erillisenä ryhmänä kaksi Fatijärven rannalla olevaa kesäasuntoa sekä Seipinkroopi-niminen kesäasunto samannimisen lammen rannalla.

Historia: Skärsundin (Karisalmi) entisen torpan maiden lohkominen jatkui 1930-luvun lopulla, jolloin tilan etelärajalta, läheltä Fatijärven rantaa, loivalta metsäharjanteelta lohkottiin ensin Reinola ja Tottila (nyk. yhd. Sylvilä) ja vuonna 1940 Naskali, Pirkkola, Saunala, Timola ja Hiekkala. Etelärinteeseen sijoituvilta tonteilta oli näköala läheiselle Fatijärvelle, joka kuului edelleen Yyterin kartanolle. Lähellä olivat myös Yyterin kuuluisat hiekkarannat, Sannat, joiden laajempi virkistyskäyttö ja rakentaminen alkoivat 1920- ja 1930-luvuilla. Samaan aikaan liikenneyhteydet paranivat, maantie Pihlavan satamaan rakennettiin 1930-luvulla. Junien ohella Yyteri tuli tällöin saavutettavaksi linja-autoilla tai yleistyvillä autoilla. Fatijärven pohjoispuolen harjanteelle vierekkäin rakentuneet kesäasunnot ovat ajalle tyypillisiä ns. lauantai- tai lomamajoja, joissa ulkoilmaelämä oli keskeisessä roolissa. Ihanteena näissä modernismin ajan pienissä rakennuksissa olivat tasakatto ja nauhaikkunat, Levossa rakennusten toteutustapa oli Linnainmaata lukuun ottamatta kuitenkin satulakattoineen ja peiterimavuorauksineen varsin traditionaalinen, lähempänä alueen mäkitupia. Kesäasuntojen rakentaminen alkoi muistitiedon mukaan jo 1930-luvulla, ja jatkui sota-aikana mahdollisuuksien mukaan. Rakentajina oli Levon ympäristön, Mäntyluodon, Pihlavan ja Porin keskiluokkaa ja ammattiväkeä.

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Fatijärven kesäasutus

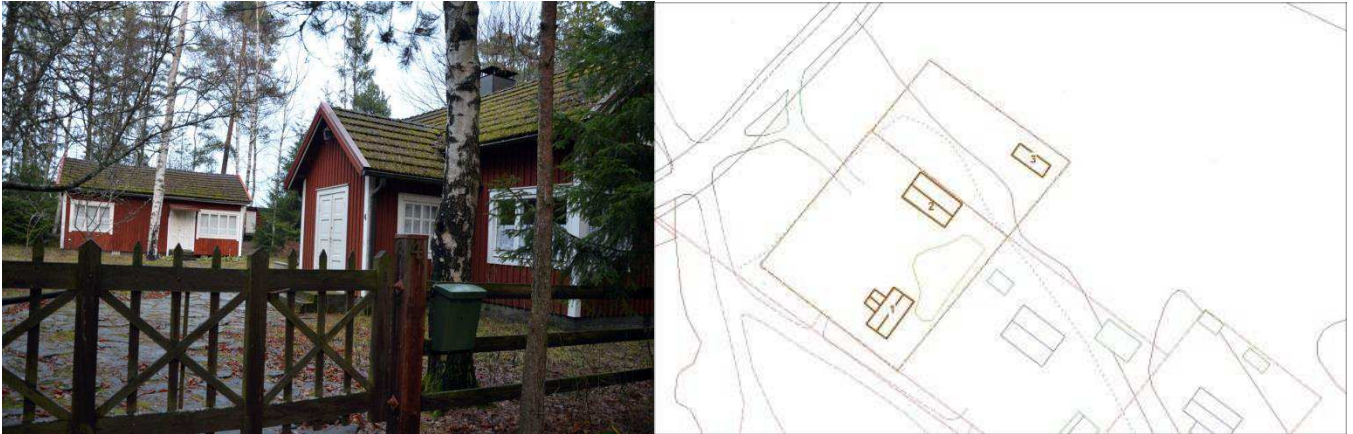
Tiivis, 1930- ja 1940-luvuilla rakennettu kesäasutuskokonaisuus edustaa rakennusaikansa henkeä. Rakennukset ovat pieniä viikonloppumajoja, jotka rakennettiin reippaan ulkoilmaelämän tukikohdiksi. Niukkailmeisten rakennusten ominaispiirteitä ovat Linnainmaa pois lukien satulakatto, mittakaava, puuvuoraus, nurkan ympäri kiertyvät tai kuistin nauhaikkunat. Kokonaisuuden rakentuminen liittyi Levon torppien itsenäistymiseen ja Yyterin hiekkarantaan sekä yleisellä tasolla kaupungistumiseen ja 1930-luvun muuttuvaan kesäasutuskulttuuriin, jota sävyttivät funktionalismin ohella 1930-luvun lama ja sotavuodet. Kokonaisuudella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvoluokka: aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1930- ja 1940-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuositukset: Kesäasunnot muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka olisi hyvä huomioida aluemerkinä kaavoituksessa. Rakennustasolla tulisi korjauksissa ja muutoksissa huomioida 1930- ja 40-lukujen rakentamisen piirteet ja henki. Ominaispiirteitä ovat kattomuoto, mittakaava, materiaalit, värit, ikkunajako ja niukka koristelu.

29.05.2015

4.7.1 Naskali

Kuva ja asemapiirros: Naskalin kesäasunnot ja liuskekivipihaa lounaasta, portilta kuvattuna. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.kesäasunto ja sauna, 2. kesäasunto, 3. ulkokuone/talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-108 ja -1-143, Naskali. Saunalantie 4

Historiallinen luonne: kesäasunto 1940/50-luku

Kuvaus: Pihapiirissä on kaksi 1940-luvulla rakennettua pientä kesäasuntoa ja tontin taakseen sijoittuva hieman nuorempi, pulpettikattoinen ulkokuone. Pihapiirin ominaispiirteet syntyvät punaisista, tiilikattoisista rakennuksista ja pienen nurmipihan liuskekivilaatoituksesta. Piha rajautuu luonnonpuustoon ja tonttia rajaavaan puuaitaan.

Historia: Naskalin tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1940. Tontin hankki ja kesäasunnon rakensi porilainen autokouluyritystä Wilhelm Sallakivi. Häneltä kesäasunto siirtyi pojalle Eero Sallakivelle, joka edelleen omistaa sen.

Pienikokoisessa, n. 4x8 m. rankorakenteisessa rakennuksessa on matala betonisokkeli ja sen runko on vuorattu punaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Ikkunat ovat 2-3 ruutuiset pystyjakoiset vaakaikkunat, osa niistä sijoittuu rakennuksen nurkkiin. Rakennuksessa on umpikuisti, jossa on pieniruutuinen ikkuna ja paripeiliovet. Satulakatto on katettu betonitiilellä. Rakennus 2 on vastaava, joskin pienikokoisempi ja ilman kuistia. Rakennuksessa on sauna, kamari ja keittokomero. Rakennus on rakennettu 1940-luvulla.

29.05.2015

Kuvat: Näkymä pihaan luoteesta ja oikealla toinen kesäasunto, johon kuuluu kaksi huonetta ja nurkkakuisti.

Informantti: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 21.1. 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Naskali

Kesäasunnon pihapiiri 1940/50-luvulta, rakennuskannassa nähtävissä maaseudun perinteistä pienrakentamista sekä nauhamaisissa nurkkaikkunoissa ajan funkkispiirteitä. Kokonaisuus on hyvin säilynyt ja aikaansa edustava.

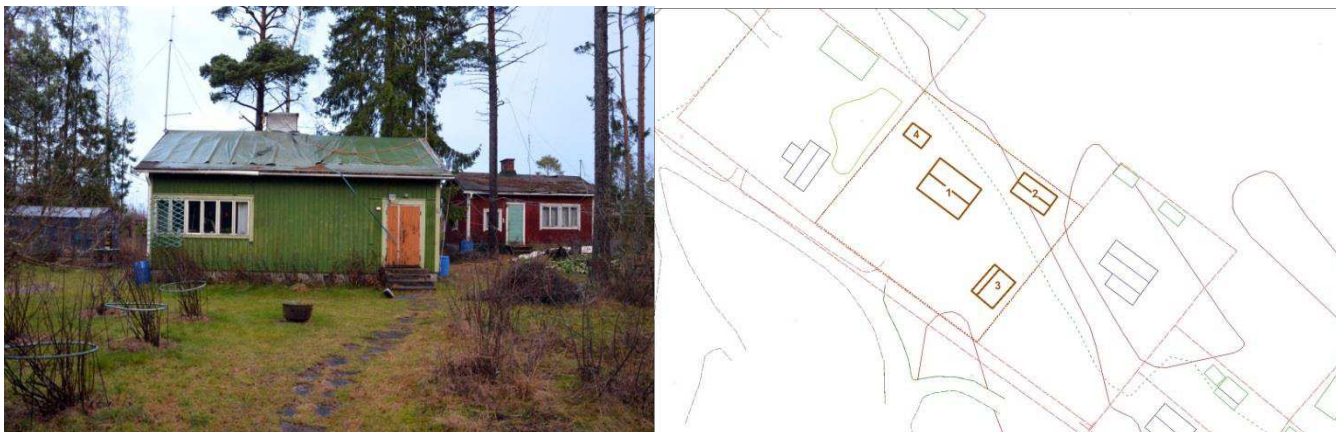
Arvoluokka: kiinteistö: II

aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1940/50-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Kahden kesäasunnon muodostama kokonaisuus olisi hyvä turvata pihapiirin aluemerkinällä. Pihan ja rakennusten huomioitavia ominaispiirteitä ovat rakennusten värit, peiterimavuoraus, ikkunajako ja -tyyppi, tiilikatto ja liuskekilvatoitus. Naskali on osa Fatijärven tuntumaan 1940-luvulla rakentunutta kesäasutusaluetta, jonka säilyminen kokonaisuutena olisi hyvä turvata aluemerkinällä. Korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.7.2 Pirkkola

Kuva ja asemapiirros: Pirkkolan kesäasunto lounaasta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. sauna, 3. vapaa-ajan rakennus, 4. kasvihuone

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-109 Pirkkola. Saunalantie 6

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1940-luku

Kuvaus: Loivassa rinteessä on 1940/50-luvulla rakennettu peiterimavuorattu kesäasunto ja sauna sekä 1970-luvulla rakennettu lakatulla hirsipaneloinnilla vuorattu vapaa-ajan rakennus sekä nuorempi kasvihuone. Avoimessa nurmipihassa on marjapensaita ja koristekasvillisuutta sekä luonnonpuustoa. Tonttia rajaa lounaisreunalla puuaita. Pihapolku on päällystetty liuskekivellä.

Historia: Pirkkolan tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1940. Kesäasunnon rakensi 1940-luvulla sähkölaitoksella töissä ollut Vaimala-niminen henkilö. Häneltä kesäasunto siirtyi nykyiselle omistajalle, rovasti Paavo Tarnalle.

Kesäasunto, 1940-luku

Matalalle betonisokkelille rakennettu ran-
korakenteinen rakennus, n. 6x9 m., on
vuorattu voimakkaan vihreäksi maalatulla
peiterimavuorauksella. Rakennuksen
nurkka-, ovi- ja ikkunalistat ovat vaalean-
vihreät. Ikkunat ovat vanhat, nauhamaiset
vaakaikkunat pystyjaolla. Satulakatto on
katettu kolmiorimahuovalla, kattoa kun-
nostetaan parhaillaan. Rakennuksen pää-
dyssä on 1920-luvun kolmella ikkunalla
varustettu peiliovi, Eteläsivun nurkkaan
sijoittuva sisäänkäynti on 1970-luvulta,
jolloin kulmassa oleva pieni kuisti muutet-
tiin nykyiseen asuunsa. Kulman sisäänve-
to, kuistin rajat näkyvät vielä vuoraukses-
sa.

29.05.2015

Sauna ja kamari

Saunarakennuksessa on osittain betonisokke-
li, runko on vuorattu punaiseksi maalatulla
peiterimalla, ikkunat ovat vanhat, 2-ruutuiset
pystyikkunat, joita on myös yhdistetty leve-
äksi ikkunaksi. Vaakapaneloitu ovi, satulakat-
to katettu huovalla.

Kuva: kesäasunto ja saunarakennus itäpuo-
lta.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1. 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot, toimenpiteet: Pirkkola

Kesäasunnon puurakenteinen pihapiiri 1940/50-luvulta. Nauhaikkunoissa ja vaakapeili-
sessä ulkovessa näkyy sotia edeltäneen funktionalismin piirteitä. Kokonaisuus, kesäasun-
to ja saunakamari, on kohtuullisesti säilynyt ja aikaa edustava.

Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1940/50-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Naskalin kesäasunto ja saunarakennus ovat osa Fatijärven tun-
tumaan 1940- luvulla rakentunutta kesäasutusalueutta, jonka säilyminen kokonaisuutena
olisi hyvä turvata aluemerkinällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioi-
da rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.7.3 Saunala

Kuva ja asemapiirros: Saunalan kesäasunto lounaasta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2-3 talousrakennukset

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-878, Saunala. Saunalantie 10

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1940/50-luku

Kuvaus: Fatijärveen viettävässä rinteessä on 1940/50-luvulla rakennettu kesäasunto sekä kaksi pienehköä talousrakennusta. Nurmipiha, hieman koristekasvillisuutta ja luonnonpuustoa.

Historia: Saunalan tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1940. Kesäasunnon rakennutti Uniluodossa kauppaa pitänyt kauppias Väinö Arasto. Häneltä kesäasunto siirtyi 1980-luvulla palopäällikkö Jarmo Kivistölle.

Kesäasunto, 1940-luku

Matalalle betonisokkelille rakennettu rankorakenteinen rakennus, n. 5x8 m., on vuorattu vaaleanruskeaksi maalatulla vaakapaneloinnilla. Rakennuksen järven puolella on pitkä, nauhaikkunoilla ja pulpettikatolla varustettu lasikuisti. Kuistin ikkunat ja vasikallinen peiliovi ovat vanhat. Rakennuksen nurkka-, ovi- ja ikkunalistat ovat tummanruskeat. Ikkunat ovat asuintiloissa 3- ruutuiset vaakaikkunat 1900-luvun jälkipuoliskolta. Satulakatto ja kuistin pulpettikatto on katettu uudehköllä profiilipellillä. Rakennus on kohtuullisesti säilynyt, julkisivussa on nähtävissä joitakin ikkuna- ja ovimuutoksia. Kuvat: kesäasunto länsipuolelta ja näkymä Fatijärvelle.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1., 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Saunala

Kesäasunto 1940/50-luku. Satulakattoinen, lasikuistilla varustettu rakennus on säilynyt kohtuullisesti aikakautensa asussa. Kiinteistö on osa Fatijärven kesäasunnot - arvoaluetta, ja sillä on historiallisia ja maisemallisia arvoja osana kokonaisuutta.

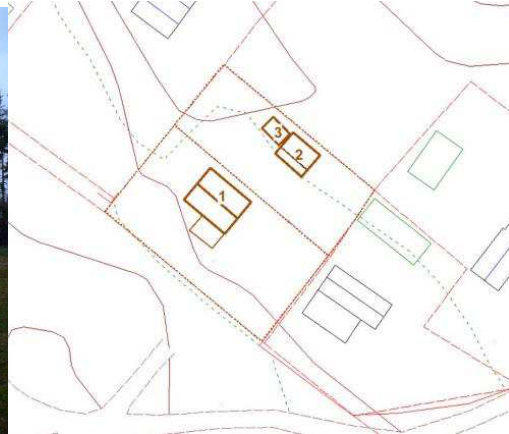
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1940/50-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Saunalan kesäasunto on osa Fatijärven tuntumaan 1940- luvulla rakentunutta kesäasutusaluetta, jonka säilyminen kokonaisuutena olisi hyvä turvata aluemerkinällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.7.4 Timola

Kuva ja asemapiirros: Timolan kesäasunto eteläpuolelta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.kesäasunto, 2. sauna, 3. liiteri

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-106 ja -1-141 Timola, Saunalantie 10

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1940/50-luku

Kuvaus: Fatijärveen viettävässä rinteessä on 1940/50-luvulla rakennettu kesäasunto sekä nuorempaa rakentamista edustavat liiteri- ja sauna- ja ulkokuonerakennukset. Piha on avoin nurmipiha, jossa on yksittäisiä luonnonpuita.

Historia: Timolan tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1940. Kesäasunnon ensimmäinen omistaja oli Karemo. Hänen jälkeensä kesäasunnon pitkäaikainen omistaja oli Matti Laanti, joka oli Mäntyluodossa tullipäällikkönä. Nykyiselle omistajalle, Pomarkkulaiselle maanviljelijä Markku Kambergille Timola siirtyi 2000-luvun alussa.

Kesäasunto 1940-luku, 2000-l

N. 5x8 m suuruinen rakennus on rakennettu betonitolpille, joiden välit on muurattu sekalaisista luonnonkivistä. Rankorakenne on vuorattu vaaleankellertävällä peiterimalla, ikkuna, ovi- ja nurkkalistat ovat valkoiset. Rakennuksessa on katettu terassi, joka on rakennusta nuorempi. Rakennuksen ikkunat ovat 2-4 ruutuiset ja ne muodostavat nauhamaisen rakenteen rakennuksen etelänurkalle. Osa ikkunoista on uusittu myöhemmin. Satulakatto on katettu tiilikuvioidulla peltikatolla.

Rakennuksen alkuperäiset ominaispiirteet ovat tunnistettavissa, muutoksia edustavat tiilikattojäljitelmä, kookas avokuisti, ikkunat ja ulko-ovi.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Timola

Kesäasunto 1940/50-luku. Satulakatto, luonnonkivisokkeli, etelänurkassa funktionalis-
miin viittaava nauhaikkuna. Rakennus on säilynyt kohtuullisesti aikakautensa asussa.
Kiinteistö on osa Fatijärven kesäasunnot -arvoaluetta, ja sillä on arvoa osana aikakauden
rakennuskokonaisuutta ja maisemaa.

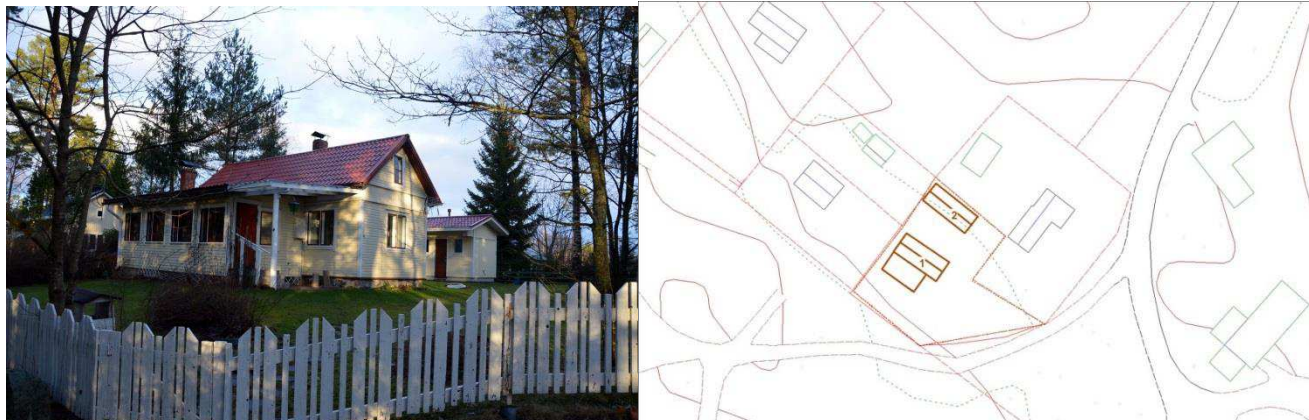
Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1940/50-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Timolan kesäasunto on osa Fatijärven tuntumaan 1940-luvulla
rakentunutta kesäasutusaluetta, jonka säilyminen kokonaisuutena olisi hyvä turvata
aluemerkinnällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan
ominaispiirteet, mittakaava ja materiaalit.

29.05.2015

4.7.5 Sylvilä

Kuva ja asemapiirros: Sylvilän kesäasunto eteläpuolelta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. talousrakennus

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-850 Sylvilä, Hiekkalantie 3

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1930-l, kuisti 1960-luku

Kuvaus: Tasaisella, nurmipintaisella tontilla on 1930-luvulla rakennettu kesäasunto, jonka kookas lasikuisti on ilmeisesti 1950-luvulta. Tontin takaosassa on uudehko talousrakennus. Avointa nurmipihaa rajaa valkoinen puuaita.

Historia: Sylvilän tontti on erotettu Skärsundin tilasta vuonna 1936. Kesäasunnon ensimmäinen omistaja oli Porissa kultasepänliikettä pitänyt Lappi & Lappi. Häneltä kesäasunto siirtyi sodan jälkeen Rosenlewin paperitehtaan työnjohtajalle Torsten Norosteelle. Hänen jälkeensä pitkäaikaiseksi omistajaksi tuli neiti Sylvi Piipari 1960-luvun alkupuolella. Nykyiselle omistajalle Pertti Lusalles kesäasunto siirtyi 2000-luvun alku.

Kesäasunto, 1940-l/1960-l

Kesäasunto n. 4x9 m, on rakennettu karkeasti lohkotuista kivistä muuratulle sokkelille. Rakennuksen runko on vuorattu vaaleankellertävällä, kolmiosisella vaaka/pystypaneloinnilla. Nurkka-, ikkuna- ja vaakalistat ovat valkoiset. Ikkunat ovat 2-ruutuiset vanhat pystyikkunat, väriltään ruskeat, karmi valkoinen. Rakennuksessa on mahdollisesti sotien jälkeen rakennettu pulpettikattoinen, betonisokkelille ja -tolpille rakennettu lasikuisti, jossa on tuuletusikkunalla varustetut 2-ruutuiset vaakaikkunat. Kuistin ulko-ovea suojaava valokate on uudehko. Rakennuksen satulakatto ja kuistin pulpettikatto on katettu tiilikuvioidulla peltikatteella. Rakennus on säilynyt kohtuullisesti 1940- ja 1960-lukujen asussa.

Rakennuksen näkyviä muutoksia ovat tiilijäljitelmäkatto ja ulko-oven valokate.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Sylvilä

Kesäasunto 1940/50-luku. Kapearunkoinen, satulakattoinen, luonnonkivisokkelille rakennettu ja pystyikkunoilla varustettu kesähuvila muistuttaa aikakauden mäkitupia. Kesäasunnoksi rakennettu kuistillinen rakennus on säilynyt kohtuullisesti aikakautensa asussa. Kiinteistö on osa Fatijärven kesäasunnot -arvoaluetta ja sillä on arvoa osana aikakauden kokonaisuutta ja maisemaa.

Arvoluokka: kiinteistö: III

aluekokonaisuus: II (Fatijärven kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Sylvilän kesäasunto on osa Fatijärven tuntumaan 1940-luvulla rakentunutta kesäasutusaluetta, jonka säilyminen kokonaisuutena olisi hyvä turvata aluemerkinällä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet ja materiaalit.

29.05.2015

4.7.6 Linnainmaa

Kuva ja asemapiirros: Linnainmaa kaakosta kuvattuna sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. sauna- ja kamarirakennus.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-147 Hiekkala, Hiekkalantie 6c

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1940-l, laajennus 1950-luku

Kuvaus: Tasaisella, hiekka- ja nurmipintaisella tontilla on 1940-luvulla rakennettu rapattu kesäasunto, matalampi laajennusosa on 1950-luvulta. Tontin takaosassa on peiterimavuorattu saunamökki. Pientä nurmipihaa rajaa puuaita ja eteläpuolella muutama koi-vu, havupuu ja kataja. Sisäänkäynnin yhteydessä on käytetty liuskekiveä.

Historia: Tottilan tontti on erotettu Skärsundin tilasta 1940. Kesäasunnon rakennutti porilainen kauppias Olli F. Linnainmaa, jonka 1928 aloitettu kauppatoiminta kasvoi sotien jälkeen yritysryppääksi, johon kuului myymälöitä, kahviloita ja leipomo. Linnainmaa perusti Suomen ensimmäisen itsepalvelumyymälän Porin Isolinnankadulle 1949. Vanhempi osa Linnainmaan kesäasuntoa ja katos rakennettiin muistitiedon mukaan toisen maailmansodan aikana sotilaiden voimin. Rankorakenteinen runko vuorattiin pakkauslaatoista otetulla laudanpätkillä, joiden päälle tuli kanaverkko ja rappaus. Pihan takaosassa oleva sauna ja kamari rakennettiin sodan jälkeen, kesäasunnon laajennus 1950-luvulla. Linnainmaa piti huvilaa 1950-luvun jälkipuoliskolle, jonka jälkeen se siirtyi Mäntyluodon asemapäällikkö Manne Karisjoelle. Pihlavassa toimivan matkustajakoti Tiiran omistaja osti huvilan sijoitusmielessä 1980-luvulla. Laman seurauksena kiinteistö siirtyi Osuuspankille, jolta nykyiset omistajat ostivat sen 1990-luvun lopulla.

Kuva: Kesäasunnon tiejulkisivu kaakosta kuvattuna. Korkeamman, vanhan osan ikkunat, 8- ja 12 ruutuiset, sijoittuvat rakennuksen eteläkulmaan.

29.05.2015

Kesäasunto, 1940-l, laajennus 1950-l

Yksikerroksinen rakennus on rakennettu kahdessa vaiheessa. Vanhempi osa, n. 4x7 metriä, on korkea ja pulpettikattoinen rakennus, jonka julkisivussa valkoinen, tasainen rappaus. Rakennuksen karkeammin rapattu sokkeli on ruskea. Rakennukseen kuuluu matala, betonista valettu kellaritila. Rakennuksessa on kapea räystäs, jossa on pieni profiililista. Pulpettikaton profiilipeltikate on rakennusta nuorempi. Piipussa on vanha pellitys. Ikkunat sijoittuvat rakennuksen eteläkulman nurkkiin, jossa on 8- ja 12 ruutuiset pystyikkunat. Ikkunat ovat rakennusta vanhemmat puuikkunat, tuplat, ei vuorilautoja. Ikkunoiden ylä- ja alapuolella on kapea metallilista vedenohjaimena. Katoksen suojaamassa ulko-ovessa on 5 vaakaikkunaa. Sisätiloissa on yksi huone, pieni keittiö ja eteinen. Rakennus on rakennettu muistitiedon mukaan toisen maailmansodan aikana.

Kuvat: Linnainmaan kesäasunnon funkkisdetaljeja: eteläpuolen nurkkaikkuna, katos, ulko-ovi ja ikkunoiden metalliset räystäälistat.

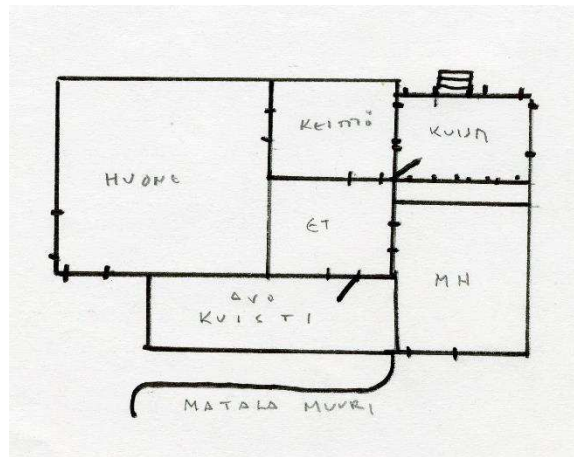

Vanhan osan pohjoispuolelle sijoittuvassa, makuuhuoneen ja kuistin käsittävässä matalammassa laajennusosassa on samoja piirteitä kuin vanhassa osassa; loiva pulpettikatto, konesaumattu peltikate, kapea räystäs, tummanruskea sokkeli ja valkoinen rappaus. Rakennuksen takaosaan sijoittuvassa betonipilareille rakennetussa kuistissa on käytetty kapeaa pystypanelointia. Kuistinoven kevyissä metalliportaissa on ajalle tyypillinen putkesta taivutettu metallikaide. Ikkunat ovat 2-3 ruutuiset vaakaikkunat. Laajennus on rakennettu sodan jälkeen, mahdollisesti 1950-luvun puolella.

Kuva yllä: Kesäasunto pohjoispuolelta kuvattuna, vanhempi, umpinainen osa jää oikealle. Vasemmalla on sotien jälkeen valmistunut, vaakaikkunoilla ja kapealla puupaneloinnilla vuorattu terassi.

Rakennuksen vanhassa osassa on tiejulkisivun puolella ulko-ovea suojaava metallipilareiden kannattama katos, sitä rajaava matala, kaareva betonimuuri sekä liuskekivilaatitus. Pylväiden väliin jää puinen, diagonaalikuvioitu säleikkö. Funktionalismista vaikutteita saanut vanha osa poikkeaa selkeästi alueen muista kesäasunnoista. Uudisosa on sovitettu vanhaan, mutta on kuitenkin täysin tunnistettava 1950-luvun rakennusosa. Rakennuksen eri-ikäiset osat ja ovat hyvin säilyneet rakennusajan hengessä. Näkyviä muutoksia ovat vanhan osan kattomateriaali ja vähäinen räystääsmuutos.

29.05.2015

Pohjapiirros: Kesäasunnon huonejako, käsivaralta tehty. Sisätiloissa on vaaleat katto- ja seinäpinnat, kapea listoit-
tus. Uudisosassa on kuistin sisäpin-
noissa kapeaa, maalattua panelointia
sekä kiinteät komerot. Keittiön kaapit
ovat vanhat.

Saunamökki, 1940-luku

Keltainen peiterimavuoraus, 3-ruutuiset
vaakaikkunat, satulakatto katettu profiili-
pellillä. Pohjoispäädyn korkeassa avokuis-
tissa on pulpettikatto ja puuaita.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 21.1. 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Hiekkala

Kesäasunto 1940- ja 1950-luku. Kahdessa vaiheessa rakennettu kauppias Olli F. Linnain-
maan funkkishenkinen kesäasunto on tyyli- ja arkkitehtuuriltaan alueella harvinainen. Rakennuksen
materiaaleissa, detaljeissa ja kokonaisuudessa, laatikkomaisessa ja vaakasuuntaan
painottuneessa muodoissa on selviä kahden eri aikakauden funktionalismin piirteitä.
Vanha osa on tyyppillinen, ajan ihanteiden mukainen pieni viikonloppumaja. Rakennuk-
sen eri-ikäiset, 1940-luvun ja 1950-luvun osat ovat säilyneet hyvin rakennusaikansa
asussa. Pihapiiriin kuuluva saunakamari (1940-l) edustaa rakentamisaikansa perinteistä
puurakentamista. Rakennuksella on rakennushistoriallista ja henkilöhistoriallista arvoa.
Kiinteistö on osa Fatijärven kesäasunnot -arvoaluetta.

Arvoluokka: kiinteistö: I

aluekokonaisuus: II (Fatijärven 1940/50-luvun kesäasutus)

Toimenpidesuosituks: Kesäasunnon säilyminen tulisi turvata rakennuskohtaisella kaa-
vamääräyksellä. Rakennuksen alkuperäiset ominaispiirteet, rakennusosat, värit, mate-
riaalit ja detaljit tulee huomioida tulevissa kunnostustöissä. Linnainmaa on osa Fatijär-
ven tuntumaan 1940- luvulla rakentunutta kesäasutusalueutta, jonka säilyminen kokonai-
suutena olisi hyvä turvata aluemerkinä.

29.05.2015

4.8 Friman

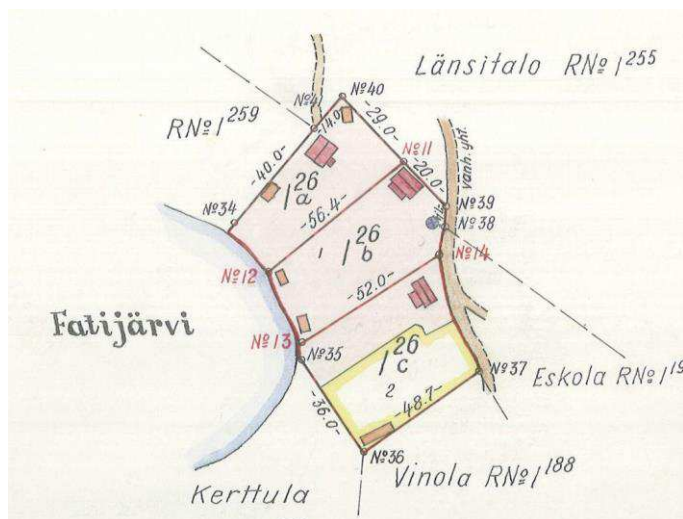
Kuvat: Frimanin kesäasunnon pihapiiri lounaasta kuvattuna, mäkituvan aika, entinen peltoalue näkyy edelleen avoimena tilana. Oik. Frimanin rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. rantasauna (Friman), 3. talousrakennus ja sauna (Päivölä)

Kiinteistötunnus ja osoite rek. 609–454-1-566 Friman, Länsitalontie 15

Historiallinen luonne: mäkitupa, huvila n. 1880-/1920-l

Kuvaus: Tonttia rajaa perinteinen säleaita.

Historia: Frimanin noin 0,23 ha mäkitupatontti lunastettiin ja erotettiin Yyterin kartanon maista 1920-luvun alkupuolella, jolloin vuokra-alueiden lunastaminen itsenäiseksi oli tullut mahdolliseksi. Lunastushetkellä sen omisti mäkitupalainen Manda Friman, joka oli tällöin asuttanut aluetta jo noin 40 vuotta. Tontti käsitti 1900-luvun alkupuolella pienen asuinrakennuksen (nyk. Frimanin huvila) ja rantaan ulottuvan pienen peltoalueen. Tontin itsenäistymisen jälkeen länsireunalle rakennettiin toinen pihapiiri ja eteläreunalle nykyinen Parolan kesäasunto. Frimanin kesäkäyttö alkoi jo ennen sotia kun ”Fanni” Julin hankkii mäkituvan. Sisärukket ja kälyt rakensivat tontille kesärakennuksia. Vuonna 1967 Friman jaettiin kolmeksi tontiksi; Päivöläksi, Frimaniksi ja Parolaksi. Päivölän ja Frimanin omistajiksi tulivat tällöin Sulo ja Alli Joukamaa. Päivölän rakennuksista on säilynyt vain pitkä talousrakennus/kamari.

Kartta: Frimanin tontin lohkominen 1966/67. Kiinteistötietojärjestelmä, MML2015

29.05.2015

Mäkitupa/kesäasunto 1880-/1920-/2000-l

Asuinrakennus, n. 5x9 metriä ja sen kuisti on rakennettu matalalle, sekalaisista kivistä muuratulle kivijalalle. Rakennuksen itäpäähän sijoittuvan 2000-luvun lopun 5x4 m laajennusosan sokkeli on tehty lecaharkkoista. Laajennusosan päällä on puuaidalla rajattu terassi. Vanhan osan hirsirunko, kuisti ja uudisosa on vuorattu keltaiseksi maalatulla vaakaneloinnilla, vintinpäädyt ovat pystypaneloidut. Rakennuksen nurkka-, ikkuna- ja vaakalistat ovat valkoiset. Asuinosaan Ikkunat ovat T-jakoiset, jossa yläikkuna on jaettu edelleen kolmeen osaan pystypianoilla. Alkuperäinen

ikkuna on säilynyt kuistin sisätiloissa, muut ikkunat ovat uusittu. Satulakatto kahdella frontonilla on katettu palahuovalla. Uudistuksia edustavat ikkunat ja itäpään kylkiäinen. Alhaalla on vanhalla puolella keittiö ja huone, uudisosassa makuuhuone ja pesuhuone. Ylhäällä on kolme pientä huonetta. Sisätilat ovat uudistuneet, vanhempaa kiinteää sisustusta edustavat peiliovet ja yksinkertainen tiiliuuni.

Kuva: rantasauna

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelu 21.1. 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Friman

Friman, vanha mäkitupa ja kesäasunto 1880-/1930-l. Levon ensimmäisiä mäkitupia edustava Friman on uudistettu ja korotettu kesäasunnoksi 1930-luvulla ja edelleen laajennettu 2000-luvulla. Kohteella on maisemallista ja historiallista on arvoa Levon torppa- ja kesäasutuskauden edustajana.

Arvoluokka: kiinteistö: II
aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuositukset: Pihapiirin ominaispiirteet, kesäasunnon ja kahden talousrakennuksen muodostama kokonaisuus olisi hyvä turvata aluemerkinä. Pihapiiriin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet ja materiaalit.

29.05.2015

4.9 Parola

Kuva ja asemapiirros: Parolan kesäasunto eteläpuolelta sekä rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. rantasauna, 3. talousrakennus.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-567 Parola, rantasauna 609–454-1-xx Länsitalontie 17

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1930-luku, rantasauna 1950-luku.

Kuvaus: Länsitalontien varrelle, Fatijärveen rajoittuvalle tontille on rakennettu 1930/40-luvulla kesäasunto, rantasauna ja talousrakennus. Tonttia rajaa tien suunnassa valkoiseksi maalattu säleaita. Avoin nurmipiha, muutamia koristekasveja ja puita. Pihan reunalla kookasta luonnonpuustoa, kuusia ja mäntyjä.

Historia: Parolan tontti on entistä Frimanin mäkituvan peltoaluetta. Kesäasunto on rakennettu 1930- ja 1940-luvulla. Huvilan rakennuttivat Rosenlewillä varastopäällikkönä ollut Ville Parola ja hänen vaimonsa Kerttu Parola, joka oli yksi Frimanin omistavan Fanni Julinin tyttäristä. Heiltä kesäpaikka siirtyi pojalle Olli Parolalle ja hänen vaimolleen Pirkko Parolalle, joilla se on edelleen. Parola erotettiin viereisestä Friman-nimisestä tontista 1967.

Kesäasunto, 1930-luku, kuisti 1950-luku

Puolitoistakerroksinen kesäasunto, n. 4,5x8,5 m, on rakennettu matalalle betonisokkelille. Rakennuksessa on järven puolella runkoa hie-
man nuorempi, pulpettikattoinen kuisti. Rankorakenteinen runko on vuorattu keltaiseksi maalatulla peiterimavuorauksella. Ikkunat ja ulko-
ovi ovat punaiset, ikkuna- ja nurk-
kalistat valkoiset. Mansardikatto on katettu palahuovalla. Ikkunat ovat 3-ruutuiset vaakaikkunat, lukuun ottamatta länsikulman ikkunaa, jossa kolmiruutuinen ikkunan jatkeena on viisiruutuinen, jolloin rakennuksen kulmaan on saatu vaikutelma kulman ympäri jatkuvasta

nauhaikkunasta. Rungon ikkunat ovat kitattuja, kuistin puulistalla varustettuja. Portaat betonia.

Rantasauna, 1940/50-luku

Kulmasta sisäänvedetyllä terassilla varustettu rantasauna on rakennettu matalalle betonisokkelille. Lyhytnurkkainen hirsi-runko on vuoraamaton ja punaiseksi maalattu. Nurkka-, ikkuna- ja ovilistat sekä terassin pylväät ovat valkoiset. Punaiseksi maalatut Ikkunat ovat kolmiruutuiset, pystyputteiset vaakaikkunat. Terassin seinissä on keltaiseksi maalattu peiterimavuoraus, ovissa kapea pystypanelointi. Terassin leikkausprofiiloitu säleaita on rakennusta nuorempi. Alhaalla on sauna ja kamari, yläkerrassa vinttikamari, johon on sisäänkäynti eteläpäädyn teräsputkirunkoisia portaita pitkin. Por-

rasaskelmat, ylätaso ja aita ovat maalaamatonta puuta. Vinttikamarin ulko-ovi pysty-paneeloitu, oven yläosassa on ikkuna. Sauna on rakennettu 1950-luvulla.

Talousrakennus, 1950-luku

Pulpettikattoinen, vaakapaneloitu talousrakennus on rakennettu matalille betonitolpille. Vuoraus on punainen, ovet mustaksi maalatut ja vaakapaneloidut. Rakennuksessa on lyhyet räystäät, kattomateriaalina on aaltopelti.

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1., 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Parola

Kesäasunnon pihapiiri 1930-l. Kesäasunto yhdistelee 1910- ja 1930-lukujen tyyliä, joiden tunnusmerkkejä ovat mm. mansardikatto, ikkunajako ja nauhaikkunat. Funkkipiirteitä omaavat rantasauna ja talousrakennus ovat samalta aikakaudelta kesähuvilan kanssa. Pihapiirin kokonaisuus on hyvin säilynyt ja rakennusaikaansa edustava. Parolalla on historiallisia ja maisemallisia arvoja.

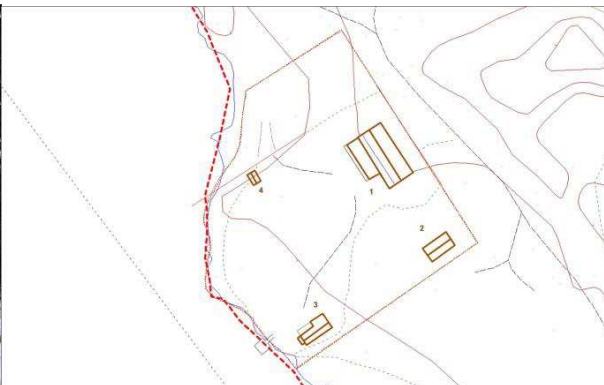
Arvoluokka: kiinteistö: II

aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuosituks: Pihapiirin ominaispiirteet, kesäasunnon ja kahden talousrakennuksen muodostama kokonaisuus olisi hyvä turvata pihapiirin aluemerkinällä. Pihapiirin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet ja materiaalit

29.05.2015

4.10 Seipinkrooppi

Kuva ja asemapiirros: Seipinkroopin vapaa-ajan rakennukset samannimisen lammen rannalla. Oikealla rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1. kesäasunto, 2. talousrakennus, 3. rantasauna, 4. leikkimökki

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-372, Huvikumuntie 124

Historiallinen luonne: kesäasunto, 1950-l

Kuvaus: Seipinkroopin rantaan rajautuvalla tontilla on kookas huvilarakennus, talousrakennus, rantasauna ja leikkimökki 1950-luvulta. Rakennukset ovat satulakattoisia ja niissä on vihertäväksi maalattu mineriittivuoraus. Rakennuksia yhdistää avoin nurmipiha, jossa kasvaa muutamia suuria mäntyjä, kuusia ja katajapensaita sekä joitakin koristepensaita. Rantaa on ruopattu.

Historia: Seipinkrooppi on erotettu Uparon tilasta vuonna 1961. Huvilan rakennutti kauppaneuvos Halvar Hacklin, W. Hacklin Oy:n toimitusjohtaja. Myöhemmin kiinteistö on ollut pitkään myynnissä.

Kesäasunto, n. 1950

Kesäasunto on rakennettu loivaan rinteeseen betonisokkelille. Rakennus on vuorattu vihreäksi maalatuilla palamineriittilevyillä. Ikkunat ovat 1- ja 2-ruutuisia pystyikkunoita. Satulakatto on katettu konesaumattulla pellillä, myös piiput ovat pellitetty. Rakennuksessa on rannan puolella pulpettikattoinen kuisti, jossa on 2-ruutuiset ikkunat. Kuistin jatkeena olevaa avoterassia/sisäänkäyntiä on muutettu, sen uudistuneita osia ovat mm. aita, katto ja valokate. Pohjoispuolella on toinen ulko-ovi, jota suojaa lippamainen katos. Itäpäädyssä on matalan vintin yhteydessä pieni

puulla vuorattu parveke. Länsipäädyssä on rombi-ikkunat. Rakennuksen ominaispiirteet ovat kaakkoiskulman terassia/sisäänkäyntiä lukuun ottamatta hyvin säilyneet.

29.05.2015

Kuvat: kesähuvila lännestä ja pohjoisesta

Informantit: Matti ja Atte Huhtaniemi, haastattelut 21.1., 19.3.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Seipinkrooppi

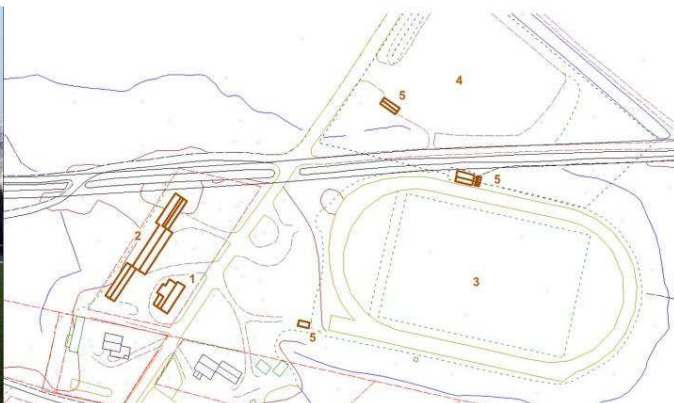
Kesäasunto, 1950-luku. Seipinkroopin kesäasunto ja talousrakennukset muodostavat yhtenäisen, 1950-luvun rakentamista edustavan kokonaisuuden, jonka ominaispiirteet ovat säilyneet hyvin. Rakennus liittyy Yyterin ja Levon alueen kesäasutuksen rakentumiseen 1930-luvulta aina 1950-luvulle. Huvilan rakennutti Hacklin-yhtiöiden toimitusjohtaja Halvar Hacklin. Kiinteistöllä on historiallisia ja maisemallisia arvoja.

Arvoluokka: kiinteistö: II
aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuositukset: Pihapiirin ominaispiirteet, mineriittipintaisten kesäasunnon ja talousrakennusten muodostama kokonaisuus olisi hyvä turvata pihapiirin aluemerkinä. Pihapiirin korjauksissa ja muutoksissa tulisi huomioida rakennusajan ominaispiirteet ja materiaalit.

29.05.2015

4.11 Levon urheilumaja ja -kenttä

Kuva ja asemapiirros: Levontorpan rakennukset idästä, urheilukentältä kuvattuna, matala rakennusryhmä enteilee jo tulevaa 1960-lukua. Oikealla rakennukset ja tontti. Pohjakartta: Porin kaupunki. 1.huoltorakennus, sauna ja pukusuojat, 2. majoitus- ja ruokalarakennus, 3. urheilukenttä, 4. luistelukenttä, 5. kenttärakennuksia.

Kiinteistötunnus ja osoite: rek. 609–454-1-385 Levontorppa, os. Levontie 31

Historiallinen luonne: urheilupaikat ja -rakentaminen, 1950- luku

Kuvaus: Levontien varrelle sijoittuvalla avoimella, nurmi- ja hiekkapintaisella tontilla on kaksi 1950- luvun jälkipuoliskolla rakennettua yksikerroksista urheilurakennusta, joihin sijoittuu toimisto-, sali-, ruokala- ja majoitustiloja. Rakennuksiin on tehty pieniä muutoksia 1980- ja 1990-luvulla. Pihassa on kaksi lipputankoa. Tien itäpuolelle jää samanikäinen urheilu- ja jalkapallokenttä, jonka juoksuradat ovat maapohjaiset ja kenttä nurmea. Nuorempia liikuntarakenteita ovat jääkiekkokenttä, hiihtoladut ja urheilukenttien pienet huoltorakennukset. Urheilualue rajautuu lehtomaiseen metsäalueeseen sekä pääosin 1950-luvulta olevaan Levon omakotiasutukseen. Nykyisin Levon leirikeskuksen omistaa Porin kaupunki.

Historia: Urheilukenttä ympäristöineen on entistä merenpohjaa, joka muuttui 1800-luvulla Levon maisemaan kuuluvaksi laajaksi rantaniityksi. Urheilukeskuksen rakentaminen liittyy Yyterin Mäntyluodon sataman sekä Kaanaan teollisuuden ja taajamien rakentamiseen sotien jälkeen. Teollisuus-, asuin- ja liikennarakentamisen ohella kunnalliset palvelut laajenivat, joita edustavat urheilu ja liikunta nousivat myös samaan aikaan rakentuvan hyvinvointiyhteiskunnan yhdeksi painopisteeksi. Aina vuoteen 1973 Mäntyluodon urheilukenttänä tunnetun alueen rakentaminen alkoi 1952 kun alue tasattiin. Varsinaisen kentän, jalkapallokenttä 60x90 ja 350 m juoksuradat, rakennustyöt alkoivat 1954 ja kenttä valmistui seuraavana vuonna. Urheilurakennusten tontti, Levontorppa on erotettu Uparon tilasta 1964. Mäntyluodon/Levon urheilukentän rakennutti Porin kaupunki. Urheilumajan huoltorakennuksen sekä ilmeisesti myös majoitus- ja ruokailurakennuksen rakennutti TUL 1950-luvun jälkipuoliskolla. Kaupungille urheilurakennukset siirtyivät 1979. Kentällä on toiminut urheiluseura Mäntyluodon Viri. 1950-luku, johon kentän ja urheilurakennusten rakentaminen liittyy, oli erittäin vireää aikaa ympäristössä. Mäntyluodon satamatoiminta laajeni, lisäksi urheilukentän pohjois- ja itäpuolelle sijoituvien kemian tehtaan, Kaanaan taajaman ja Mäntyluodon pikatien rakentaminen alkoi 1950-luvulla.

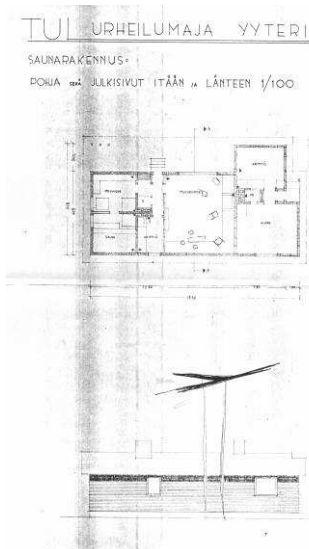
29.05.2015

Sauna/huoltorakennus 1955, Pentti Pajunen, wc-tilat 1984

Yksikerroksinen, pohjaltaan n. 8x16 m rakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille. Länsijulkisivultaan porrastuva, rankorakenteinen runko on vuorattu keltaiseksi maalatulla vinovuorilaudoituksella, ikkunat ovat 1-ruutuisia pystyikkunoita, jotka on kehystetty kapealla valkoiseksi maalatulla kehyksellä. Loivapiirteinen satulakatto on katettu huovalla, avoräystäät ovat pitkät. Länsipuolen sisäänkäyntiä suojaa pilareiden kannattama pitkä kattolape. Alkuperäiset ovet ovat ruskeita, pystypaneloituja puuovia. Rakennuksessa on tiloja joissa on kaupungin aikana ollut mm. sauna, pukuhuoneet sekä keittiö/toimistotila. Sisätiloja on muuteltu 1970- ja 1980-luvulla, alkujaan rakennuksessa oli poh-

joispäässä huoneen ja keittiön käsittävä asunto. Julkisivuun liittyy ikkunamuutoksia sekä rakennuksen länsisivulla oleva pieni, 1984 rakennettu laajennus, jossa on omilla ulko-ovilla olevat wc-tilat. Samalla itäpuolen julkisivusta tukittiin yksi ikkuna. Rakennuksen ominaispiirteet ovat säilyneet kohtuullisesti, nuoremman wc-tilan jäsentely noudattaa vanhaa julkisivua. Näkyviä uudisosa wc-tilojen ovet ja syöksytorvet. Porin kaupungin Teknisen palvelukeskuksen arkistosta löytyneet rakennuksen piirustukset ovat päivätty tammikuulle 1955, suunnittelijana Pentti Pajunen, saunarakennukseksi nimetty pohja- ja julkisivupiirustus on otsikoitu "TUL urheilumaja Yyteri."

Kuvat: Saunarakennuksen alkuperäinen piirustus ja rakennus lounaasta. 1984 rakennettu wc-siipi näkyy rakennuksen vasemmassa reunassa.

29.05.2015

Majoitus ja ruokailurakennus sekä vajarakennus 1950-l, laajennus painonnostotila 1991

Yksikerroksinen, pohjaltaan n. 7x60 m rakennus on rakennettu matalalle betonisokkelille. Rakennus porrastuu julkisivuiltaan kolmeen osaan, joista keskimäinen on ulkoneva. Rankorakenteinen runko on vuorattu vaaleankeltaiseksi maalatulla vinovuorilaudoituksella, ikkunat ovat 1-ruutuisia tuuletusikkunalla varustettuja vaakaikkunoita, jotka on kehystetty kapealla, valkoiseksi maalatulla kehyksellä. Loivapiirteinen satulakatto on katettu huovalla, avoräystäät ovat pitkät. Pohjoispään siipeen, ruokala/keittiöosaan kuuluu siiven mittainen, rakennuksen katon suojaama terassi. Keskimäisessä osassa on keskikäytävällä varustettuja majoitustiloja. Eteläpään siipi oli alkujaan vain

erillinen, todennäköisesti huoltorakennuksen kanssa samaan aikaan rakennettu varastoosa, joka yhdistettiin 1991 painonnostoon tarkoitetulla uudisrakennuksella majoitus-siipeen. Rakennus sai tällöin nykyisen yhtenäisen, symmetrisen asun. Vuonna 1998 eteläpään vajaosa muutettiin konesuojaksi. Rakennuksen alkuperäiset ovet ovat ruskeita, pystypaneloituja puuovia. Sisätiloissa on säilynyt ajalle tyypillisiä yksityiskohtia, joita ovat lakatut vaneriovet sekä kapea puupanelointi, jota on käytetty huoneiden seinissä ja sisäkatoissa. Kalusteet ovat pääosin uudempia. Rakennuksessa on 56 hengen majoitustilat, keittiö, ruokala, sauna, takkahuone, painonnostosali, sekä huolto- ja varastotiloja. Rakennus on säilynyt julkisivuiltaan kohtuullisesti, uudempia osia edustavat ulko-ovet, ikkunat, ulkolamput, terassin aita ja syöksytorvet. Rakennuksen aikaisempi väri on ollut tummemman keltainen. Rakennuksen alkuperäisiä piirustuksia ei löytynyt, todennäköisesti rakennus on rakennettu samoihin aikoihin kuin huoltorakennus (TUL urheilumaja).

Kuva: Vasemmalla kaavakartta v. 1984, jossa rakennukset ovat vielä erillisiä. Oikealla on eteläpäätyä, entisen vajarakennuksen kattotuolien päät viittaavat siihen että se olisi rakennettu viereisen sauna/huoltorakennuksen kanssa samaan aikaan. Vajarakennus ja kuvassa taustalla näkyvä majoitussiipi yhdistettiin 1991 painonnostotilalla, joka näkyy kuvassa korkeampana osana. Vuonna 1998 eteläpääty muutettiin konesuojaksi parioviineen.

29.05.2015

Urheilukenttä: Juoksuradat ovat alkuperäisessä kunnossa, hiekkapintaiset ja matalilla puurakenteilla rajatut. Pallokentän perustusrakenteita on kunnostettu. Kentän laidoilla, matalien vallien yhteydessä on kaksi vanhaa betoni- ja puurakenteista penkkiä.

Kuva: Urheilurakennukset koillisesta kuvattuna

Informantti: Matti Huhtaniemi, haastattelu 21.1.2015

Kulttuurihistorialliset arvot ja toimenpiteet: Levon urheilurakennukset

Mäntyluodon urheilukenttä, 1950-luku. Levoon 1950-luvulla toteutetut ja rakennusai-kaansa hyvin edustavat urheilu- ja majoitusrakennukset ovat tyypillinen osa sodanjälkei-sen Yyterin rakentamista. Rakennuksiin on tehty 1980- ja 1990-luvulla muutoksia, jotka noudattavat alkuperäisten osien jäsentelyä ja materiaaleja. Kaupungin urheilukenttä ja TUL:n urheilurakennukset ovat samalla ajan poliittisen järjestötoiminnan ja hyvinvoin-tiyhteiskunnan rakenteita, jossa urheilu- ja liikuntapaikkojen rakentamisella oli merkit-tävä rooli. Rakennuksilla on rakennushistoriallista, historiallista ja maisemallista arvoa.

Arvoluokka: kiinteistö: I
aluekokonaisuus: -

Toimenpidesuosituks: Matalien, ajalle tyypillisten urheilurakennusten säilyminen tulisi turvata kaavoituksessa. Rakennustasolla korjaus- ja muutostöissä tulee huomioida ajan ominaispiirteet, vinovuorilaudoitus, värit, avoräystäät, pylväät, niukka listoitius, sisään-käyntien suojaus, ikkunajako. Rakennusrungon porrastaminen tulisi säilyttää. Sisätiloissa kiinteä sisustus mm. lakattu puupanelointi tulisi huomioida. Pihapiirin mahdollisessa uu-disrakentamisessa tulisi huomioida pihapiirin ominaispiirteet, mittakaava, värit ja mate-riaalit.

5 Tulokset

5.1 Levo ja Yyteri, maiseman ja historian lähtökohtia

Meri-Poriin kuuluva Levon asemakaava-alue muodostaa monipuolisen kulttuurimaiseman Yyterinniemen kärjessä. Se on selkeästi vanhempi kuin sitä ympäröivät satama-, taajama-, teollisuus-, liikenne- ja vapaa-ajan maisemat. Alueen historia ja kehitys ovat parhaiten nähtävissä kaava-alueita halkovan Huvikummuntien varressa, jonka maisemasta löytyvät alueen kulttuuriympäristön keskeiset ominaispiirteet. Levon 1800- ja 1900-lukujen alkupuolella rakennettu maisema liittyy monipuolisesti aikakauden ilmiöihin; torpat, pellot ja tiet ovat osa Yyterin maatalous- ja kartanokulttuuria, mäkituvat ja omakotitalot Mäntyluodon sataman asutushistoriaa ja kesäasutus kaupungistumisen ja Yyterin hiekkarantojen historiaa.

Levon kulttuurimaiseman asutus- ja rakennuskerrostumat kattavat ajanjakson 1760-luvulta 1950-luvulle. Tämän jälkeen entisten torppien maatalous ja rakentaminen alkoivat hiipua ympäristön ja elinkeinojen muuttuessa. Levon historia ja sen rakennetun ympäristön kehitys kietoutuvat osaksi Yyterin kartanon, Mäntyluodon sataman, maanpuolustuksen ja Yyterin hiekkarantojen kesäasutuksen tarinoita. Alueen erityispiirre on sen topografia, merestä 1600-luvun jälkeen noussut maisema, joka määritteli maatalouden reunaehdot. Kaava-alueen maisemasta kadonnutta historiaa edustaa Karhusatama, joka jäi pois käytöstä 1600-luvulla maan kohoamisen vaikutuksesta.

Nykyinen, torppamaiseman jäänteitä, peltoja, tielinjoja ja asuinpaikkoja sisältävä maisema on vahvasti sidoksissa yhä muuttuvaan, merestä kohonneeseen maisemarakenteeseen. Maiseman runkona on moreenihiekasta muodostunut pitkä harjanne, joka 1600-luvulla oli niemenkärjen edustalla oleva luoto. Alueen torppakauden päätie, nykyinen Huvikummuntie, noudattaa näiden moreenialueiden reunamia. Pienet pellot raivattiin moreenialueiden väliin jääville alaville hiekkamaille, jotka olivat nousseet merestä 1800-luvun alkuun mennessä. Maankohoamisen 1700-luvun vaikutuksia ovat myös Fatijärven kumpuileva, metsittyyn dyynijakso sekä harjujärvien ketjuun kuuluvat Fatijärvi ja Seipinkroopi. Alueen linnoittaminen osana Mäntyluodon ja Suomen puolustusta 1910-luvulla keskittyi 1700-luvun lopun rantaviivaan ja moreenialueille.

Vanhasta torppa-ajasta kertovat supistuneen peltomaiseman yhteydessä Karisalmen, Länsitalon ja Vainelan pihapiireissä säilyneet rakennukset sekä vanhat maatalouden tielinjat, joista tärkein on Levoa ja kartanoa yhdistänyt kangastie, nykyinen Huvikummuntie.

Levon rakennuskannan ikärakenteessa painottuvat 1930- ja 1940-luvut, jolloin itsenäistyneiden torppien rakennuskanta uudistui ja ne maksoivat torpan lunastushintaa pois myymällä mäkitupien, kesäasuntojen ja omakotitalojen tontteja, joilla oli kysyntää Mäntyluodon sataman laajentamisen ja Yyterin hiekkarantojen virkistyskäytön laajetessa. Levoon rakentui tällöin omille alueilleen mäkitupamaisia mökkejä ja hieman suurempia omakotitaloja.

Kartanon torpat

Yyterin kartanon lukuisista torppa-alueista on säilynyt Yyterinniemen nykymaisemissa vain vähän jälkiä. Levon 1760- ja 1840-lukujen välissä perustetut neljä torppaa, peltojen jäänteet ja vanha yhdystie muodostavatkin merkittävän kulttuuriympäristön. Torppien yhteydessä on säilynyt vanhempaa hirsirakentamista, mm. riviaittoja, vilja-aittoja ja riihi.

Mäntyluodon satama

Toisen rakennus- ja käyttöhistorian kerrostuman muodostaa 1900-luvun asuinrakentaminen, joka alkoi mäkitupina torppakaudella ja kasvoi voimakkaasti Mäntyluodon sataman perustamisen ja erityisesti sen laajentamisen seurauksena 1930-luvulla. Työväen mäkitupien lisäksi 1930- ja 1940-luvuilla Kumpuludontien varteen rakennettiin suurempia asuinrakennuksia, omakotitaloja, joita rakensivat mm. Mäntyluodon sataman esimiestehtävissä olevat henkilöt.

Yterin Sannat

Levon kolmas merkittävä rakennusmaisema on kesäasutus, jota alkoi syntyä 1930-luvulla juuri itsenäistyneiden torppien maille. Kesämökkien rakentamisen taustalla vaikuttivat mm. Suomen kaupungistuminen, liikennereittien paraneminen ja yleinen kesäasutuksen yleistuminen. Levon kiinnostusta lisäsi läheisten Yterin hiekkarantojen virkistyskäytön voimakas laajeneminen samaan aikaan. Kesäasutus muutti muotoaan 1930-luvulla, suurten kesäkäyttöön tehtyjen pitsihuviloiden tilalle tuli pieniä, ulkoilmaelämään tarkoitettuja viikonloppumajoja, joiden mittakaava oli lähellä mäkitupia ja siirtolapuutarhamökkejä. Levon kesäasutuksen rakentajina olivat Mäntyluodon ja Porin keskiluokka, yritysten työnjohto, esimiehet ja kauppiaat. Osittain kesäasutus hyödynsi myös alueen mäkitupia. Levon alueelle kesäasunnon rakennuttavat mm. Porissa hyvin tunnetut kauppias Olli Linnainmaa ja Hacklin Oy:n Halmar Hacklin. Kesäasuminen laajeni myös muihin sosiaaliluokkiin, hyvänä esimerkkinä on Ilomäki, jonka kauppa-apulaisten perustama Porin liikeväki ry hankki 1937 jäsenistön kesäpaikaksi.

5.2 Kulttuuriympäristön ominaispiirteitä

Levon kulttuurimaisemaa leimaa sen historiaan ja topografiaan liittyvä pienipiirteisyys; hiekkateitä, peltoja, torppia, mäkitupia ja kesäasuntoja. Asutus keskittyi tielinjojen ja peltojen reunamille väistellen pelloiksi soveltuvat hiekka-alueet ja moreenihiekkaharjanteen. Maatalouden ehdoilla rakentuneeseen maisemaan kuului myös runsas luonnonkiven käyttö, jota kesti aina 1940-luvulle saakka. Pelloilta ja metsistä kerätystä kivistä rakennettiin kaivot, kellarit, kivijalat, kiviaidat ja navetat. Viljelyalueen rajallisuus piti maatalouden pienimuotoisena loppuun saakka. Levon maisemasta puuttuvat tehomaatalouden merkit, kuten myös kaupungeille tyypilliset tiilitalot ja autotallit.

Levon kulttuuriympäristön lähtökohtia ovat alueen maisemarakenne ja siellä vaikuttanut sosiaalinen hierarkia. Torpat sijoittuivat peltojensa yhteyteen, paikallisteiden varsille. Työväen mäkituvat rakennettiin Huvikummuntien varteen. Omaksi alueekseen, maataloutta väistellen, rakentuivat 1930- ja 1940-luvuilla Kumpuludon omakotitalot ja Fatijärven kesäasunnot. Näiden alueiden rakentajia olivat Mäntyluodon, Pihlavan ja Porin hyvin toimeentuleva keskiluokka - kauppiaat, tullin, rautatien ja sataman esimiehet.

Mäntyluodon sataman vaikutuksista maisemaan kertovat nykyisin jo metsittyneet sora- ja hiekkakuopat, jotka syntyivät sekä sataman rakentamisen (1900) että 1930-luvun laajentamisen yhteydessä. Sataman perustuksiin katosivat peltoja rajanneet kiviaidat 1930-luvulla. Ensimmäisen maailmansodan aikana rakennettujen juoksuhautojen jälkiä löytyy maisemasta myös jonkin verran.

5.3 Inventoidut kohteet ja alueet

Levon kaava-alueella on 66 kiinteistöä. Alueen pitkä rakennus- ja käyttöhistoria näkyy parhaiten alueen raitin, Huvikummuntien, varrella, jonka tie- ja peltomaisemaan keskittyvät torpat, mäkituvat ja kesäasutus.

Inventoinnissa huomioituja kiinteistöjä oli kaava-alueella 31. Niistä hahmottuu kolme aluekokonaisuutta; Levon raitiasutus, Kumpuludon omakotitalot ja Fatijärven kesäasutus, jotka yhdessä ja selkeästi rinnakkaisina ympäristöinä muodostavat Levon kulttuuri- maiseman keskeiset piirteet. Pääosa inventoiduista kiinteistöistä on rakennettu 1930- ja 1940-luvuilla, jolloin torpat olivat itsenäistyneet, Yyterin virkistyskäyttö laajeni ja Mäntyludon satamaa laajennettiin. Keskeisellä paikalla sijaitsevan Levon tonteille oli runsaasti kysyntää. Vanhempaa kerrostumaa edustavat torpat, joiden pihapiireissä on säilynyt yksittäisiä 1800-luvun rakennuksia. Inventoinnin valintakriteerinä on ollut rakennusten muodostama laajempi kulttuuriympäristö, jossa rakennukset muodostavat pieniä, ajallisesti ja rakennustyyppiltään yhtenäisiä ympäristöjä. Levon ominaispiirteet, rakennukset ja alueet on sidottu työssä laajempaan kontekstiin, koko Yyterin historiaan ja kehitykseen.

5.4 Kulttuuriympäristön arvot, luokitus ja kohteet

Kulttuurihistorialliset arvot ja luokitus

Alue- ja kohdekorteissa on tuotu sanallisesti esiin kiinteistökohteiden kulttuurihistorialliset arvot; rakennushistorialliset, historialliset ja ympäristöarvot. Niistä on johdettu edelleen kolmiportainen luokitus, I, II ja III, joka kuvaa inventoitujen kohteiden keskinäistä suhdetta ja säilyneisyyttä. Luokittelu on inventoinnin sisäinen, hierarkiaa ja paikallisia kulttuuriarvoja kuvaava. Luokituksessa painottuvat kohteen yhteys laajempiin ilmiöihin, paikallinen harvinaisuus, piha- ja ympäristökokonaisuus ja rakennuskohtainen säilyneisyys. Levon rakennuskannan historiallinen tausta, yhteys ajan ja ympäristön ilmiöihin on myös huomioitu. Kaavoituksessa tulisi huomioida luokan I ja II aluekokonaisuudet ja rakennuskohteet. Luokan III alueet tai rakennuskohteet ovat kaavoituksessa harkinnanvaraisesti huomioitavia.

Luokka I

Erityisen merkittävät kohteet ja alueet, suuri paikallinen arvo

Luokan I kohteet ja alueet edustavat parhaalla mahdollisella tavalla kaava-alueen rakennettua kulttuuriperintöä, ominaispiirteitä ja ilmiöitä. Ne ovat hyvin säilyneitä, intensiivisiä kokonaisuuksia. Näihin kohteisiin sisältyy useita arvonäkökohtia tai yksi erittäin vahva peruste. Tässä luokassa olevat kohteet ja alueet ovat useimmiten hyvin säilyneitä ja alueen keskeisiin ja vanhimpiin ominaispiirteisiin liittyviä rakennuskohteita. Tähän luokkaan kuuluvat Yyterin kartanon torppien asuinpaikat ja vanhin rakennuskanta sekä kesäasutuksen ja julkisen rakentamisen keskeiset ja hyvin säilyneet kohteet. Tämän luokan alueet ja rakennukset tulisi ehdottomasti huomioida kaavoituksessa suojelumerkinnöillä.

Luokan I kiinteistökohteita: Torpat 4.1. Karimäki, 4.2. Länsitalo, 4.3. Vainela. Kesäasunnot 4.6.1 Ilomäki ja 4.7.7 Linnainmaa sekä julkisen rakentamisen kohde 4.11 Levon urheilumaja.

Luokka II

Merkittävät kohteet ja alueet

Luokan II kohteet ja alueet ovat edustavia ja vähintään kohtalaisen hyvin säilyneitä, intensiteettiä omaavia sekä sisältävät yleensä useita arvonäkökulmia. Ensimmäiseen luokkaan verrattuna rakennuskanta ja asuinpaikka edustavat nuorempaa maankäyttöä tai kokonaisuus ja rakennuskanta ovat merkittävästi suppeammat tai uudistuneet. Luokassa II on aluekokonaisuuksina Levon kolme ominaispiirrettä, jotka saivat nykyisen asunsa 1930- ja 1940-luvuilla. Aluekokonaisuuksia ovat alueen vanhan päätien, Huvikummuntien, varren maisema, joka käsittää vanhat torpat, mäkituvat ja kesäasunnot sekä Kumpuluodontien omakotitalot ja Fatijärven kesäasunnot. Rakennukset ja aluekokonaisuudet olisi hyvä huomioida kaavoituksessa.

Luokan II rakennuskohteita: mäkituvat ja kesäasunnot, 4.5.2 Salmela, 4.5.3 Kuninkaidenlaakso, 4.7.1 Naskali 4.8 Friman, 4.9 Parola ja 4.10 Seipinkrooppi

Luokan II alueet: 4.5 Levon raittiasutus, 4.6 Kumpuluodon omakotitalot, 4.7. Fatijärven kesäasutus.

Luokka III

Maisemallisesti tai historiallisesti arvokkaat kohteet

Nämä ovat kohteita, joilla on historiallista arvoa ja ne ovat osa laajempaa kokonaisuutta tai ilmiötä. Tähän luokkaan on sijoitettu pääosa aluekokonaisuuksien yksittäisistä omakotitaloista, mäkituvista ja kesäasunnoista, joilla on erityistä merkitystä laajempien arvoalueiden osana tai osana historiallista ilmiötä. Luokkaan sijoitettujen kohteiden säilyneisyys vaihtelee ja mukaan on otettu myös muuttuneita, mutta sijainniltaan ja mitta-kaavaltaan tunnistettavia kohteita. Yksittäisten kohteiden huomiointia kaavoituksessa voidaan harkita. Kolmannen luokan rakennuskohteita ovat kolmeen arvoalueeseen liittyvät omakotitalot, mäkituvat ja kesäasunnot.

Kolmannen luokan rakennuskohteita: 4.5.1. Suvela (kesäasunto), 4.5.4. Maijala (kesäasunto), 4.5.5 Koivula (kesäasunto), 4.5.6 Soramäki (mäkitupa), 4.5.7 Irjala (mäkitupa), 4.5.8. Huvikumpu (mäkitupa) 4.5.9 Pekkala (mäkitupa) 4.5.10 Haanpää (mäkitupa, kesäasunto) 4.6.2 Ranta (omakotitalo) 4.6.3. Lehto, (omakotitalo) 4.6.4 Kumpuluoto (omakotitalo) 4.6.5, Varjola (omakotitalo) 4.6.6 Järvensivu (omakotitalo) 4.6.7 Vilpola (omakotitalo), 4.7.2 Pirkkola (kesäasunto) 4.7.3. Saunala (kesäasunto), 4.7.4 Timola (kesäasunto) 4.7.5 Sylvilä (kesäasunto)

5.5 Kulttuuriympäristön yleiset huomiot

Levo edustaa Yyterin kartanon, Mäntyluodon sataman ja Yyterin Santojen historiaa. Inventoitujen torppien, mäkitupien, kesäasuntojen ja omakotitalojen historialliset ominaispiirteet ja ympäristöt tulisi huomioida tulevassa maankäytössä.

Maisema: Levon maatalous päättyi 1970-luvulla Levon pientilojen, entisten torppien luopuessa maataloudesta. Historiallista asutusta, torppia, mäkitupia ja omakotitaloja raitin ohella koonnut ja yhdistänyt peltomaisema on tämän jälkeen kaventunut. Peltoja on metsitetty ja niille on rakennettu yksittäisiä omakotitaloja. Maiseman rajapinnat ovat hämärtyneet peltojen reunamien kasvillisuuden lisääntyessä. Jos nykyinen peltomaisema kasvaa umpeen, on sillä merkittävä vaikutus kulttuuriympäristön havainnointiin ja arvoihin.

Rakentaminen: Levon historiallinen rakentaminen nojaa puuhun ja kiveen. Torppien, mäkitupien ja kesäasuntojen mittakaava on keskeisillä alueilla pienipiirteistä ja maisemaan sopeutuvaa. Maltillisessa mittakaavassa ja maatalouden ehdoilla sijoittunut rakennuskanta on olennainen osa kulttuuriympäristön historiallista luonnetta ja arvoja.

Tiestö: Nykyinen tieverkko periytyy lähes kokonaisuudessaan torppakaudelta, 1700- ja 1800-luvuilta. Tiestö on säilyttänyt melko hyvin vanhan luonteensa ja mittakaavansa. Vahvasti maisemaan, asutukseen ja peltoihin liittyvän tiestön merkittävä uudistaminen tulee vaikuttamaan kulttuuriympäristöön.

Rajapinnat: Levon alueella on selväpiirteiset rajat, peltomaiseman ja raitin ympärille rakentunutta maisemaa erottavat nuoremasta ympäristöstä selkeät metsäalueet. Tämän välitilan, suojavyöhykkeen, huomioiminen olisi tärkeää, jos Levon omaleimaisuus ja historiallinen rakenne halutaan säilyttää.

6 Lähteet:

Selvitykset, opinnäytetyöt, inventoinnit:

Risto Vilen, Porin Levon asemakaava-alueen luontoselvitys 2013, Genius Loci luonto ja kulttuuripalvelut 2013

Olli Mattila, Yyterin kulttuurimaiseman muutos tällä vuosisadalla, maantieteen tutkielma, Turun Yliopiston maantieteen laitos, Turku 1994.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut ympäristöt, RKY-2010.

Satakunnan kulttuuriympäristöt, eilen, tänään ja huomenna, Satakunnan museot 2012

Kirjallisuus:

Härkönen Emil, Yleiskatsaus Porin liikeväki R.Y:n 50-vuotistoimintaan, Pori 1946

Iltanen Jussi, Radan varrelta, Suomen rautatieliikennepaikat, Viro 2010.

Koivuniemi Jussi, Joen rytmissä, Porin kaupungin historia 1940-2000, Hämeenlinna 2004

Satakunta, kotiseutututkimuksia III, julk. Satakuntalainen osakunta, Porvoo 1914

Satakunta, kotiseutututkimuksia XVIII, 1967,

Suomen kartanot ja suurtilat I, Eino Jutikkala, 1942.

Porin historia I-II, 1958

Hannes Tiira Hannes Hiekkarantojen kuningatar : tietoa ja tarinoita Yyteristä, 2005

Kallio Marita Porin liikeväki ry 90-vuotta : 1896-1986.

Lehto Riitta, Porin liikeväki 75 vuotta : 1896-1971.

Porin kaupungin kunnalliskertomukset, 1951-1973

Kartta-aineisto:

Porin pitäjä, fi.hr.åbo björneb.län björneborgs socken , Andreas Streng, 1630/40-luku ?

Kartta: Maakirjakartta, Olof Mört 1689, KA a1b:3, Vanhakartta.fi

Yyteri, Tiluskartta ja asiakirjat, Ytterö Rusthålls Ägö, Isaac Tillberg 1805. KA, digitaaliarkisto.

Venäläinen topografikartta, rivi XX, lehti 12, vuoden 1907 mittaus, digitaaliarkisto, KA.

Kartta Yyterin yksinäisen säterirustitilan kaikista tiluksista, mitannut 1907-1908 komisionimaamittari Uno Talqvist ja varamaamittari Kelpo Vohlanen, Yyteri; N:o 1 Yyteri lohottu 1:3-5 1908-1908 (A85:14/13-24) KA.

Lohkomiskartta: Yyterin kartanon vuokra-alueen lohkominen 1923, A85:14/25-29, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto, KA.

Suomen taloudellinen kartta 1934, lehti 57 Pori, maanmittaushallitus.

Peruskartat 1962, 1970, 1987, MML <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Peruskartta 2015, Maanmittauslaitos.

Maaperäkartta, GTK.

Arkistot:

Porin kaupunki, Tekninen palvelukeskus, Levontorpan Huoltorakennuksen piirustukset 1955, muutospirustukset 1979.

Porin kaupungin rakennusvalvonnan arkisto, Levontorpan muutos- ja laajennuspiirustukset vuosilta 1984, 1991, 1998.

Informantit:

Matti Huhtaniemi

Atte Huhtaniemi

Veikko Friman

Susanna Harjunpää

Ritva Valtavuo-Pfaifer

Artikkelit:

Kesäasumisen kulttuuristoriaa- viikonloppumajoja ja kakkoskoteja, Miikka Kurri, amanuenssi, Etelä-Karjalan museo 2009, lainattu 9.3.2015.

Huvilaomistuksesta koko kansan mökkeilyyn
<http://www.stat.fi/tup/suomi90/kesakuu.html>